THOMAS PAINE

SAĞDUYU

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

İNGİLİZCE ASLINDAN ÇEVİREN: ÇİÇEK ÖZTEK

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

Genel Yayın: 4562

Hümanizma ruhunun ilk anlayış ve duyuş merhalesi, insan varlığının en müşahhas şekilde ifadesi olan sanat eserlerinin benimsenmesiyle başlar. Sanat şubeleri içinde edebiyat, bu ifadenin zihin unsurları en zengin olanıdır. Bunun içindir ki bir milletin, diğer milletler edebiyatını kendi dilinde, daha doğrusu kendi idrakinde tekrar etmesi; zekâ ve anlama kudretini o eserler nispetinde artırması, canlandırması ve yeniden yaratmasıdır. İşte tercüme faaliyetini, biz, bu bakımdan ehemmiyetli ve medeniyet dâvamız için müessir bellemekteyiz. Zekâsının her cephesini bu türlü eserlerin her türlüsüne tevcih edebilmiş milletlerde düşüncenin en silinmez vasıtası olan yazı ve onun mimarisi demek olan edebiyat, bütün kütlenin ruhuna kadar işliyen ve sinen bir tesire sahiptir. Bu tesirdeki fert ve cemiyet ittisali, zamanda ve mekânda bütün hudutları delip aşacak bir sağlamlık ve yaygınlığı gösterir. Hangi milletin kütüpanesi bu yönden zenginse o millet, medeniyet âleminde daha yüksek bir idrak seviyesinde demektir. Bu itibarla tercüme hareketini sistemli ve dikkatli bir surette idare etmek, Türk irfanının en önemli bir cephesini kuvvetlendirmek, onun genişlemesine, ilerlemesine hizmet etmektir. Bu yolda bilgi ve emeklerini esirgemiyen Türk münevverlerine şükranla duyguluyum. Onların himmetleri ile beş sene içinde, hiç değilse, devlet eli ile yüz ciltlik, hususi teşebbüslerin gayreti ve gene devletin yardımı ile, onun dört beş misli fazla olmak üzere zengin bir tercüme kütüpanemiz olacaktır. Bilhassa Türk dilinin, bu emeklerden elde edeceği büyük faydayı düşünüp de şimdiden tercüme faaliyetine yakın ilgi ve sevgi duymamak, hiçbir Türk okuru için mümkün olamıyacaktır.

23 Haziran 1941
Maarif Vekili
Hasan Âli Yücel

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

THOMAS PAINE
SAĞDUYU

ÖZGÜN ADI
COMMON SENSE

İNGİLİZCE ASLINDAN ÇEVİREN
ÇİÇEK ÖZTEK

Sertifika No: 40077

EDİTÖR
HANDE KOÇAK

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

REDAKSİYON
MEHMET BARIŞ ALBAYRAK

DÜZELTİ
NEBİYE ÇAVUŞ

GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

1. BASIM, AĞUSTOS 2019, İSTANBUL

ISBN 978-605-295-903-9 (CİLTLİ)
ISBN 978-605-295-899-5 (KARTON KAPAKLI)

BASKI-CİLT
DERYA MÜCELLİT SANAYİ VE TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ
MALTEPE MAH. LİTROS YOLU FATİH SANAYİ SİTESİ NO: 12/80-81 TOPKAPI
ZEYTİNBURNU İSTANBUL
Tel: (0212) 501 02 72 - (0212) 501 35 91 Faks: (0212) 480 09 14
Sertifika No: 40514

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, MEŞELİK SOKAK NO: 2/4 BEYOĞLU 34433 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Faks (0212) 252 39 95
www.iskultur.com.tr

THOMAS PAINE

SAĞDUYU

İNGİLİZCE ASLINDAN ÇEVİREN:
ÇİÇEK ÖZTEK

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

İçindekiler

Amerika Sakinlerine Hitaben,

İnsanın CENNET'i yaratandan başka efendisi yoktur,
Seçim ile ortak Menfaat'in buyurduklarından başka.

Thomson[1]

1 James Thomson, *Liberty: A Poem,* 1736. (y.n.)

Giriş

BELKİ bu sayfalarda dile getirilen hissiyat *henüz* o hislere genel bir taraftar kitlesi sağlamaya yetecek kadar yaygınlaşmadı: Kökeni eskilere uzanan, *yanlış* bir şey düşünmeme alışkanlığı ona yüzeysel bir *doğruluk* görünümü verir ve başta, geleneği savunan muazzam bir protestoya neden olur. Fakat bu gürültü patırtı kısa sürede söner gider. Zira zaman akıldan çok daha dönüştürücüdür.

İktidarın eskilere dayanan, şiddet içeren kötüye kullanımı, genelde ona sahip olma hakkını (ve Mustarip[2] olanlar bu sorgulamaya taraf olmaya kışkırtılmasalar hiç akla gelmeyecek olan birtakım Meseleleri) sorgulamaya Vesile olduğundan ve İngiltere Kralı, *Kendisine* ait olduğunu iddia ettiği Parlamentoyu desteklemek için iktidarı *kendi Mülkiyetine* aldığı ve bu ülkenin iyi insanları, kral ve parlamentonun ağır baskısı altında ezildikleri için, şüphesiz her ikisinin niyetlerini sorgulama ve bir o kadar da, yaptığı yağmaları reddetme ayrıcalığına sahip.

Bu risalenin yazarı, ilerleyen sayfalarda kişisel olan her şeyden büyük bir itinayla kaçınmıştır. Burada şahıslara yönelik övgüye de eleştiriye de yer yok. Bilge ve saygıdeğer kişinin, bir risalenin getireceği zafere ihtiyacı yoktur; yersiz

2 Yazarın büyük harf ve italik kullanımına sadık kalınmıştır. (ç.n.)

ya da düşmanca bir hissiyata kapılanlar ise, bu dönekliklerinden büyük bir çabayla kurtulmaya çalışmazlarsa bir gün kendileri olmaktan çıkacaklardır.

Amerika'nın davası, büyük ölçüde bütün insanoğlunun davasıdır. Ortaya yerel değil evrensel nitelikte pek çok durum çıkmıştır, çıkmaya da devam edecektir, İnsanlığı Seven herkesin ilkeleri de bu durumlardan etkilenmektedir ve bunun Sonucunda onların Etkilenmeleri de bunun bir parçası olacaktır. Bir ülkeyi Yakarak, Kılıçtan Geçirerek yerle bir etmek, bütün İnsanoğlunun doğal haklarına karşı Savaş açmak ve bu yolla Dünyadan o ülkenin Savunucularının kökünü kazımak, Tabiatın hissetme Gücü verdiği her İnsanın Sorunudur; bu kitabın YAZARI da, Parti Eleştirisine rağmen o insan Sınıfına aittir.

Philadelphia, 14 Şubat 1776[3]

Not: Risalenin bu yeni Edisyonunun Yayımlanması, Bağımsızlık Doktrinini çürütmeye yönelik bütün Girişimleri (gerek görülen hallerde) dikkate almak amacıyla ileri bir tarihe ertelenmişti: Şu ana kadar herhangi bir Yanıt gelmediğine göre, bundan sonra da gelmeyeceği varsayılabilir, Kamuoyunun huzuruna böyle bir İcraatla çıkmak için gereken Zaman çoktan geçmiştir.

Asıl Dikkate Değer olan onu yazan *Kişi* değil *Doktrinin kendisiyse* Bu Yayının Yazarının kim olduğunun kamuoyu için ne önemi var. Buna mukabil, bu şahsın herhangi bir Partiyle bir bağının olmadığını; şahsi olsun kamusal olsun herhangi bir Etki altında kalmayıp sadece akıl ve ilkenin etkisiyle hareket ettiğini söylemek o kadar da lüzumsuz

---

3 Çeviride eserin Dover Thrift Editions baskısı temel alınmıştır. Yazarın, bu basımdaki italik ve büyük harf kullanımları, günümüz yazım kurallarına uymasa da benimsenmiştir. Ayrıca Everyman's Library basımına da başvurulmuştur. Bkz. Thomas Paine, *Common Sense*, ed. Ronald Herder, 1997. New York: Dover Publications ile Thomas Paine, *Rights of Man / Common Sense*, 1994. Londra: Everyman's Library. (ç.n.)

İngiliz Anayasası'na Dair Kısa Notlarla, Genel Anlamda Yönetim Şekillerinin Kökeni ve Tasarımı Üzerine

KİMİ yazarlar toplum ile yönetimi öylesine birbirine karıştırmışlardır ki, işi bu ikisi arasında çok az bir ayrım kalana veya hiç ayrım kalmayana dek götürmüşlerdir; halbuki bu ikisi ayrı olmakla kalmayıp kökenleri de farklıdır. Toplum ihtiyaçlarımızın ürünüdür, yönetimse kötülüğümüzün; toplum, hepimizin teessürlerini birleştirerek mutluluğumuza *olumlu* yönde katkıda bulunurken yönetim, zaaflarımızı sınırlandırmak suretiyle mutluluğumuzu *olumsuz* yönde etkiler. Biri ilişkileri teşvik ederken öteki ayrılıklar yaratır. Biri hamidir, öteki cezalandırıcı.

Toplum her durumunda nimettir, yönetimse en iyi durumunda bile zorunlu olarak kötüdür; en kötü durumunda kötülüğü katlanılmaz boyuttadır; zira bir *yönetim yüzünden, yönetimi olmayan* bir ülkede olabilecek türden sefaletlere maruz kaldığımızda hissettiğimiz bahtsızlık duygusu, sefalete neden olan araçları kendimizin getirdiğini düşününce zirveye ulaşır. Yönetim, kıyafete benzer, kaybolan masumiyetimizin nişanıdır; kralların sarayları cennet kameriyelerinin yıkıntıları üzerine kuruludur. Zira vicdanın saikleri açık, net, birörnek olsaydı, onlara itirazsız boyun eğilseydi,

insanın başka yasa koyucuya ihtiyacı olmazdı; ama hal böyle olmayınca, sahip olduklarının bir kısmından, diğer insanların korunmasını sağlayacak araçlarla donatmak üzere vazgeçmeyi gerekli gördü ve bunu, onu iki kötüden daha az kötü olanı seçmeye sevk eden öngörüyle yaptı. *Binaenaleyh*, güvenlik, yönetim tasarımındaki temel düşünce ve asıl amaç olduğuna göre, buradan varacağımız sonuç, şüpheye mahal vermeyecek şekilde, bu güvenliği bize en az maliyet ve en yüksek kazançla en çok garantileme ihtimali olan *biçim* her ne ise, herkesin tercihinin o yönde olduğudur.

Bir yönetim şeklinin tasarımı ve amacına dair net ve doğru bir düşünce geliştirmek için dünyanın ücra bir köşesine yerleşen küçük bir insan grubu düşünelim, dünyanın geri kalanıyla hiçbir bağları olmasın; herhangi bir ülkede, hatta dünyada ilk yerleşen insan grubunu temsil etsinler. Bu doğal özgürlük durumunda akıllarına ilk gelecek şey toplum olur. Binlerce saik sevk eder onları bu düşünceye; tek bir insanın gücü ihtiyaçlarına kıyasla öylesine azdır; zihni, sonsuz yalnızlığa o kadar az uygundur ki, kısa sürede bir başkasının desteğini, yardımını istemek durumunda kalır, o insan da bir başkasından isteyecektir. Dördü beşi bir araya gelecek, vahşi tabiatın ortasında asgari düzeyde yaşanabilir bir yer inşa edeceklerdir, ancak *bir* insan, ömrü boyunca çalışıp hiçbir şey başaramayabilir; mesela taşıdığı kütüğü düşürüp bir daha hareket ettiremeyebilir veya hareket ettirse de ayağa dikemeyebilir; bir yandan bastıran açlık onu diğer işlerinden alıkoyabilir, değişik türden ihtiyaçlarının her biri onu farklı yönlere çeker. Ölümden beter bir hastalık gelip onu bulabilir, öldürmez süründürür, elden ayaktan keser, öyle bir hale getirir ki ölmek ne kelime, yok olup gitmek ister.

O halde ihtiyaç, yerçekimi gücü gibi yeni gelenleri kendine çekerek onları toplum olmaya sevk edecek, elde ettikleri karşılıklı nimetler, birbirlerine karşı mükemmelen adil oldukları sürece yasanın ve yönetimin getirdiği zorunluluk-

lara baskın çıkacak, onları gereksiz kılacaktır; fakat sadece Tanrı zaaftan ari olduğuna göre, ilk yerleşimin ardından onları bir araya getiren ilk ortak güçlükleri aştıklarında kaçınılmaz olarak bir gün vazifelerini savsaklamaya, birbirlerine olan bağlarını göz ardı etmeye başlayacaklardır ve bu ihmalkârlıklar, ahlaki erdemlerdeki kusurları telafi etmek amacıyla bir tür yönetim kurmanın gereğine işaret etmeye başlayacaktır.

Uygun bir ağaç onlara Hükümet Konağı vazifesi görecek, bütün koloni sakinleri bu ağacın dalları altında bir araya gelip kamusal konuları konuşmaya başlayacaktır. İlk yasalarının başlığının basitçe KURALLAR olması güçlü bir ihtimaldir; kuralları çiğneyenlere uygulanacak ceza ise toplum dışına atılmaktan başkası olamaz. Bu ilk parlamentoda her kişinin doğuştan gelen hakkı gereği bir koltuğu olacaktır.

Fakat koloni büyüdükçe kamusal meseleler de buna paralel olarak artacak ve sakinlerin aralarındaki mesafe o denli artacaktır ki, ilk günlerdeki gibi insanların birbirine yakın oturduğu, kamusal meselelerin az ve basit olduğu, herkesin her koşulda katılabildiği oturumlar neredeyse imkânsız hale gelecektir. Bu da kendi rızalarıyla nüfusun tamamından seçtikleri temsilcileri yasama işleri için meclise yollamalarına yol açacak; bu kişilerin, onları seçenlerle aynı kaygıları taşıyor olmaları ve nüfusun tamamı meclise katılsa nasıl hareket ederse o şekilde hareket etmeleri beklenecektir. Koloni büyümeye devam ederse temsilcilerin sayısının artırılması ve koloninin bütün kesimlerinin çıkarlarının gözetilmesi ihtiyacı doğacak, böylece bütünü uygun parçalara bölmek en iyi yaklaşım olacak, her parça uygun görülen sayıda temsilci gönderecektir ve *seçilenler* asla *seçenlerden* ayrı, kendi özel çıkarlarını öne sürmemelidir: Bu aşamada öngörü, sık sık seçim yapılmasını gerektirecektir, çünkü bu yolla *seçilenler* birkaç ayda bir *seçenlerden* oluşan genel nüfusa dönüp aralarına karışacaklar, böylece kendi işime bakarım zihniyetinden uzak duracak

öngörülü düşünce sayesinde kamuya karşı sadakat güvence altına alınmış olacaktır. Ve bu sık sık temsilci değiştirme uygulaması, topluluğun her kesiminde ortak çıkarların oluşmasını sağlayacak, insanlar doğal olarak, birbirlerini destekleyecekler ve *yönetimin gücü* ve *yönetilenlerin mutluluğu* da (içi boş bir kral yerine) buna bağlı olacaktır.

İşte yönetimin kökeni ve yükselişi buradan gelir; yani, dünyayı yönetmek için ihtiyaç duyulan ahlaki erdemi becerememenin zorunlu kıldığı bir biçimdir; burada da yönetim şekillerinin tasarım ve amacının özgürlük ve güvenliğe dayandığı görülür. Gözlerimiz istediği kadar gösteriş karşısında kamaşsın, kulaklarımız hoş seslerle baştan çıkarılsın, hangi önyargı irademizi çarpıtırsa çarpıtsın, hangi çıkar anlayışımızı köreltirse köreltsin, tabiatın ve aklın basit sesi şöyle der: Doğru olan budur.

Yönetim biçimine dair düşüncemi tabiattaki hiçbir becerinin alt edemeyeceği şu ilkeden aldım: Bir şey ne kadar basitse düzensizliğe o kadar az meyilli olur ve bir düzensizlik durumunda en kolay tamir edilen de o olur; işte zihnimin bir köşesinde bu şiarla ben, bol keseden övgüler yağdırılan İngiltere Anayasası'yla ilgili birkaç gözlemimi beyan etmek istiyorum. Tamam, ilk yazıldığı karanlık, fena zamanlar için asil bir girişimdi. Dünyaya despotluğun hâkim olduğu bu zamanlarda, ondan bir nebze ilerisi muazzam bir kurtuluş gibiydi. Ancak bu anayasanın mükemmellikten uzak, sarsıntılara açık olduğu ve vaat ettiği şeyleri sunmaya yetmediği kolayca ispatlanabilir.

(İnsan doğasının yüzkarası olan) mutlakıyet yönetiminin avantajı, basit olmasıdır; insanlar acı çekiyorsa, bu acıların hangi başın altından çıktığını bilirler, aynı şekilde çaresini de bilirler, acıların nedenlerinin ve çarelerinin çeşitliliği karşısında da hayrete düşmezler. Fakat İngiltere Anayasası öyle aşırı derecede karmaşıktır ki, millet hatanın nereden kaynaklandığını keşfedemeden yıllarca acı çekebilir; biri çıkar hata

şuradadır der, başka biri çıkar buradadır der ve her siyasi hekim farklı bir ilaç tavsiye eder.

Yerel veya uzun yıllara kök salmış önyargıları aşmanın zor olduğunu biliyorum, ama şayet zahmete girip İngiliz Anayasası'nın maddelerini incelersek, iki eski despotluğun kalıntılarıyla yeni, cumhuriyetçi unsurların bir harmanı olduğunu görürüz.

Bir. — Kralın şahsiyetinde devam eden monarşi despotluğu kalıntıları.

İki. — Lordlar Kamarası mensuplarının şahsiyetlerinde devam eden aristokratik despotluk kalıntıları.

Üç. — İngiltere'nin hürriyetinin, faziletlerine bağlı olduğu Avam Kamarası mensuplarının şahsiyetlerinde var olan yeni, cumhuriyetçi unsurlar.

Babadan oğula miras kalan ilk iki unsur halktan bağımsızdır, dolayısıyla *anayasal bakımdan*, devletin özgürlüğüne hiçbir katkıları olamaz.

İngiltere Anayasası birbirlerini karşılıklı *kontrol* eden üç gücün *birliği*dir, demek tuhaf kaçar, ya bu sözlerin hiçbir anlamı yoktur ya da burada düpedüz bir çelişki söz konusudur.

Avam Kamarası'nın kral üzerinde kontrolü var demek, şu iki argümanı varsayar.

Bir. — Dizginlenmediği sürece bir krala güvenilmez, başka bir deyişle mutlak iktidar hırsı, monarşinin kapıldığı doğal bir hastalıktır.

İki. — Bu amaçla görevlendirilen Avam Kamarası, ya krallıktan daha bilgedir ya da daha çok güvene layıktır.

Fakat Avam Kamarası'na, ödenekleri elinde tutarak kralı kontrol etme gücü veren tam da o anayasa, krala da Avam Kamarası'nın öne sürdüğü diğer yasaları veto etme yetkisi vererek Avam Kamarası'nı kontrol etme gücü veriyor; kralın, en başta ondan daha bilge olduğu düşünülen Avam Kamarası'ndan daha bilge olduğu varsayılıyor. Su katılmamış bir saçmalık!

Monarşinin bileşiminde son derece komik bir şey var; başta bir insanı bilgi araçlarından dışlıyor, bir yandan da onu, en üst düzey yargı gücüne ihtiyaç duyulan vakalarda harekete geçme konusunda yetkilendiriyor. Kral, konumu itibarıyla dünyadan yalıtılmıştır, öte yandan kralın yaptığı iş her şeyi kapsamlı şekilde bilmesini gerektirir; binaenaleyh, doğallıktan uzak bir şekilde birbirinin karşısına konumlanan, birbirinin altını oyan tarafların varlığı, bu anayasanın bütününün niteliğini saçma ve faydasız kılıyor.

Kimi yazarlar İngiliz Anayasası'nı şu şekilde açıklamıştır: Kral başka, halk ise bambaşka bir şeydir; Lordlar Kamarası kral lehine çalışan bir meclistir, Avam Kamarası ise halk lehine çalışır; fakat bu durum, kendi aleyhine bölünmüş bir meclisteki bütün ayrımlara işaret eder; ve her ne kadar anayasadaki ifadeler hoş bir şekilde düzenlenmiş olsa da, daha yakından bakıldığında içlerinin boş ve kafa karıştırıcı oldukları görülür; hep olacak olan şudur: Kelimelerin elinden geldiğince oluşturabildiği en hoş söz oyunları bile, var olmayan veya tasvire gelmeyecek ölçüde anlaşılmaz olan bir şeyin tasvirinde kullanıldığında lafügüzaftan ibaret kalır ve bu kelimeler her ne kadar kulağa hoş gelseler de zihne ışık tutamazlar, zira bu açıklama hep daha önce de sorulmuş olan şu soruyu akla getirecektir: *Bir kral nasıl olur da halkın güvenmeye korktuğu ve hep kontrol etmek zorunda olduğu bir güçle iktidara gelir?* Böyle bir güç, bilge bir halkın doğuştan gelen yetisi olamaz, ayrıca *kontrole ihtiyaç duyan* hiçbir güç de Tanrı'dan geliyor olamaz; halbuki söz konusu anayasanın maddelerinden birinde işte böylesi bir gücün varlığı öne sürülmektedir.

Üstelik bu anayasa maddesi, içerdiği göreve de karşılık gelmemektedir; araç amaca ulaşılmasını sağlayamayacak veya sağlamayacaktır, ayrıca bu mesele baştan aşağıya *felo de se*dir,[1] zira nasıl ki en büyük ağırlık hep en azını taşırsa

1 Lat. Kasten özyıkım içeren edim. (ç.n.)

ve bir makinedeki çarkların hepsi tek bir çark ile harekete geçerse, bize de burada, anayasada hangi gücün, yönetecek olanın gözünde daha büyük bir ağırlığı olduğunu anlamak düşer; her ne kadar diğerleri veya en azından bazıları köstek olmaya çalışsa veya deyim yerindeyse hareketin hızını kontrol etmek istese de, hareketi tamamen durduramadıkları sürece girişimleri etkisiz kalacaktır; o güç ilk hareket ettirici güç sayesinde sonunda yola koyulacak ve istediği hıza zamanın yardımıyla ulaşacaktır.

Kraliyetin, İngiliz Anayasası'nın ağırlıklı parçası olduğunu hatırlatmaya bile gerek yok, ayrıca bu konumunu insanlara mülk ve para vererek kazandığı da kanıta ihtiyaç duymuyor, binaenaleyh, her ne kadar biz mutlakıyetin kapısını kapatıp üzerine kilit vuracak kadar akıllılık göstermiş olsak da, o kapının anahtarını kraliyete verecek kadar da aptaldık.

İngilizlerin, kral, Lordlar Kamarası ve Avam Kamarası'yla yönetilmenin faydalarıyla ilgili önyargıları, en az akıl kadar millî gururdan da kaynaklanmaktadır, hatta belki bunda millî gururun rolü daha büyüktür. Şüphesiz bireyler İngiltere'de, bazı ülkelere kıyasla daha güvendeler, fakat kralın *iradesi*, Fransa'da olduğu kadar Britanya'da da toprak *yasası*dır, tek fark şudur: Yasa doğrudan kralın iki dudağının arasından çıkmaz da alınması daha güç bir parlamento kararı şeklinde insanlara iletilir. Keza Kral I. Charles'ın akıbeti[2] kralları daha adil değil daha mahir yapmıştır.

Binaenaleyh, bütün o millî gurur, önyargı gibi şeyleri bir kenara koyup araçlara ve biçimlere bakarsak, salt hakikatin şu olduğunu görürüz: Kraliyetin İngiltere'de, Türkiye'de ol-

2 Kral I. Charles (1600-49): 1625'ten idam edildiği 1649'a kadar İngiltere, İskoçya ve İrlanda kralı oldu. 1642'de başlayan İç Savaş'ın arifesinde topladığı kraliyet ordusunu finanse etmek için parlamentoyu toplanmaya çağırması gerekti. Bu parlamento krala karşı gelerek parlamento ordusunu kurdu. İki ordu birbiriyle savaşa tutuştu. I. Charles sonunda parlamento tarafından alınan kararla idam edildi. Bu olaydan sonra İngiltere devletinin hukuki statüsü kalıtsal monarşi olmaktan çıktı ve bir çeşit cumhuriyet olan İngiltere Millet Topluluğu devleti kuruldu. (ç.n.)

duğundan daha az baskıcı olmasının nedeni, *yönetimin anayasasından* ziyade *halkın anayasası*nın yürürlükte olmasıdır.

İngiliz yönetim biçimindeki *anayasal hatalara* yönelik bir soruşturma bugün artık son derece büyük bir gereklilik olarak karşımıza çıkıyor, zira nasıl hâkim bir tarafgirliğin etkisi altındayken başkalarına adil olabilecek uygun bir konumda olamıyorsak, inatçı bir önyargılılık içindeyken kendimize karşı da adil olamayız. Nasıl ki bir fahişeye kapılan bir adam kendine eş seçme konusunda akıl yürütmeye uygun değilse, çürümüş bir yönetim anayasası lehine herhangi bir önkabul de bizi anayasanın iyisini kötüsünden ayırt etmekten alıkoyacaktır.

Monarşi ve Babadan Oğula Geçiş Üzerine

İNSANOĞLU yaratılış düzeninde en başta eşit doğar, bu eşitlik ancak daha sonra ortaya çıkan bazı durumlar yüzünden bozulabilir; bunun müsebbibi büyük ölçüde, zengin ile yoksul arasındaki ayrımlardır;; kulağa pek kötü gelen tahakküm ve açgözlülüğe daha gelmeden böyledir bu. Tahakküm genelde zenginliğin bir *sonucudur*, zenginliğe giden bir *araç* hiç olmamış ya da çok ender olmuştur; açgözlülük de her ne kadar insanı muhtaç bir yoksulluktan korusa da, genellikle onu zengin olamayacak kadar çekingen kılar.

Lakin daha büyük olan başka bir ayrım vardır ki sahici hiçbir doğal veya dinî nedenle açıklanamaz: Bu, insanların KRALLAR ve TEBAA şeklinde ayrılmasıdır. Kadın ile erkek tabiatta var olan bir ayrımdır; iyi ile kötü ise Tanrı katındaki ayrımdır; fakat dünya üzerindeki insan soylarından birinin nasıl geri kalanından üstün hale geldiği ve yeni bir tür gibi diğerlerinden ayrıştığı, ayrıca bu durumun insanoğlunun geneline mutluluk mu sefalet mi getirdiği araştırmaya değer bir konudur.

Kutsal kitaptaki kronolojiye göre dünyanın ilk zamanlarında krallar, bunun sonucu olarak da savaşlar yoktur; insanoğlunu karmaşaya sürükleyen kralların kibridir. Başında bir kral olmayan Hollanda geçtiğimiz yüzyılda Avrupa'daki

herhangi bir monarşiden çok daha barış içinde yaşadı. Eski çağlar da bu görüşü destekliyor; ilk çağların sessiz sakin kırsal kabilelerinin hayatında bir tür mutluluk vardı, Musevi hükümdarlığının tarihiyle birlikte bu mutluluk yok olup gitti.

Dünyayı krallık yönetimiyle ilk tanıştıranlar Putperestler oldu, İsrailoğulları bu geleneği onlardan aldı. Bu, puta tapmayı yaymak isteyen Şeytan'ın en verimli icadıydı. Putperestler ölen krallarını kutsallıkla onurlandırdılar, onlardan sonra gelen Hristiyanlar da yaşayan krallarına aynısını yaparak bu tasavvuru bir adım ileriye taşıdılar. Büyük bir görkem içinde toprağa karışan bir solucana verilen kutsal efendi sıfatı Tanrı'ya ne büyük saygısızlık!

Diğerlerinden böylesine yüksek bir konumdaki tek, yüce bir insan, tabiatın eşit hakları nezdinde meşrulaştırılamayacağı gibi, kutsal kitapların otoritesiyle de savunulamaz; zira Gidyon ve Samuel Peygamber'in de söylediği gibi Kadir-i Mutlak'ın iradesi, krallık yönetimini açık bir şekilde tasvip etmez. Kutsal kitaptaki bütün monarşi karşıtı bölümler, monarşilerde son derece mahir şekillerde örtbas edilmiştir, öte yandan bu bölümler şüphesiz yeni bir yönetim kurmanın arifesinde olan ülkelerin dikkatini hak eder. "Sezar'ın hakkı Sezar'a" sarayların kutsal kitap doktrinidir ama bu düşünce monarşileri desteklemez, zira o zamanın Yahudilerinin kralı yoktu, Roma'yla vasallık ilişkisi içindeydiler.

Musevilerin yaratılış anlatısından yaklaşık üç bin yıl sonra, Yahudiler millet yanılsaması içinde bir kral talep ettiler. O zamana kadarki yönetim biçimleri, (Kadir-i Mutlak'ın müdahale ettiği birkaç olağandışı durum dışında) bir hâkim ile kabile akillerinin yönettiği bir tür cumhuriyetti. Kralları yoktu ve herhangi bir varlığı Her Şeye Egemen RAB sıfatıyla çağırmak günah kabul edilirdi. İnsan, Krallarda kişileşen insanlara, putperestler tarafından sunulan saygı üzerine ciddi olarak düşünürken, Kadir-i Mutlak bu onuru başkasıyla paylaşmaktan kıskançlık duyar mı, Tanrı katının imtiyaz-

larını böylesine saygısızca işgal eden bu tip bir yönetim biçimini tasvip eder mi diye düşünmesine gerek yoktur. Monarşi, kutsal kitapta Yahudilerin günahlarından biri olarak sınıflandırılır, ki bundan dolayı onlara bir lanet gönderilir. Tarihin bu sayfalarını dikkatle okumak gerekir.

İsrailoğulları Midyanlıların baskısı altındayken, Gidyon küçük bir orduyla onların karşısına çıktı ve Tanrı'nın da müdahalesiyle kazandığı zafer, işleri onun lehine çevirdi. Yahudiler zaferin coşkusuyla bu başarıyı general Gidyon'a atfettiler ve ona *Sen, oğlun ve torunun bize önderlik etsin* [Hâkimler 8:22][3] diyerek onu kralları olmaya davet ettiler. Bu son derece cazip bir teklifti, ona sadece krallık önerilmiyor, bunun babadan oğula geçmesi de düşünülüyordu, fakat Gidyon yüreğindeki Tanrı hürmetiyle onlara, *Ben size önderlik etmem, oğlum da etmez* diye karşılık verdi, *SİZE RAB ÖNDERLİK EDECEK* dedi [Hâkimler 8:23]. Bundan daha açık bir şekilde ifade edilemezdi; Gidyon bu onuru *reddetmemiş*, onların bu onuru verme hakkını reddetmişti; bu insanların uyduruk şükran beyanlarına itibar etmemiş, onları bir peygamberin olumlu tarzıyla Gerçek Egemenleri olan Göklerin Kralı'na asilik etmekle suçlamıştı.

Bundan yüz otuz yıl kadar sonra yine aynı hataya düştüler. Yahudilerin, Tanrı'ya hürmetsiz Putperestlerin kâfir geleneklerine olan merakı son derece açıklanamaz bir şeydir; fakat Samuel'in bazı dünyevi kaygılara kapılan iki oğlunun kalkıp gayet uygunsuz bir şekilde aniden babalarının yakasına yapışması da öyledir. İki oğul babalarına karşı seslerini yükselterek, *Bak sen yaşlandın*, dediler, *Oğulların da senin yolunda yürümüyor. Şimdi öteki uluslarda olduğu gibi, bizi yönetecek bir kral ata* [I. Samuel 8:5]. Burada iki oğulun saiklerinin kötü olduğunu gözlemlemeden edemeyiz, öteki uluslar, yani Putperestler *gibi* olmak isterler, halbuki gerçek

---

3 Kutsal Kitap alıntıları yeni çevirisinden yapılmıştır. *Kutsal Kitap (Tevrat, Zebur, İncil), Yeni Çeviri*, Kitabı Mukaddes Şirketi, Ekim 2014. (ç.n.)

zaferlerinin nedeni onlara mümkün olduğunca *az benzemekte* yatar. Ne var ki *"Bizi yönetecek bir kral ata,"* demeleri Samuel'in hoşuna gitmedi. Samuel RAB'be yakardı. RAB, Samuel'e şu karşılığı verdi: *"Halkın sana bütün söylediklerini dinle. Çünkü reddettikleri sen değilsin; KRALLARI OLARAK BENİ REDDETTİLER. Onları Mısır'dan çıkardığım günden bu yana bütün yaptıklarının aynısını sana da yapıyorlar. Beni bırakıp başka ilahlara kulluk ettiler. Şimdi onları dinle. Ancak onları açıkça uyar ve kendilerine krallık yapacak kişinin onları nasıl yöneteceğini söyle"* [I. Samuel 8:6-9]. Burada sözü edilen bu veya şu kralın tavrı değil, yeryüzündeki kralların genel tavrıdır, ki İsrailoğullarının böyle canla başla taklit etmeye çalıştığı şey de budur. Bu olayın üzerinden bunca zaman geçmiş olmasına ve günümüz krallarının tavırlarından çok farklı olmasına rağmen, aynı kral karakteri bugün hâlâ geçerlidir. *Ve Samuel kendisinden kral isteyen halka RAB'bin bütün söylediklerini bildirdi: "Size krallık yapacak kişinin yönetimi şöyle olacak: Oğullarınızı alıp savaş arabalarında ve atlı birliklerinde görevlendirecek. Onun savaş arabalarına koşacaklar.* (Bu tasvir, günümüzde insanları etkilemek için kullanılan tarzla ne kadar da uyuşuyor). *Bazılarını biner, bazılarını ellişer kişilik birliklere komutan atayacak. Kimisini toprağını sürüp ekinin biçmek, kimisini de silahların ve savaş arabalarının donatımını yapmak için görevlendirecek. Kızlarınızı ıtriyatçı, aşçı, fırıncı olmak üzere alacak.* (Bu tasvir, kralların masraflarının ve lüks düşkünlüklerinin yanı sıra ne kadar baskıcı olduklarını ifade ediyor). *Seçkin tarlalarınızı, bağlarınızı, zeytinliklerinizi alıp hizmetkârlarına verecek. Tahıllarınızın, üzümlerinizin ondalığını alıp saray görevlileriyle öbür hizmetkârlarına dağıtacak.* (Burada, günümüzde de devam eden kralların, rüşvet, yolsuzluk ve adam kayırmacılık gibi zaaflarını görüyoruz). *Kadın erkek kölelerinizi, seçkin boğalarınızı, eşeklerinizi alıp kendi işinde çalıştıracak. Sürü-*

lerinizin de ondalığını alacak. Sizler ise onun köleleri olacaksınız. Bunlar gerçekleştiğinde, seçtiğiniz kral yüzünden feryat edeceksiniz. AMA RAB O GÜN SİZE KARŞILIK VERMEYECEK" [I. Samuel 8:10-18]. İşte monarşinin nasıl sürüp gittiğine dair bir anlatı; o günden bugüne yaşamış olan birkaç iyi kralın karakteri, kral sıfatını günahlarından arındırmaya yetmez, krallığın kökeninin günahkârlığını ortadan kaldırmaz; Davut Peygamber'in arkasından düzülen methiyeler, onu *bir kral olarak resmen* dikkate almaktan ziyade Tanrı'nın yüreğinde özel bir yeri olan bir *insan* olarak görür sadece. *Ne var ki Halk, Samuel'in sözünü dinlemek istemedi. "Hayır, bizi yönetecek bir kral olsun," dediler, "Böylece biz de bütün uluslar gibi olacağız. Kralımız bizi yönetecek, önümüzden gidip savaşlarımızı sürdürecek"* [I. Samuel 8:19-20]. Samuel onlarla birlikte akıl yürütmeye devam etti boş yere, önlerine nankörlüklerini sürdü ama ne dediyse işe yaramadı ve onları bu çılgınlıklarından caydıramayacağını anlayınca haykırdı: *"Göğü gürletsin, yağmur yağdırsın diye RAB'be yalvaracağım.* (Tam o sırada buğday hasadı olduğu için bu, cezalandırma anlamına geliyordu). *Böylece bir KRAL İSTEMEKLE yaptığınız kötülüğün RAB'bin gözünde ne denli büyük olduğunu iyice anlayacaksınız." Samuel RAB'be yalvardı ve RAB o gün göğü gürletti, yağmur yağdırdı. Halk RAB'den de Samuel'den de çok korktu. Bunun üzerine Samuel'e, "Yok olmayalım diye, biz kulların için Tanrın RAB'be yakar" dediler. "ÇÜNKÜ BÜTÜN GÜNAHLARIMIZA KENDİMİZE BİR KRAL İSTEMEK KÖTÜLÜĞÜNÜ DE EKLEDİK"* [I. Samuel 12:17-19]. Kutsal kitaptan alınan bu pasajlar dolaysızdır, kesindir. Bunlar, hiçbir yanlış anlamaya mahal vermeyecek ifadelerdir. Ya Kadir-i Mutlak, monarşilere karşı itirazlarını dile getirmiştir ya da kutsal kitapta yazılanlar yanlıştır. Ayrıca, Katolik ülkelerde kutsal kitabı halkın erişiminden uzak tutma konusunda kralların olduğu kadar rahiplerin de epey

bir mahareti olduğuna inanmak için gayet iyi nedenlerimiz var. Zira monarşi her fırsatta yönetimin Papalık makamı olmuştur.

Monarşi kötülüğünün yanına bir de babadan oğula geçme geleneğini ekledik ve birincisi nasıl kendimizi değersizleştirmeye, azaltmaya hizmet ettiyse, bir hak olarak talep edilen ikincisi de soyumuza karşı hakarettir, dayatmadır. En başta bütün insanlar eşit olduğuna göre *hiç kimsenin,* ailesini *doğuştan* başka ailelerin önüne sonsuza kadar geçirmeye hakkı olamaz; belki de kendi çağdaşları arasında *bir dereceye* kadar onuru hak eden bir insandır ama torunları o mirası devralamayacak kadar değersiz insanlar olabilir. Krallığın babadan oğula geçmesinin ne büyük bir çılgınlık olduğunun en güçlü *doğal* kanıtlarından biri tabiatın da bunu tasvip etmemesidir; yoksa insanoğluna bu kadar sık, *aslan niyetine merkep* göndererek onu gülünç duruma düşürür müydü?

İkincisi, hiç kimse en başta ona bahşedilen kamusal onurlardan başkasına sahip olamayacağına göre bu onurları ona verenler onların babadan oğula geçme hakkını hediye etme gücüne sahip olamazlar ve her ne kadar "Biz seni *kendimize* önder seçtik," deseler de, kendi çocuklarına haksızlık yapmadan "Senin çocukların ve onların çocukları *bizimkileri* sonsuza kadar yönetecek," diyemezler. Zira böylesine ahmakça, adaletsiz, gayritabii bir sözleşme (belki de) bir sonraki nesli bir serserinin veya aptalın yönetimine vermek anlamına gelebilir. En akil insanlar yüreklerinin derinliklerinde, yönetimin babadan oğula geçmesini hor görmüşlerdir; ancak bu bir defa yerleşti mi kurtulması kolay olmayan o kötülüklerden birine dönüşür; çoğu korktuğu için, diğerleri de batıl inançtan kabullenir, en güçlü kesimler ise kralla birlikte halkın geri kalanını yağmalama işini paylaşır.

Burada[4] dünyadaki mevcut krallar ırkının onurlu bir kökeni olduğu varsayımı söz konusudur; halbuki eski

---

4 Babadan oğula geçme, ekberiyet. (ç.n.)

çağların üzerindeki karanlık örtüyü kaldırıp kralların ilk atalarının izini sürdüğümüzde sağa sola saldıran bir çetenin kabadayı reisiyle karşılaşmamız büyük bir ihtimalin de ötesindedir; muhtemelen bu reis, vahşi hareketleri veya kurnazlıktaki mahareti sayesinde o yağmacılar sürüsünün şefi olmuştur ve güç kazandıkça, yağmalama alanını genişlettikçe kendi halinde savunmasız insanlara büyük korkular salmış ve sonra onları düzenli haraca bağlayarak güvenliklerini satın almaya zorlamıştır. Amma velakin onu seçenlerin aklında o zamanlar yönetim hakkını onun torunlarına da vermek gibi bir düşünce olmamıştır, zira kendilerini böyle sonsuza dek dışlamak, yaşamaya alışkın oldukları özgürlükçü ve ket vurulmamış ilkelerle bağdaşmaz. Binaenaleyh, monarşinin erken çağlarında yönetimin babadan oğula geçmesi bir talep üzerine çıkmış olamaz, olsa olsa rasgele ortaya çıkmıştır veya bir gün bir krala öylesine hediye olarak verilmiş olmalıdır; ancak o günlere dair elimizde pek az kayıt olduğundan ve tarih geleneksel olarak masallarla dolu olduğundan, birkaç nesil içinde hakikatin yerini birtakım batıl hikâyelerin almış olması muhtemeldir; örneğin pek uygun bir zamanda ortaya çıkan ve sıradan insanın gırtlağından aşağı babadan oğula masalını boca eden Hz. Muhammed hikâyesi gibi. Belki de bir önderin vefatı ve yeni bir tanesinin seçilmesi sırasında ortaya çıkma tehlikesi bulunan (veya öyle görünen) düzensizlik pek çoklarında en başta babadan oğula geçme düzeninin daha iyi olduğu gibi bir düşünce uyandırmış olabilir (zira kabadayılar arasında seçim yaparken düzen sağlamak öyle pek kolay olmayabilir); bir kere bu oldu mu, en başta sırf daha uygun görüldüğü için yapılmış olsa da sonradan birilerinin "benim hakkım" diye sahiplendiği bir şey haline dönüşmüş olmalı.

İngiltere, fethinden sonra birkaç iyi kral tanıdı ama çok daha fazla sayıda kötüsünün altında da inim inim inledi; ör-

neğin aklıselim sahibi hiçbir insan Fatih William'ın[5] egemenliği altında pek de onurlu bir hayat yaşadığını iddia edemez. Silahlı çapulcularla adaya giren ve oradaki yerlilerin itirazına rağmen kendini İngiltere kralı ilan eden bu Fransız piçi, açık söylemek gerekirse, beş para etmez, son derece alçak bir adamdır. Onda kesinlikle tanrısallıktan eser yoktu. Öte yandan burada, babadan oğula hakkının çılgınlığını açıklamak için daha fazla vakit harcamaya gerek yok, buna inanacak kadar zayıf olanlar varsa buyursunlar ayrım gözetmeksizin merkep ile aslana tapınmaya devam etsinler. Mahviyetlerini taklit edecek değilim, bu adanmışlıklarında onları rahatsız etmek de istemem.

Lakin yine de sormak isterim onlara: Daha en başta kralların nasıl geldiğini düşünüyorlar acaba? Bu sorunun ancak üç cevabı olabilir: Ya kurayla gelmişlerdir ya seçimle ya da gasp yoluyla. Şayet ilk kral kuradan çıktıysa halefine örnek teşkil etmelidir, bu da babadan oğula geçmeyi dışlar. Saul kurayla seçilmişti ve halefi de oğlu değildi, sonradan gelişen olaylar öyle olmasına yönelik herhangi bir niyetin de olmadığına işaret ediyor. Bir ülkedeki ilk kral, seçim yoluyla gelmişse, benzer şekilde bu da halefi için bir örnek teşkil etmelidir; çünkü bütün gelecek kuşakların *hakkının* ilk seçmenler tarafından, sadece bir kralı değil, sonsuza kadar gelecek kralları da aynı kralın ailesinden seçmek suretiyle ellerinden alınmasının ilk günah doktrini dışında ne kutsal kitapta ne de başka yerlerde bir karşılığı vardır. İlk günah doktrinine göre Âdem'le birlikte insanlığın özgür iradesi kaybolmuştur ve bu karşılaştırma gösterdiği üzere, yönetimin babadan oğula geçmesinin insanlığa hiçbir şekilde mutluluk getirmeyeceği açıktır. Zira Âdem anlatısında herkes günahkârdır, ilk seçenler anlatısındaysa herkes itaatkârdır; ilk anlatıda bütün

---

5 Kral I. William (Fatih ve Piç lakaplı) (1028-87): 1066-87 yılları arasında İngiltere kralı. 1035-87 yılları arasında Normandiya dükü olan Guillaume, İngiltere'yi istila etmiş, 1066 yılında Hastings Muharebesi'ni kazanmış, İngiliz ayaklanmalarını bastırarak İngiltere'yi fethetmiştir. (ç.n.)

insanoğlu Şeytan'ın hükmüne girer, ikincisinde Hükümdarınkine; birincisinde nasıl masumiyetimizi kaybettiysek ikincisinde de yetkilerimizi kaybettik; ve iki anlatı da ileride eski durumumuzu ve ayrıcalıklarımızı geri kazanamayacağımızı vurguladığına göre buradan çıkacak sonuç tartışmasız şudur: İlk günah ile yönetimin babadan oğula geçmesi birbirine paraleldir. Ne onursuz bir makam! Ne utanç verici bir bağlantı! Ama yine de en usta Sofist bile bundan daha adil bir teşbihte bulunamaz.

Gasp meselesine gelirsek; bunu savunacak kadar yüzsüz birinin çıkacağını zannetmiyorum ve Fatih William'ın bir gaspçı olduğu da kimsenin itiraz etmeyeceği bir olgudur. Karşımızda bütün çıplaklığıyla şu hakikat duruyor: İngiltere monarşisinin eski çağları, yüzüne bakılacak gibi değildir.

Lakin insanoğlunu endişelendiren şey, yönetimin babadan oğula geçmesinin saçmalığından ziyade kötülüğüdür. İnsan ırkının iyi ve akil olma garantisi olsaydı, ilahi otoritenin mührüne sahip olurdu, fakat *aptala, bayağıya, yolsuza* yol verdiğinden tabiatında zulmetme eğilimi vardır. Kendilerini doğuştan yönetici, diğerlerini de itaatkâr görenler kısa sürede küstahlaşır; insanoğulları arasından seçilen bu şahısların zihinleri, daha en başta kendilerini önemli kişiler olarak görme duygusuyla zehirlenir; içinde hareket ettikleri dünya maddi bakımdan dünyanın geri kalanıyla o kadar farklılaşır ki onun gerçek ihtiyaçlarını bilme konusunda pek az şansları olur; sonuç olarak bu kişiler yönetime geçtiklerinde bir bakarsınız ki, hüküm sürdükleri topraklardaki en cahil, bu işe en az uygun olanlarmış.

Yönetimin babadan oğula geçmesinin barındırdığı bir başka kötülük de tahtın genelde yaşça küçük birinin eline geçmesidir; kral kisvesi altında hareket eden krallık, yönettiği insanların güvenine ihanet etme konusunda her tür fırsat ve teşvikle karşılaşır, bu hep böyle olmuştur. Aynı millî talihsizlik, başlarındaki kral ilerleyen yaşıyla, hastalıklarla

zafiyete düştüğünde, insanın o en zayıf olduğu son aşamaya geldiğinde de baş gösterir. Her iki durumda da halk, ileri yaşın veya çocukluğun çılgınlıklarını başarıyla kullanmayı bilen her türden zalime yem olur.

Yönetimin babadan oğula geçmesi fikrinin lehinde öne sürülen gelmiş geçmiş en mantıklı savunma, bunun bir milleti iç savaştan koruduğudur; eğer bu fikir doğru olsaydı epey bir ağırlığı olurdu; heyhat bu, insanoğluna dayatılan en utanmaz yalandır. İngiltere'nin bütün tarihi buna bir reddiyedir. Fetihten günümüze bu kaçık krallığı otuz kral ve iki çocuk yönetmiştir, bu süre zarfında (ihtilal de dâhil) en az sekiz iç savaş, on dokuz isyan çıkmıştır. Binaenaleyh, bu yönetim biçimi, barış için çalışmak bir yana ona karşıdır, hatta tam da üzerine inşa edildiği temeli yerle bir etmektedir.

York ve Lancaster soyları arasındaki monarşi ve veraset yarışı İngiltere'yi yıllarca kanlı bir sahneye çevirmiştir. Henry ve Edward arasında on iki meydan muharebesi olmuştur, kısa süreli çarpışmalar ve kuşatmalar da cabası.[6] Henry iki defa Edward'ın tutsağı oldu, buna mukabil Edward da bir defa Henry'nin zindanına düştü. Aralarındaki bu savaşın talihi öyle dönekti, milletin ne yapacağı öyle belirsizdi, aralarındaki münakaşa öyle kişiseldi ki, Henry konduğu zindandan zaferle çıkarılıp doğrudan saraya götürüldü, Edward ise aynı saraydan alınıp yabancı bir ülkeye kaçırılmak durumunda kaldı; gelin görün ki ruh hallerindeki ani değişimler kısa sürelidir, nitekim Henry de kısa süre sonra tahttan indirildi ve Edward kral olmak üzere gerisin

---

6 Armasında kırmızı gül olan Lancaster ve beyaz gül olan York hanedanları arasındaki bu savaşlar tarihte Güller Savaşı (1455-87) diye geçer. İki hanedan da III. Edward'ın soyundan geldikleri savıyla İngiltere tahtında hak iddia ediyorlardı. V. Henry'nin 1422'de ölümünden sonra VI. Henry (1421-71) reşit oluncaya dek ülke uzun süre hizip kavgalarıyla çalkalandı. Savaşların ileri bir aşamasında Lancaster ordusu ile York hanedanının en büyük oğlu Edward'ın başı çektiği York güçleri arasındaki çarpışmada galip gelen Edward, IV. Edward (1442-83) adıyla kendini 1461'de kral ilan etti. Daha sonra taç birkaç kez VI. Henry ve IV. Edward arasında gidip geldi. (ç.n.)

geri ülkeye çağırıldı. Bu arada parlamento da hep güçlünün yanında oldu.

Bu yarış VI. Henry'nin[7] egemenliği döneminde başladı ve VII. Henry'ye[8] kadar tamamen durulmadı. VII. Henry'nin egemenliğinde aileler birleşti. Bu kargaşa hali, 1422'den 1489'a kadar tam 67 yıl sürmüş oldu.

Kısacası monarşi vc veraset, sadece şu veya bu krallığı değil dünyanın tamamını yaktı yıktı, kana buladı. İşte tam da bu, Tanrı'nın karşısında olduğu yönetim biçimidir, bu yönetimlerde her zaman kan dökülecektir.

Bu krallar aslen ne iş yapıyor diye bakacak olursak, bazı ülkelerde hiçbir iş yapmadıklarını görürüz; bütün hayatlarını aylaklıkla geçirdikten sonra bakarsınız ne kendileri mutlu olmuşlar ne de ülkeye herhangi bir fayda getirmişler, öylece yaşayıp sahneden çekilip gitmiş, oğullarına da aynı boş hayatı yaşatmak üzere tacı bırakmışlardır. Mutlakıyetlerde, sivil olsun askerî olsun işin bütün ağırlığı kralın omuzlarındadır; İsrailoğulları başlarına bir kral isterken ***kralımız bizi yönetecek, önümüzden gidip savaşlarımızı sürdürecek*** diye düşünmüşlerdi [I. Samuel 8:20]. Fakat İngiltere gibi kralın ne hâkim ne general olduğu ülkelerde, bu durumdaki bir insanın, sahi benim ***işim*** ne diye düşünüp kafası karışabilir.

Bir yönetim ne kadar cumhuriyete yaklaşırsa kralın da o kadar az işi olur. İngiltere'deki yönetime uygun bir ad bulmak bir şekilde zordur. Sir William Meredith[9] buna cumhuriyet demişti; ancak mevcut durum düşünülürse İngiltere'deki yönetimin bu adı hak etmediği görülür, zira her şeyi kendi mülkiyetine alan kraliyetin yozlaşması gücü öyle etkili bir

---

7 Kral VI. Henry (1421-71): 1422 yılında 1 yaşındayken kral ilan edilerek 1461'e kadar tahtta kalmış, ülkc naipler tarafından yönetilmiştir, daha sonra 1470-71'de ikinci defa kral olmuştur. (ç.n.)

8 Kral VII. Henry (1457-1509): Tahtı ele geçirdiği 1485'ten öldüğü güne kadar iktidarda kalmıştır. Tudor soyundan gelen ilk İngiltere kralıdır. (ç.n.)

9 1754-80 arası parlamentoda vekillik eden Whig Partisi mensubu siyasetçi. Britanya siyaseti üzerine birçok risalc kaleme almıştır. (ç.n.)

şekilde emdi, Avam Kamarası'nın (anayasadaki cumhuriyetçi unsur) faziletlerini öyle oburca yiyip bitirdi ki İngiltere yönetimi, en az Fransa veya İspanya yönetimleri kadar monarşi haline geldi. İnsanlar ortaya çıkıp anlamadan etmeden bazı laflar telaffuz ediyor. İngilizlerin anayasalarında göklere çıkardıkları şey monarşi değil cumhuriyetçi unsurlardır, yani kendi bünyelerinden seçimle bir Avam Kamarası çıkarma özgürlüğüdür –ve cumhuriyetçilik fazileti başarısız olduğunda hemen ardından köleliğin geldiği kolayca görülebilir. İngiltere Anayasası neden hastadır? Monarşi cumhuriyeti zehirledi, kraliyet Avam Kamarası'nı tekeline aldı da o yüzden.

İngiltere'de kralın savaş yapmak ve ülke topraklarını sağa sola vermekten başka pek az işi vardır; daha basit ifade etmek gerekirse, asıl işi ülkeyi yoksullaştırmak ve halkın arasına kara kedi sokmaktır. Yılda sekiz yüz bin sterlin alan bir adam için pek hoş bir iş doğrusu, buna ilaveten insanlar ona tapıyor! Gelmiş geçmiş bütün taçlı kabadayıları toplayın, toplum karşısında ve Tanrı'nın gözünde dürüst olan tek bir adam bulamazsınız.

Amerika'daki Mevcut Durum Üzerine Düşünceler

İLERLEYEN sayfalarda sadece basit olgular, net argümanlar ve sağduyudan söz edeceğim; ayrıca okurdan önkoşul olarak tek istediğim kendisini önyargılardan ve peşin hükümlerden kurtarması ve aklıyla duygularını kendi yargılarına varmak üzere işe koşması; hakiki insan karakterini ötelemek yerine onu ***kuşanması*** ve bakış açısını bugünün ötesine doğru genişletmesi.

İngiltere ve Amerika arasındaki mücadele konusunda ciltler dolusu kitap yazıldı. Her kesimden insan, farklı farklı saiklerle, kafalarında farklı tasarımlarla bu münakaşaya katıldı; ancak hepsi etkisiz kaldı ve bu münakaşanın miadı doldu. Son çare olarak başvurulan silahlar çekişmenin sonucuna karar verecek; silaha davet kralın tercihiydi ve kıta bu meydan okumayı kabul etti.

İngiltere başbakanlarından merhum Bay Pelham'ın (ki kendisi yetenekli bir bakandı ama onun da kendine göre hataları oldu) Avam Kamarası'nda, önerdiği önlemlerin kalıcı olmadığı yönündeki eleştirilere şöyle cevap verdiği söylenir: *Bu öneriler hizmet sürem boyunca geçerli olacak*. Böylesine vahim, erkekliğe sığmaz bir düşünce eğer mevcut çekişmede kolonilerde hâkim olsaydı, sonraki kuşaklar atalarını nefretle anardı.

Daha önce hiç bu kadar kıymetli bir dava görülmedi. Burada söz konusu olan bir şehrin, bir ülkenin, bir bölgenin veya bir krallığın değil bütün bir kıtanın –dünyamızın yaşanabilir bölgelerinin en az sekizde biri büyüklüğündeki bir kıtanın– meselesidir. Bu bir günün, bir yılın, bir çağın olayı da değildir, esas itibarıyla nesilleri ilgilendiren bir durum söz konusudur, içinde bulunduğumuz bu zamanda olacak şeylerden aşağı yukarı herkes etkilenecektir. Belki zamanın sonuna kadar. Şu an kıtanın birliği, inancı ve onuru için ekin vakti. Şu an oluşacak en ufak bir çatlak, genç bir meşenin yumuşak kabuğuna iğneyle kazınacak bir ada benzeyecek; yara ağaçla birlikte büyüyecek ve gelecek nesiller onu koca koca harflerle okuyacak.

Meselenin sözlerden silahlara taşınmasıyla siyasette yeni bir devir açılmış oldu; yeni bir düşünme tarzı yükselişe geçti. 19 Nisan, yani düşmanlığın başlangıcı[10] öncesinde yapılan bütün planlar, öneriler vs. bugün artık geçen yılın almanağından satırlar gibi görünüyor, zamanında geçerli olup şimdi çoktan aşılmış, faydasızlaşmış şeyler. Bu tarihten önce, çekişmenin iki tarafının da öne sürdüğü şeyler tek bir noktada sona erdi: Büyük Britanya'yla birleşme. İki taraf arasındaki tek fark, çekişmeyi etkileme yöntemleriydi; biri güce başvurulmasını, öteki dostane yollar öneriyordu; ancak şu ana kadar olan şudur: Birincisi başarısız oldu, ikincisi nüfuzunu geri çekti.

Büyük Britanya'yla mutabakatın avantajlarıyla ilgili epey söz söylendi, bunlar hoş bir rüya gibi sönüp giderek bizi şu anki durumumuzla baş başa bıraktı; şimdi argümanın öteki yüzünü ele almamız ve kolonilerin Büyük Britanya'ya bağlı ve bağımlı olmakla aldığı –ve sürekli almaya devam edeceği– pek çok maddi hasardan bazılarını sorgulamamız daha doğru olur. Tabiatın ve sağduyunun ilkeleri temelinde bu

---

10 İngiliz ordusu ve Amerikan birlikleri arasındaki ilk çarpışmalar 19 Nisan 1775'te Lexington ve Concord'da başladı. (ç.n.)

bağlılığı ve bağımlılığı incelememiz ve Büyük Britanya'dan ayrılma durumunda neye güvenebileceğimizi, bağımlılığın devam etmesi durumunda da ne gibi şeylerin bizi beklediğini görmemiz gerekmekte.

Bazılarından şöyle bir argüman duyuyorum: Amerika, Büyük Britanya'ya bağlı olduğu için gelişti, gelecekteki mutluluğu için de bu bağa ihtiyacı var ve Büyük Britanya'nın her zaman böyle bir etkisi olacak. Hiçbir şey bu tür bir argümandan daha temelsiz olamaz. Benzer bir argüman olarak şunu da söyleyebiliriz: Bir çocuk sütle büyüdüğüne göre asla et yemesi gerekmez; veya hayatımızın ilk yirmi yılı, ardından gelen yirmi yılın emsali olur. Buna açıkça şöyle yanıt verebilirim: Amerika, Avrupa güçlerinin Amerika'yla hiçbir alakası olmasaydı yine böyle gelişirdi, hatta muhtemelen daha çok gelişirdi. Amerika'nın zenginleştiği kanal olan ticaret hayatın temel ihtiyacıdır ve Avrupa'da yemek yeme gibi bir âdet olduğu sürece Amerika'nın her zaman orada bir pazarı olacaktır.

Bazıları da çıkıp, "Ama Büyük Britanya bizi korudu," diyor. Evet öyle de, bizi işgal ettiği de vakıadır, ayrıca masraflar bize ait olmak üzere bizi savundular; Türkiye'yi de aynı saikle, yani ticaret ve hâkimiyet güdüsüyle savunabilirdi pekâlâ.

Heyhat, dikkatimiz uzun zaman eski önyargılarla başka yöne saptırıldı ve batıl inançlara çok bedel ödedik. Büyük Britanya'nın korumasını yere göğe sığdıramadık, ama asıl saikinin *bağlılık* değil kendi çıkarları olduğunu; bizi kendi *hesabımıza* bizim *düşmanlarımızdan* korumayıp kendi *hesabına* kendi *düşmanlarından*, *hiçbir surette* bizimle bir derdi olmayan, tam da *bu nedenle* bizim sonsuza dek düşmanımız olacak düşmanlardan koruduğunu hesaba katmadık. Bırakalım Britanya kıtaya istediği numarasını anlatsın veya kıta bağımsızlığını ilan etsin ve Britanya istediği kadar onlarla düşman olsun, biz Fransa ve İspanya'yla barış yapalım.

Hannover'daki[11] son savaşın neden olduğu sefalet bizi bu bağ konusunda yeterince uyarmış olmalı.

Yakınlarda parlamentoda kolonilerin birbirleriyle ilişkisi olmadığı, yavru vatanı oldukları ülke kanalıyla ilişki kurdukları, örneğin Pennsylvania ve Jersey ve diğerlerinin, İngiltere vasıtasıyla kardeş koloniler sayıldıkları söylendi; bu kesinlikle bir ilişkinin varlığını son derece dolaylı bir yolla ispatlayan bir yaklaşımdır, öte yandan söylememe müsaade ederseniz, düşmanlığı ispatlamaya en yakın şeydir, hatta tek gerçek yoludur. Fransa ve İspanya, biz *Amerikalıların* asla düşmanı olmamışlardır, olmayacaklardır da, ancak *Büyük Britanya'nın tebaası* olmamız halinde bizim düşmanımızdırlar.

Bazıları da, ama biz Britanya'nın yavru vatanıyız diyorlar. Öyleyse bu yaptıklarından daha da büyük bir utanç duymalı. Yabaniler bile yavrularını yiyip bitirmez, vahşiler aile içinde savaşmaz; dolayısıyla bu argüman doğru ise sitemi hak ediyor; ama doğru değil ya da ancak kısmen doğru ve *anavatan* ifadesi, kral ve etrafındaki asalaklar tarafından, düşük seviyeli bir Katolik tasarımı olan Cizvit düşüncesiyle, bizim her şeye kolayca inanan zayıf zihinlerimizde önyargılar oluşturma amacıyla benimsenmişti. Amerika'nın anavatanı İngiltere değil Avrupa'dır. Bu Yeni Dünya, Avrupa'nın *dört köşesinden* sivil ve dinî özgürlüklerin peşinden koştukları için yargılanan kişilere bir sığınak oldu. Oradan, analarının sıcacık kucağından değil, canavarın zulmünden kaçarak geldiler ve bu İngiltere için fazlasıyla geçerli, ilk göçmenleri evlerini terk etmeye zorlayan zorbalığın aynısına torunları da maruz kalmakta.

Dünyanın bu engin bölgesinde beş yüz seksen kilometrenin (İngiltere'nin genişliği) dar sınırlarını unutuyor, dostluğumuzu daha büyük bir ölçeğe taşıyoruz; her bir Avrupalı

11 Almanya'nın Hannover eyaleti Yedi Yıl Savaşları sırasında (1756-63) Fransızlar tarafından işgal edilmişti. (ç.n.)

Hristiyan'la kardeş olduğumuzu iddia ediyor, bu duyarlığın cömertliğiyle kıvanç duyuyoruz.

Dünyayla tanışıklığımızı genişlettikçe yerel önyargıların gücünü nasıl da kademe kademe aştığımızı gözlemlemek ne güzel. Kilisenin idari bölgelerine ayrılmış İngiltere'de bir kasabada doğan bir insan doğal olarak her şeyi mahallesindeki insanlarla ilişkili düşünür (çünkü bu insanların çıkarları pek çok durumda ortaktır) ve kendini *mahallesine* göre tanımlar; evinden sadece birkaç kilometre uzaktaki mahallelisiyle karşılaşınca, kafasındaki dar sokak düşüncesini bir kenara bırakır ve mahallelisini *hemşehrim* diye selamlar; eğer başka bir kasabaya seyahat eder ve gittiği yerde onunla karşılaşırsa bu sefer sokak ve kasaba sınırlarını unutur ve ona *memleketlim* der; bu iki insanın yolu yurt dışı gezileri sırasında Fransa'da veya *Avrupa*'nın herhangi başka bir yerinde kesiştiğinde zihinlerindeki yerellikle sınırlı hafıza genişler ve İngiliz olurlar. Bu akıl yürütmeyi sürdürerek şuraya varırız: Amerika'da veya dünyanın herhangi bir köşesinde karşılaşan bütün Avrupalılar birbirlerinin *memleketlisi*dir; zira İngiltere, Hollanda, Almanya veya İsveç, daha büyük ölçekli bir çerçeveden bakıldığında aynı yerde durur, sokak, kasaba, vilayet ayrımları ise küçük ölçeklerde önem kazanır; bunlar kıta zihniyetiyle düşünenler için son derece sınırlı ayrımlardır. Bulunduğum eyalette bile sakinlerin üçte birinden azı İngiliz kökenli. Binaenaleyh, ben anavatan ifadesinin sadece İngiltere için kullanılmasını yanlış, bencilce, dar görüşlü ve sınırlandırıcı buluyorum.

Bir de şöyle düşünelim: Diyelim ki hepimiz İngiliz kökenliyiz, öyle ise ne olmuş? Hiçbir şey. Bugün açık açık düşmanımız olan Britanya, kendi dışındaki bütün ad ve unvanları ortadan kaldırmaya soyunuyor: Hal böyle iken mutabakat bizim vazifemizdir demek düpedüz gülünçtür. Bugün İngiltere'de başta olan krallık soyunun ilk kralı (Fatih William) Fransız asıllıydı, Lordlar Kamarası'ndaki soyluların da

yarısı o ülkedendir, dolayısıyla bu mantıkla İngiltere Fransa tarafından yönetilmelidir.

Britanya ve kolonilerinin birliğinden doğan güç hakkında da çok şey söylenmiştir, bunlar birlikte bütün dünyaya meydan okur diyenler vardır. Lakin böyle söylemek su katılmamış bir haddini bilmezliktir; savaşın kaderi belirsizdir, lafların da hiçbir anlamı olmayabilir, zira bu kıtanın sakinleri asla kendilerini heba edip Britanya ordusuna Asya'da, Afrika'da veya Avrupa'da destek olma yolunda mahvolup gitmeyecektir.

Her şey bir yana bizim bütün dünyaya meydan okumakla ne alakamız olabilir? Bizim planımız ticaret yapmaktır ve buna bağlı kalırsak bize bütün Avrupa'da barış ve dostluğu garantileyecektir; çünkü Amerika'yı *serbest bir liman* olarak görmek bütün Avrupa'nın çıkarınadır. Ticaret her zaman Amerika'ya koruma olacak, altına gümüşe sahip olmamak da işgalcileri ondan uzak tutacaktır.

Ben buradan mutabakatın en ateşli savunucusuna meydan okuyor, bu kıtanın Büyük Britanya'yla birlik olmakla meyvesini toplayacağı tek bir avantaj var mı, varsa göstersin diyorum. Tekrar ediyorum, tek bir avantaj bile gösteremez. Mısırımız Avrupa'daki herhangi bir pazara cazip fiyatlarla sunulabilir, oradan kazanacağımız paralarla istediğimiz ithal mamulü satın alabiliriz.

Öte yandan bu bağı sürdürürsek göreceğimiz hasarların, dezavantajların sınırı yoktur; hem kendimize hem genel anlamda insanoğluna karşı vazifemiz, bu ittifaktan çekilmektir: Çünkü Büyük Britanya ile her türlü bağımlılık, tebaa ilişkisi, bu kıtayı doğrudan Avrupa'daki çekişmelere, savaşlara çeker ve normalde bizimle dostluk ilişkisi kurmak isteyen milletlerle bizi ihtilafa düşürür, halbuki bizim onlara karşı ne bir kızgınlığımız ne şikâyetimiz var. Avrupa bizim ticaret alanında pazarımız olduğuna göre onun hiçbir unsuruyla taraf olmamamız gerekir. Amerika'nın asıl çıkarı Av-

rupa'daki uyuşmazlıklardan uzak durmakta yatar, fakat şu an Britanya'ya bağımlılığından dolayı bunu asla yapamaz: Amerika şu an Britanya siyasetinin terazisinde bir ayar ağırlığından başka bir şey değildir.

Avrupa tarlasına krallıklar öyle sık dikilidir ki barışa hasret kalınmıştır, ayrıca İngiltere ile herhangi bir yabancı güç arasında ne zaman bir savaş patlak verse Amerikan ticareti, *Britanya ile bağlantısından dolayı* heba olur. Bir sonraki savaş sonuncusu olmayabilir ve öyle olmazsa şu an mutabakat taraftarı olanlar o zaman ayrılmayı isteyebilir, çünkü o zaman savaş gemisinden ziyade tarafsızlık, peşine takılmak için daha iyi bir konvoy olabilir. Doğru olan, doğal olan her şey ayrılık seçeneğini işaret ediyor. Maktulün kanı, tabiatın gözyaşlarının sesi, her şey bir ağızdan bağırıyor: BU SEFER AYRILIYORUZ. Hatta Kadir-i Mutlak, İngiltere ve Amerika'yı dünya üzerinde birbirine öyle uzak iki yere koymuş ki, sırf bu bile, birinin öteki üzerindeki otoritesinin asla Tanrı'nın bir tasarımı olmadığının güçlü ve doğal bir kanıtıdır. Benzer şekilde, kıtanın keşfedildiği zaman ve yerleşimcilerin kıtaya yayılma biçimi de bu argümanı güçlendiriyor. Reform, Amerika'nın keşfinden sonra oldu, sanki Kadir-i Mutlak gelecekte zulme uğrayacak, evlerinde artık dostane, güvenli bir ortam bulamayacak olanlara cömertçe bir sığınak açmayı düşünmüştü.

Büyük Britanya'nın bu kıta üzerindeki otoritesi er geç son bulmak zorunda olan bir yönetim biçimidir: Ciddi bir akıl, "mevcut anayasa" adını verdiği şeyin geçici olduğuna ilişkin acı verici ve kesin bir kanıyla geleceğe bakmaktan gerçek bir haz duyamaz. Biz ana babalar da gelecek nesillere herhangi bir miras bırakmamızı sağlamayacak kadar kısa ömürlü olan *bu yönetim* karşısında sevinç duyamayız: Ve aynı argümanı sürdürürsek, gelecek nesillere borç bıraktığımız için bize düşen vazifeyi üstlenmek zorundayız, yoksa elimizdekileri acınası, kötü bir şekilde kullanmış oluruz. Vazifemizin ne ol-

duğunu doğru bir şekilde keşfedebilmek için çocuklarımızın geleceğinin dizginlerini elimize almalı ve bir sonraki istasyonu ileriyi düşünerek kurmalıyız; onu şöyle gelecek vaat eden manzaralı bir tepeye kuralım, bugün bizimle olan bazı korkular ve önyargılar da görüş alanımızın dışında kalsın.

Ben her ne kadar gereksiz saldırılardan itinayla kaçınsam da, mutabakat doktrinini destekleyen herkesin şu tanımlardan birine girdiğine inanma eğilimindeyim: Kendilerine güvenilemeyecek, çıkarları peşinde koşan insanlar; hiçbir şey *göremeyen* zayıf insanlar; gerçekleri bir türlü *görmeyecek* olan önyargılı insanlar ve Avrupalıların dünyası hakkında layık olduğundan daha iyi düşünen, bir nevi ılımlı insanlar kümesi. İşte, yanlış kanaate kapılan bu son kategoriye ait olanlar, ilk üçüne ait olanlara kıyasla bu kıtanın başına çok daha fazla bela sarılmasına neden olacaklar.

Istırap sahnesinden uzakta yaşamak pek çokları için iyi talihtir; kötülük bu insanların kapılarına, Amerika'nın tamamının içinde bulunduğu tehlikeli durumu hissedebilecekleri kadar gelip dayanmamıştır. Ama bir an Boston'da[12] olduğumuzu hayal edelim; o perişan durumdaki yer bize bilgeliği öğretecek, bize elimizdeki güçten vazgeçip onu güvenemeyeceğimiz insanlara asla vermememiz gerektiğini anlatacaktır. Bundan sadece birkaç ay önce huzur ve bolluk içinde yaşayan bu talihsiz şehrin sakinlerinin şu an orada kalıp açlıktan ölmek veya dilencilik etmekten başka seçenekleri yok. Şehirde kalmaya devam ederlerse dost ateşi altında kalacaklar, terk ederlerse şehirlerini İngiliz askerlerinin yağmasına bırakacaklar. Mevcut durumda kurtarılma ümidi olmayan tutsaklar gibiler ve onları kurtarmak için yapılacak büyük bir saldırı durumunda iki ordunun gazabı arasında kalacaklar.

12 Haziran 1774'te İngilizler tarafından işgal edilen Boston, Mart 1776'da Amerikalıların eline geçmiştir, bu süreçte halk iki ateş altında kalmış, şehir çok kanlı çarpışmalara sahne olmuştur. (ç.n.)

Edilgin mizaçlı insanlar Britanya'nın saldırılarını bir nevi hafife alan bir görüş benimserler, bu insanlar hâlâ ondan iyi bir şeyler beklerler, ona "Gel, gel, bütün bu olanlara karşın biz yine de arkadaş olabiliriz," deme eğilimindedirler. Ama lütfen insanoğlunun tutkularını, duygularını bir daha düşünün, mutabakat doktrinini tabiatın mihenk taşına getirip sorgulayın ve söyleyin bana: Topraklarınıza kılıçla saldıran, ateş salan bir gücü sevmeye, onurlandırmaya ve ona sadık bir şekilde hizmet etmeye devam edebilir misiniz? Devam ederseniz sadece kendinizi kandırırsınız ve geciktikçe torunlarınıza felaket getirirsiniz. Sevemeyeceğiniz, onurlandıramayacağınız Britanya'yla gelecekteki bağınız zorlama ve yapay olacaktır, mevcut duruma uygunluk adına yaptığınız plan da kısa sürede, ilk defasından daha büyük bir perişanlığa sürükleyecektir sizi. Fakat bu saldırıları hâlâ görmezden gelebilirim diyorsanız ben de size şunu sorarım: Sizin eviniz kundaklandı mı? Malınız mülkünüz gözlerinizin önünde yerle bir edildi mi? Karınız, çocuklarınız uyuyacakları bir yataktan, karınlarını doyuracakları ekmekten mahrum bırakıldı mı? Ananızı, babanızı, çocuğunuzu mu öldürdüler, yoksa siz o perişan, sefil bir halde hayatta kalanlardan biri misiniz? Bunların hiçbiri başınıza gelmediyse, başına gelenlerin yargıcı olamazsınız. Başınıza geldiyse ve hâlâ bu katillerle el sıkışabiliyorsanız, o zaman siz koca, baba, dost veya sevgili olmayı hak etmiyorsunuz demektir ve şu hayatta istediğiniz kadar makam, unvan edinin, bir ödleğin kalbine ve bir dalkavuğun ruhuna sahipsinizdir.

Bu yaptığım, meseleleri abartmak, yangına körükle gitmek değil, tabiatın doğruladığı duyguları, teessürleri harekete geçirmeye çalışmaktır; onlar olmadan hayatın bizden talep ettiği toplumsal vazifeleri bir kanala akıtamayız, sunduğu saadetleri tadamayız. Yapmak istediğim intikam duygusunu kışkırtarak insanları dehşete düşürmek değil, onları içinde bulunduğumuz insanlık dışı, ölümcül uykudan uyandırmak-

tır: Hepimiz kesin bir hedefe doğru kararlılıkla yürüyebiliriz. Amerika'yı fethetmeye ne Britanya'nın ne Avrupa'nın gücü yeter, tabii yapması gerekeni daha da *geciktirerek*, *yüreksizlik* ederek kendi fethine yardımcı olmazsa. İçinde bulunduğumuz bu kış doğru işler yapılırsa yeni bir çağa kapı açılır, fakat elimize geçen bu fırsatı kaçırır, görmezden gelirsek bütün bir kıta doğacak felaketlerden payını alır ve böylesine kıymetli, böylesine faydalı bir mevsimi boşa harcayan kişi, başına gelecek cezaları da hak eder.

Bu kıtanın herhangi bir harici gücün tebaası olarak kalabileceğini düşünmek akla ziyandır, şeylerin evrensel düzenine, eski çağlardan günümüze yaşanan bütün örneklere hakarettir. Britanya'nın en iyimserleri bile böyle düşünmüyor. Bu zamanda insan bilgeliğinin en aşırı uçları bile, kıtaya, Britanya'dan ayrılmadıkça bir yıl bile güvenlik vaat edebilecek bir plan sunamaz. *Bugün* artık mutabakat, akıldışı bir hayaldir. Tabiat bu bağı terk etti, Sanat da onun yerini alamaz. Zira Milton'ın bilgece söylediği gibi, "Ölümcül nefret yaralarının bu kadar derin olduğu yerde hakiki mutabakat asla yeşeremez."[13]

Barışa yönelik sessiz yöntemlerin hepsi etkisiz kalmıştır. Dualarımız hor görülerek reddedilmiştir ve bu dualar, Krallara tekrar tekrar ricacı olmanın onlardaki kibri kabartmaktan, inatlarını teyit etmekten başka bir işe yaramadığına bizi ikna etmiştir ve hiçbir şey Avrupa'daki Kralların konumunu mutlaklaştırmaya daha çok yaramamıştır: Danimarka'ya bakın, İsveç'e bakın. Binaenaleyh, Tanrı aşkına, bunların hakkından kötek gelir, o halde gelin şu nihai ayrılmayı yapalım ve gelecek kuşakları, ana baba ve evladı gibi artık geçerliliğini yitirmiş ifadeler telaffuz ederek insanların gırtlağını kesmek mecburiyetinde bırakmayalım.

---

13 John Milton, *Paradise Lost*, IV. Kitap, 1667.

Bir daha asla denemezler demek boş laftır, hayalciliktir, damga vergisi yasasının feshedildiği zaman[14] öyle düşünmüştük ama ne oldu, bir iki yıl geçmeden beklediğimiz şey başımıza geldi; şimdi, bir millet bir defa yenildi mi bir daha asla kavgaya tutuşmak istemez dersek aynı şeyin başımıza gelmeyeceği ne malum.

Yönetimle ilgili meselelere gelince; bu kıtaya adil davranmak Britanya'nın elinde olan bir şey değildir: Bu yönetim işi kısa sürede öyle ağır bir yük olacak, öyle çetrefilli bir hale gelecek ki, bizden coğrafi olarak bu kadar uzak, hakkımızda böylesine bilgisiz bir güç tarafından makul bir düzeyde idare edilemeyeceğiz; zira bizi fethedememişlerse yönetemezler de. Bir lafı, bir dilekçeyi dört beş bin kilometre taşıyıp, sonra cevabını dört beş ay bekleyip, gelen cevapla birlikte açıklanması gereken beş altı sorunun daha ortaya çıktığı bir sistem birkaç yıl sonra insanlara çılgınca, çocukça görünecek: Bunun uygun olduğu zamanlar olmuş ise buna bir dur demenin de uygun bir zamanı vardır.

Kendilerini savunmaktan aciz küçük adalar, kralların kol kanat germesine müsait yerlerdir; fakat bir kıtanın sonsuza kadar bir ada tarafından yönetilebileceğini varsaymak son derece saçmadır. Tabiat hiçbir yerde uyduyu gezegeninden büyük yapmamıştır, İngiltere ile Amerika birlikte tabiatın bu genel düzenini tersine çevirmişler, halbuki bu ikisinin iki farklı sisteme ait olduğu o kadar aşikâr ki: İngiltere Avrupa'ya, Amerika da kendisine aittir.

Ben burada ayrılma ve bağımsızlık doktrinini savunurken gereksiz bir gurur veya hınç gibi saiklerle hareket et-

14 İngiltere parlamentosu 1765'te Amerikan kolonilerinden sağladığı gelirleri artırma amacıyla Damga Yasası'nı çıkardı. Amerika'da, başta Boston olmak üzere birçok liman kentinde bu verginin toplanmasına karşı şiddetli bir tepki doğdu, İngiliz mallarını ithal etmeyi reddettiler. İngiltere parlamentosu, Amerikalıların protestosundan zarar gören Londralı tüccarların da baskısıyla yasayı 18 Mart 1766'da kaldırdı. Bu yasa ve etrafında örgütlenen tepki Amerika'nın bağımsızlığına giden yolda önemli bir rol oynadı. (ç.n.)

miyorum; açık seçik ve kesin bir şekilde, vicdanen bunun bu kıtanın gerçek çıkarı olduğuna ikna olmuş durumdayım; ayrılmadan biraz azını içeren çözümlerin hepsi yamalı bohçadır, uzun süreli bir saadet getirmez: Azıcık bir çabayla bu kıtayı dünyanın şanı şerefi yapabilecekken yapmayıp kılıcı çocuklarımıza aktarmaktan ve arkamıza yaslanıp beklemekten başka bir anlama gelmez.

Britanya en ufak bir taviz verme eğilimi göstermediğine göre, bundan kıtanın kabul edebileceği, şu ana kadar dökülen onca kana, harcanan onca paraya değecek bir kazanım çıkmayacağına emin olabiliriz.

Uğruna savaşılan hedef her zaman öyle ya da böyle ödenen bedellerle orantılı olmak zorundadır. North[15] ve o iğrenç siyasi kliğin tahttan indirilmesi, onlar için harcadığımız milyonlara değmeyecek bir meseledir. Ticaretin geçici olarak durmasının verdiği rahatsızlık ancak şikâyet ettiğimiz yasaların feshedilmesiyle dengelenebilirdi, tabii böyle bir fesih olmadı; oysa kıtanın tamamı silaha sarılmak zorundaysa, her bir erkek asker olmak mecburiyetindeyse, sadece aşağılık bir grup adama karşı savaşmak bunca feda edilen şeye pek değmez. Samimiyetle, samimiyetle soruyorum, mevcut yasaların feshi için midir ödenen bunca bedel, tek mücadele ettiğimiz şey bu mu olmalıdır? Toprak yerine bir yasa için Bunker Hill (Muharebesi) gibi bedeller ödememiz büyük bir çılgınlık. Ben hep bu kıtanın bağımsızlığının er ya da geç gerçekleşmek zorunda olduğunu düşünmüşümdür, dolayısıyla son günlerde kıtanın hızla olgunluğa eriştiğini deneyimlememiz, bunun artık pek uzak olamayacağını gösteriyor. Binaenaleyh, düşmanlıkların patladığı şu günde, zamanın nihayetinde tazmin edeceği bir olayı böyle uzun uzadıya münakaşa etmeye değmez, tabii hepimizin derdi dürüst olmaksa; aksi

---

15 Frederick North (1732-92): 1770'ten 1782'ye kadar İngiltere Başbakanlığını üstlenmiştir. Amerikan Bağımsızlık Savaşı yıllarının büyük kısmında İngiltere'ye önderlik etmiştir. (ç.n.)

takdirde bu, bir araziye izinsiz girip onu oldu bittiye getirerek ele geçiren kiracıyla yapılan sözleşmenin süresi tam dolarken açılan davayla araziyi kaybetmeye benzeyecek. Ölümcül 19 Nisan 1775 gününden[16] önce benden daha samimiyetle İngiltere'yle mutabakat isteyen bir adam bulamazdınız, ama o gün olan olayı duyduğum an, pişkin, meymenetsiz İngiliz Firavunu'nu sonsuza kadar reddettim; yapmış oldukları katliam haberini duygusuzca dinleyip sonra ruhuna bulaşan kanla huzur içinde uyuyabilen, güya HALKININ BABASI olan o rezile yazıklar olsun.

Diyelim ki sorunlar şimdilik halloldu, peki sonra ne olacak? Cevabım şu: Koca bir kıta harabeye dönecek. Ve bunun birkaç nedeni var.

Bir. Yönetme yetkisi hâlâ kralın elinde olacak ve bu durum kıtanın yasama yetkisi üzerinde olumsuz bir etki yaratacak. Kral Kendini öyle bir özgürlük düşmanı olarak sergiledi, keyfî güce öylesine susamış ki, sorarım size, kolonilere *Benim hoşuma gitmeyen herhangi bir yasa yapamazsınız* diyecek tıynette bir adam değil midir? Ve Amerika'nın sakinleri, *mevcut anayasa* denen şeye göre bu kıtanın, kralın izin verdiklerinin dışında bir yasa yapamayacağını bilemeyecek kadar cahil midir? Ve (olan bitenin gösterdiği kadarıyla) kralın *kendi* amacına uyanlar dışında burada herhangi bir yasaya izin vermeyeceğini görmeyecek kadar akılsız bir insan var mıdır? Biz Amerika'da yasa ihtiyacından ne kadar mustaripsek, İngiltere'de bizim için yapılan yasalara tabi oldukça bir o kadar köleleştirilip mağdur olmaktayız. Evet, artık sorunlar hallolduğuna göre (öyle diyorlar ya), tahtın bütün gücünün bu kıtayı olabildiğince aşağılarda, yerlerde tutma amaçlı kullanılacağından herhangi bir şüphe duyulabilir mi? İleri gideceğimize geri gideceğiz veya sonsuza kadar didişip duracak, birilerinin kapısında gülünç durumlarda ricacı olacağız. Biz daha şimdiden kralın olmamızı istediğinden daha

16 Lexington katliamı. (y.n.)

büyüğüz, bundan sonra bütün gayretiyle küçülmemiz için çalışmayacak mı? Basitçe şöyle söyleyeyim: Refahımız karşısında böyle kıskançlık duyan bir güç bizi yönetmeye uygun mudur? Bu soruya *hayır* cevabı veren *bağımsız* kişidir, zira bağımsızlık, yasaları kendimizin yapması ya da bu kıtanın en büyük düşmanı olan kralın bize *Size verdiğim bu yasalar dışında başka yasa olamaz* demesi arasında birinci seçeneğe yönelmekten başka bir şey değildir.

Ama diyeceksiniz ki, kralın İngiltere'de de yarattığı bir olumsuzluk var; orada da halk onun rızası olmadan yasa yapamaz. Akıl var izan var, yirmi bir yaşında bir gencin (genelde krallar öyle oluyor), kendinden yaşça büyük ve akıllı milyonlarca kişiye, sizin şu veya bu önerinizin yasa yapılmasını yasaklıyorum demesi son derece gülünç değil mi? İşte ben burada bu tür bir ifadeyi reddediyorum, ayrıca bunun saçmalığını ifşa etmekten asla vazgeçmeyeceğim; diyeceğim şu ki, kralın Amerika'da değil de İngiltere'de oturması her şeyi değiştirir: Kralın *burada* yarattığı olumsuzluklar İngiltere'de yarattıklarından on kat daha tehlikeli ve ölümcüldür, zira *orada* İngiltere'yi olabildiğince güçlü bir konuma koyacak bir yasayı hiçbir şekilde reddetmez ama Amerika'da böyle bir yasanın geçmesine asla izin vermez.

Amerika, Britanya siyaset sisteminde ikincil bir amaçtır, İngiltere *kendi* amacına uyduğu kadarıyla *bu* ülkenin iyiliğini ister. Binaenaleyh, çıkarları onu, kendi avantajlarına uymayan bütün durumlarda *bizim* büyümemizi bastırmaya ya da en azından buna müdahale etmeye sevk eder. Şu ana kadar olanları göz önünde bulundurarak söylüyorum, böyle bir ikinci el yönetimle pek yakında düşeceğimiz hoş durum işte bu! İnsanlar sadece isim değiştirerek düşmanken dost olmaz: Ve *bugün* mutabakatın tehlikeli bir doktrin olduğunu göstermek için şunu söylemek istiyorum: *Kralın, bugün bu yasaları feshederek, kolonilerin yöneticisi olma konumunu yeniden sağlamak gibi bir politikası var,* böylece KISA VA-

DEDE ZORLA, ŞİDDETLE YAPAMADIĞINI UZUN VADEDE KURNAZLIKLA VE MAHARETLE YAPABİLİR. Mutabakat ve harabiyet birbiriyle yakından ilintilidir.

İki. En iyi koşullarda bile elde etmeyi ümit edebileceğimiz şey, geçici bir çareden öte olmayacaktır veya sulta altında bir tür yönetim elde edebiliriz, bunun ömrü de ancak koloniler belli bir olgunluğa erince biter, bu arada yaşanan şeylerin hali, şekli şemaili de hiç hoş, umut verici olmaz. Mülk karşılığı göç eden insanlar, pamuk ipliğine bağlı bir yönetimle yönetilen, kargaşanın, ayaklanmaların eşiğinde sendeleyip duran bir ülkeye gelmeyi tercih etmeyeceklerdir; halihazırda gelip yerleşmiş olanlar da bu zaman zarfını ellerindekini satıp savarak kıtayı terk etmenin yollarını aramakla geçireceklerdir.

Öte yandan bu konuda öne sürülebilecek en güçlü argüman şudur: Kıtada barışı sağlayacak ve onu iç savaşların yıkımından koruyacak şey bağımsızlıktan, yani kıtaya uygun bir yönetim biçimi getirmekten başkası değildir. Ben şu an Britanya'yla mutabakatı korkuyla bekliyorum, ki bu son derece büyük bir ihtimal olarak duruyor karşımızda, zira bunun sonucu kıtanın herhangi bir yerinde çıkacak bir isyandır ve onun sonucu da Britanya'nın bize şu an yaptığı kötülükten çok daha ölümcül olacaktır.

Halihazırda binlerce insanın hayatı İngiliz barbarlığı yüzünden mahvoldu ki bu insanlar (büyük ihtimalle bir o kadarını da benzer bir kader bekliyor), bizim gibi hiçbir zulüm çekmemiş insanlardan farklı duygular içerisindedir. Şimdi ellerindeki tek şey özgürlükleri; önceden keyfini sürdükleri şeyleri özgürlüklerine feda ettiler ve artık kaybedecek hiçbir şeyleri kalmadı, artık herhangi birine boyun eğmeye tenezzül etmeyeceklerdir. Ayrıca kolonilerin Britanya yönetimine karşı genel tavrı, artık zamanı geçmiş bir şeye karşı gençliğin tavrı olacaktır: Yani onu pek takmamak. Barışı koruyamayan bir yönetim aslında yönetim falan de-

ğildir, bu durumda biz boşa para ödüyoruz demektir ve maazallah mutabakatın ertesi günü bir halk isyanı çıksa bütün gücü kâğıt üzerinde kalan Britanya, Tanrı aşkına ne yapabilir ki? Bağımsızlıktan çok korktuklarını, bunun iç savaşa neden olmasından ürktüklerini söyleyen bazı insanları duyuyorum, kanımca bunlar düşünmeden konuşuyorlar. İlk akla gelen düşüncelerin doğru çıkması nadirdir, burada da aynı durum söz konusudur; zira bağımsızlıktan korkacağımıza yamalı bohça gibi bir bağın kurulmasından on kat daha fazla korkmalıyız. Son dönemde olaylardan mağdur olanların mağduriyetini benimsiyorum; evimden sürülseydim, malım mülküm yerle bir edilseydi, yaşam koşullarım elimden alınsaydı ben de bir insan olarak bu duruma itiraz eder, aldığım yaraların bende yarattığı hissiyatla asla mutabakat doktrinini desteklemez veya kendimi ona bağlı hissetmezdim.

Koloniler, kıta yönetimine öyle uyum gösterdiler, öyle bir bağımlılık sergilediler ki, her aklıselim sahibi insan bundan huzur ve mutluluk duymalıdır. Hiç kimse bu korkularına, bir koloninin çıkıp ben diğerlerinden üstün olmak istiyorum demesi gibi hakikaten çocukça ve gülünç bir gerekçe dışında herhangi bir temel gösteremez.

Ayrımların olmadığı yerde üstünlük de olmaz, mükemmel eşitlik şeytana uyulmasına izin vermez. Avrupa'daki cumhuriyetlerin hepsi barış içinde (ve bu hep böyle olmuştur denebilir). Hollanda ve İsviçre, içeride olsun dışarıda olsun, savaşsız yaşayıp gidiyor. Şu da bir hakikattir ki monarşilerin huzur dönemleri hiç uzun sürmez; tahtın kendisi *içerideki* kabadayıların ağzını sulandırır ve kraliyet otoritesinde her zaman mevcut olan gurur ve küstahlık düzeyi ülkeyi dönüp dolaşıp dış güçlerle de kopma noktasına getirir; halbuki daha doğal ilkeler temelinde inşa edilmiş olan cumhuriyet yönetimleri benzer durumlarda ortadaki hatayı müzakere etme yolunu tercih eder.

Bağımsızlıkla ilgili korkunun gerçek bir temeli olacaksa o da henüz, bağımsızlık geldiğinde olacaklarla ilgili bir planın yapılmamış olmasıdır. İnsanlar önlerini göremiyorlar. Binaenaleyh, ben bu konuda bir açılım yapma amacıyla şunları önermek istiyorum: Naçizane şunu da söylemek istiyorum, bu önerilerimin daha iyi şeylere vesile olabileceklerini düşünmekten başka bir niyetim yok. Bireylerin sağa sola dağılmış düşünceleri toparlansa, akıllı ve becerikli insanlar tarafından kullanışlı hale getirilebilirler.

Gelin bu meclisleri her yıl toplayalım, tek bir Başkan olsun. Temsil daha eşit düzeyde gerçekleşsin. Her bir meclisin işleri yerel düzeyde yürütülsün ve hepsi Kıta düzeyinde bir Kongre'nin otoritesine bağlı olsun.

Her koloni kendi özel durumuna uygun sayıda, altı, sekiz veya on yönetim birimine ayrılsın; her birim Kongre'ye uygun sayıda delege yollasın, öyle ki her koloninin gönderdiği toplam delege sayısı en az otuz olsun. Kongre'deki temsilci sayısı en az 390 olsun. Her Kongre'de şu yöntemle bir başkan seçilsin: Delegeler toplandığında on üç koloniden biri kurayla seçilsin ve sonra Kongre, *o* eyaletin delegeleri arasından (seçimle) bir başkan seçsin. Bir sonraki Kongre'de, bir öncekinde başkan çıkarmış olan koloni kuradan çıkarılsın, geriye kalan on iki koloniden yine kura yoluyla bir tanesi seçilsin; bu uygulama on üç koloniye sıra gelene kadar aynı şekilde sürdürülsün. Ayrıca herkesin içine sinenler dışında hiçbir yasanın geçememesi için Kongre'de beşte üç çoğunluk sağlanma koşulu benimsensin. — Böylesine eşitlikçi bir ilkeyle oluşturulan bir yönetimle ihtilafa düşenleri ise Şeytan kovalasın.

Ancak bu iş en başta kim tarafından, nasıl başlatılacak konusunda özel bir hassasiyet olacağından ve yönetilen ile yöneten –yani halk ile Kongre– arasında bir tür aracı organın başlatması en iyi ve tutarlı yaklaşım olacağından, şu

şekilde ve şu amaçla KITA ÇAPINDA BİR KONFERANS düzenleyelim:

Her koloninin Kongre'ye gönderdikleri arasından iki üye, toplam yirmi altı üyeden oluşan bir komite kuralım. Her Eyalet Meclisi'nden veya Vilayet Kurultayı'ndan ikişer üye ve her eyaletin başkentinden veya diğer kentlerinden, eyaletin her köşesinden olabildiğince çok seçmen niteliğinde kişi tarafından seçilecek ve bütün eyalet adına, eyaleti temsilen katılacak toplam beş temsilci gönderilecek veya daha uygunsa, temsilciler eyaletlerin iki veya üç kalabalık yerleşiminden de seçilebilir. Bu şekilde toplanacak konferansta bir işin iki büyük ilkesi bir araya gelecek: *bilgi* ve *güç*. Millî meseleler konusunda tecrübeli kişilerden seçilecek Kongre, Meclis veya Kurultay üyeleri, yetkin ve faydalı danışmanlar olacaklar ve olayın bütününe bakıldığında, halktan aldıkları güçle gerçek anlamda yasal bir yetkiye sahip olacaklar.

Bir araya gelen bu üyelerin işleri bir KITA BİLDİRGESİ veya BİRLEŞİK KOLONİLER BİLDİRGESİ hazırlamak olacak; (İngiltere'deki Magna Carta'nın bir muadili olacak olan bildirgede) Kongre ve Meclis üyelerinin sayısı, seçim yöntemleri ve vazife süreleri belirlenecek ve aralarında bir iş ve yetki paylaşımı yapılacak: (Zihnimizin bir köşesinde esas gücümüzün eyaletlerden değil kıtanın tamamından geldiğini hep tutarak) Herkesin özgürlükleri, mülkiyeti ve her şeyden önce vicdana dayalı inanç özgürlüğünü koruyacak bildirgede bu unsurları düzenleyecek hükümler yer alacak. Konferans bildirgeyi kaleme almasının hemen ardından dağılacak ve söz konusu bildirge çerçevesinde seçilecek organlar bir süreliğine kıtamızın yasa yapıcıları ve yöneticileri olacaklar: Tanrı onlara huzur ve mutluluk versin, Âmin.

Bundan böyle bu veya benzeri amaçla seçilecek insanlar grubuna, yönetim biçimleriyle ilgili akıllı gözlemlerde bulunan *Dragonetti*'den şu pasajı ithaf etmek istiyorum: "Siyasetçinin bilimi," der, "mutluluk ve hürriyetin gerçek

anlamını tespit etmekte yatar. En büyük bireysel mutluluk toplamını millete en az bedeli ödeterek yaratacak yönetim şeklini keşfedenler, çağların minnettarlığını hak ederler" *(Dragonetti'nin erdem ve ödül konulu metninden).* [17]

Fakat bazıları çıkıp peki nerede Amerika'nın Kralı diye soracaklardır. Söyleyeyim Dostum size, o yukarıda, göklerdedir ve Zalim Britanya Kralı gibi insanoğluna zarar ziyanla meşgul değildir. Yine de dünyevi onurlar konusunda eksik kalmayalım, bildirgeyi ilan ettiğimiz günü kutlayalım, onu ilahi yasanın, Tanrı'nın sözünün önüne çıkaralım, başına bir taç yerleştirelim ve bundan böyle bütün dünya bilsin ki, Amerika'da bizim kabul ettiğimiz şekliyle monarşiye göre KRAL YASA'dır. Mutlakıyet yönetimlerinde yasa kral ise, özgür ülkelerde de Kral yasa olmak *zorundadır* ve yasa dışında başka bir kral olamaz. Bu törenin ardından bazı kötü niyetliler çıkabilir, dolayısıyla tören bitiminde tacı paramparça edelim ve (parçaları) ait olduğu halka geri dağıtalım.

Kendimize ait bir yönetim bizim doğal hakkımızdır: İnsan ilişkilerinin tehlikeleri üzerine ciddi anlamda düşünüldüğünde, soğukkanlı ve bilinçli bir şekilde kendi anayasamızı oluşturmamızın ve dizginlerini kendi ellerimize almamızın, böyle ilginç bir olayı zamanın ve tesadüfün ellerine bırakmaya nazaran sonsuz derecede daha akıllıca ve güvenli olduğuna ikna olmak kolay olacaktır. Eğer bu işi şimdi ihmal edip yapmazsak, yarın bir gün bir Massanello[18] çıkar, halkın huzursuzluğunu kontrol altına alır, ümitsizleri, hoşnutsuzları bir araya getirir ve yönetim benim diyerek kıtadaki özgürlükleri tufan gibi silip süpürür. Amerika'nın yönetimi tekrar Britanya'nın eline geçerse, işlerin durumu sendelemeye başlar ve bu da ümitsiz bir maceraperestin aklını çeler,

---

17 Bkz. Giacinto Dragonetti (1738-1818), *Trattorio delle virtù et de' primi*, 1765. (ç.n.)

18 Thomas Anello veya yaygın adıyla Massanello, Napolili bir balıkçıdır, hemşehrilerini pazar yerinde toplayıp baskıcı İspanyollara karşı galeyana getirmiş, ayaklanan halk onu o gün kral ilan etmiştir. (ç.n.)

bir şansımı deneyeyim demesine neden olur; peki böyle bir durumda Britanya'nın ne gibi bir yardımı olabilir? O daha haberi duyasıya kalmadan bu ölümcül iş çoktan olmuş bitmiş olabilir, biz de kendimizi Fatih'in baskısı altındaki zavallı Britanyalılara benzer bir durumda bulabilirz. Ey şimdi bağımsızlığa karşı olan sen, ne yaptığını bilmiyorsun; yönetim koltuğunu böyle boş bırakarak, sonsuz zorbalığın sultasına kapı açıyorsun. Kızılderilileri ve Zencileri kışkırtıp[19] bize karşı ayaklandıran o cehennemî, barbar gücü kıtadan kovmanın ne şanlı olacağını düşünen binler, on binler var; acımasızlık çifte günah işliyor: Bizde vahşice hareket ediyor, onlarda haince.

Aklımızın güvenmeyi yasakladığı ve bin bir yarayla delik deşik olmuş duygularımızın bize nefret etmemizi söylediği kişilerle dostluk hakkında konuşmak deliliktir, budalalıktır. Günbegün onlarla aramızda kalan son akrabalık kırıntıları da dökülüp giderken, ilişkinin miadı dolarken muhabbetin artacağını veya geçmişte olanların on katı fazla ve büyük kavga konusu varken daha iyi bir mutabakata varacağımızı ümit etmek için en ufak bir neden olabilir mi?

Ey bize ahenkten, mutabakattan söz eden sen, bize kaybolan geçmişimizi geri verebilir misin? Fahişeye geçmişteki masumiyetini verebilir misin? O halde Britanya ve Amerika arasında mutabakat da sağlayamazsın. Son köprüler de yakıldı, İngiltere halkı da bize karşı. Tabiatın unutamayacağı yaralar vardır, unutursa artık tabiat olamaz. Bir sevgili metresinin alçaklıklarını ne kadar unutabilirse, bu kıta da Britanya'nın işlediği cinayetleri o kadar unutabilir. Kadir-i Mutlak bizim içimize o iyi ve akılselim amaçları isteyen söndürülemez duyguların tohumlarını ekti. O tohumlar, yüreklerimizde onun görüntüsünün bekçileridir. Bizi ale-

---

19 İngilizler 1775'te, kuzeybatıdan topladıkları Kızılderililer ve birlikte savaşmaları karşılığında özgürlük vaat ettikleri plantasyon köleleriyle birliklerini güçlendirmeyi denemişti. (ç.n.)

lade bir hayvan sürüsünden ayırır onlar. Bu tutkunun dokunuşlarına duyarsız kalırsak toplumsal sözleşme dağılır gider, adaletin kökü de dünyadan tamamen kazınır veya bir yerlerde öylesine izleri kalır sadece. Öfkemizi diri tutan yaralar bizi adaleti aramaya zorlamazsa hırsız ve katil genellikle cezadan kurtulur.

Ey sen, insanoğlunu sev! Sadece zorbalığa değil, zorbanın kendisine de karşı gelmeye cesaret et, dikil karşısına! Eski dünyanın her bir karışı ayaklar altında. Dünyanın dört köşesinde özgürlüğü kovalıyorlar. Asya'dan, Afrika'dan çoktan kovuldu. — Avrupa da ona yabancı gözüyle bakıyor, İngiltere ise ona kapıyı gösterdi. O zaman haydi gelin kaçaklara kucak açalım, insanoğlu için bir sığınak yaratalım!

Muhtelif Düşüncelerle, Amerika'nın Bugünkü Kudreti Hakkında

İNGİLTERE'DE olsun Amerika'da olsun, iki ülkenin şu veya bu zaman dilimi içerisinde ayrılacağına dair kanaatini itiraf etmeyen tek bir insan görmedim: Ayrıca Kıta'nın, bağımsızlık için gereken olgunluğa, elverişliliğe erip ermediği konusunda iştahla görüş bildirmediğimiz bir an bile yok neredeyse.

Herkes bu işin olacağına kanaat getirse de zamanlaması konusunda ayrı görüşlere sahip olduğuna göre, hata olmasın diye genel duruma şöyle bir bakalım ve mümkünse *tamı tamına* ne zaman olacağını tespit etmeye çalışalım. Ama o da ne, sorgulamamızı çok da ileri götürmemize gerek yok, aslında başlar başlamaz sona erdi, zira *o zaman bizzat geldi bizi buldu.* Eşzamanlı olup biten olaylar ve bu olayların birlikteliğindeki ihtişam bize bu olguyu ispatlıyor.

Bizim büyük gücümüz rakamlarda değil birliğimizde yatıyor; diğer yandan mevcut bazı rakamlar da üzerimize gelen bütün dünyanın gücünü püskürtmeye yeter. Halihazırda Kıta, şu Gök altındaki bütün güçlerden daha çok sayıda silahlı ve eğitimli adamdan oluşan en büyük orduya sahip; bu gücünün öyle bir aşamasına gelindi ki artık tek tek koloniler kendilerini koruyamazlar, ancak birlik olurlarsa karşı-

larındakinin üstesinden gelebilirler, bunun azı da fazlası da ortaya ölümcül sonuçlar çıkarabilir. Kara kuvvetlerimiz yeterli durumda, deniz kuvvetlerine gelince, Britanya'nın, kıta onun hâkimiyetindeyken Amerika'nın kendi savaş gemisini yapmasına izin vermeyeceğini görmezden gelemeyiz. Binaenaleyh, denizcilikte bir yüz yılı daha şu anda olduğu gibi sadece taşımacılık yaparak geçiremeyiz; hakikat şu ki taşımacılığı azaltmalıyız, zira ülkedeki kerestelik ağaçlar hızla tükenmekte ve sonunda elimizde sadece çok uzakta, tedarik edilmesi zor bölgelerde kalacak.

Kıtanın nüfusu kalabalık olsaydı, mevcut koşullarda çekilen zorluklarla başa çıkılamazdı. Ne kadar çok liman kentimiz olursa o kadar savunacak ve kaybedecek kentimiz olur. Mevcut nüfusumuz o kadar uygun ki, ihtiyaçlarımızla kaynaklarımız orantılı ve kimse işsiz değil. Ticaretin azaltılması açığa çıkan kaynaklarla bir ordu yapılmasına olanak verir ve ordunun ihtiyaçları da yeni bir ticaret başlatır.

Borç deseniz, borcumuz yok; dolayısıyla bundan böyle yapacağımız her iş sözleşmesinde mevcut mali durumumuz faziletimizin göstergesi olacaktır. Bizden sonra gelecek nesillere oturmuş bir yönetim biçimi, kendine özgü bağımsız bir anayasa bırakmanın bedeli ne olursa olsun makuldür. Halbuki birkaç sefil yasanın feshi ve mevcut yöneticilerle devam etmek için milyonlar harcamaya değmez; bu ayrıca gelecek nesilleri son derece gaddarca kullanmak anlamına gelir; çünkü böyle hareket etmekle onlara yapacak çok iş, sırtlarına büyük bir borç yükü bırakmış oluruz, bunların hiçbirinin avantaj olduğu söylenemez. Böylesi bir düşünce şerefli bir adama yakışmaz; bu düşünce, kalbi başkalarına açık olmayan, vasat bir siyasetçinin tipik özelliğidir.

İş başarılmadığı sürece o iş yüzünden edineceğimiz borç saygımızı hak etmez. Hiçbir ülke borçsuz olmaz. Millî borç millî senettir ve faiz uygulanmıyorsa sorun teşkil etmez. Britanya yüz kırk milyon sterlinin üzerinde ağır bir borç yükü

altında, sırf faizi dört milyonu geçiyor. Bu borcun karşılığı olarak büyük bir donanması var; Amerika'nın ise borcu da yok donanması da; halbuki İngiltere'nin millî borcunun yirmide biri kadarlık bir parayla büyük bir donanma elde edebilir. Bugün İngiliz donanmasının parasal karşılığı üç buçuk milyon sterlinin altındadır.

Bu risalenin birinci ve ikinci basımlarında elimde aşağıda verdiğim rakamlar yoktu; bu rakamlar, yukarıda donanmayla ilgili belirttiğim tahmini destekliyor. Ayrıca Entick'in *Naval History* eserinin giriş bölümüne bakınız (s. 56).[20]

Çeşitli büyüklüklerden gemilerin inşasında kullanılan bütün direkler, yelkenler ve her tür teçhizat, ayrıca inşaatta kullanılan tersaneler ile lostromonun ve gemi marangozunun sekiz aylık ek teçhizatı dâhil bütün masraflar, Deniz Kuvvetleri Bakanı Bay Burchett tarafından şu şekilde hesaplanmıştır:

100 toplu gemi	35.553 £
90 toplu gemi	29.886 £
80 toplu gemi	23.638 £
70 toplu gemi	17.785 £
60 toplu gemi	14.197 £
50 toplu gemi	10.606 £
40 toplu gemi	7.558 £
30 toplu gemi	5.846 £
20 toplu gemi	3.710 £

Bu rakamlardan hareketle Britanya donanmasının tamamının değerini veya daha doğrusu maliyetini hesaplamak kolaydır. Örneğin 1757'de ihtişamının zirvesindeyken Britanya donanması şu gemi ve silahlardan oluşuyordu:

20 John Entick, *A New Naval History: or, Complete View of the British Marine*, 1757. (ç.n.)

Gemiler	Top sayısı	Adet maliyeti	Toplam maliyet
6	100	35.553 £	213.318 £
12	90	29.886 £	358.632 £
12	80	23.638 £	283.656 £
43	70	17.785 £	764.755 £
35	60	14.197 £	496.895 £
40	50	10.606 £	424.240 £
45	40	7.558 £	340.110 £
58	20	3.710 £	215.180 £
85 (Şalupalar, küçük sahil bombardıman ve kundak gemileri)		2.000 £	170.000 £
Ara Toplam:			3.266.786 £
Diğer silahlar:			233.214 £
Genel Toplam:			3.500.000 £

Dünyada hiçbir ülkenin konumu ve iç kaynakları gemi filosu oluşturmaya Amerika kadar uygun değildir. Katran, kerestelik ağaç, demir ve halat hammaddesi Amerika'nın doğal kaynakları arasındadır. Hiçbir şey için dışarıya muhtaç değiliz. Halbuki, savaş gemilerini İspanyollara, Portekizlere kiralayan Hollanda, gemi yapımında kullanılan pek çok maddeyi ithal etmek zorunda. Filo oluşturma işini ticaret kalemlerimizden biri olarak görmek zorundayız, filo bu ülkenin doğal imalatlarından biri olmalıdır. Yatırdığımız paranın karşılığını en iyi alacağımız alan budur. Bir donanma oluşturulduğunda yapılan masrafların çok ötesinde bir değere sahip olur. Üstelik ticaret ve ülke savunmasının birleştiği güzel bir millî politika niteliğine sahiptir. Haydi bir donanma inşa edelim; ileride donanma istemezsek satarız ve böylece kâğıt paramızın yerine elle tutulur altın ve gümüş almış oluruz.

Gemi mürettebatı alma konusunda genellikle büyük hatalara düşülüyor; mürettebatın dörtte biri denizci olmak zorunda değil. Amerikan bandralı *Terrible* gemisinin kaptanı korsan Kaptan Death,[21] en zorlu çatışmalara girdiği zamanlarda gemisinde iki yüzün üzerinde adamı vardı ama bunlardan yirmi tanesi bile denizci değildi. Birkaç insan ilişkilerinde iyi, becerikli denizci, gemi inşasında yeterli sayıda kara insanına eğitim verebilir, birlikte çalışabilirler. Binaenaleyh, denizcilik işlerinde girişimde bulunmak için kerestemizin orada öyle bizi beklediği, dalyanlarımızın kuşatma altında olduğu, denizcilerimizin, gemi yapımcılarımınz işsiz olduğu şu günlerden daha uygun bir zaman olamaz. Bundan kırk sene önce New England'da yetmiş, seksen savaş gemisi inşa etmiştik, şimdi neden yapmayalım? Gemi yapımı Amerika'nın en büyük gurur kaynaklarından biridir, zamanla bu alanda dünyada birinci olacaktır. Şarkın büyük imparatorluklarının çoğunun denize kıyısı yoktur, dolayısıyla Amerika'yla rekabetin dışında kalırlar. Afrika'yı barbarlık sarmış. Avrupa'ya gelince, bu kıtadaki hiçbir gücün Amerika kadar uzun kıyısı yok, iç kaynakları da Amerika'nın gerisinde. Tabiat ya birini veriyor ya ötekini; halbuki Amerika'ya ikisinden de bolca vermiş. Engin Rus İmparatorluğu'nun denizle neredeyse hiçbir bağlantısı yok, dolayısıyla sahip olduğu uçsuz bucaksız ormanlarındaki kerestelik ağaçları, ayrıca katranı, demiri, halat hammaddesi Rusya için sadece birer ticaret kalemi.

Ülke güvenliği açısından bakarsak, gemi filosu olmadan olur mu? Biz artık altmış yıl önceki küçük halk değiliz ki; o zamanlar sokaklardaki veya tarlalardaki mülklerimize güveniyorduk; kapılarımızda, pencerelerimizde kilide ihtiyaç duymuyorduk. Şimdi koşullar değişti, mülklerimizdeki ar-

21 Kaptan William Death: Hükümetin düşmana saldırma izni verdiği korsan gemilerinden *Terrible*'ın kaptanı. Thomas Paine Kaptan Death'ın mürettebatına katılmak istemiş ancak babası onu bu fikrinden vazgeçirmiştir. (ç.n.)

tışla beraber savunma yöntemlerimiz de gelişmek zorunda. Bundan on iki ay önce sıradan bir korsan çıkıp Delaware'e ayak basabilir, Philadelphia şehrini kafasına göre haraca kesebilirdi; aynı şey başka yerlerde de olabilirdi. Hayır sevgili dostlarım, gözüpek bir adam çıkıp on dört on beş topla Kıta'nın tamamını soyup soğana çevirebilir, yarım milyonu yüklenip götürebilir. Bunlar dikkat etmemiz gereken durumlardır ve donanma savunmasının ne kadar önemli olduğunu göstermektedir.

Belki birileri çıkıp Britanya'yla mutabakata vardıktan sonra o bizi korur diyecektir. Limanlarımızda bu amaçla donanma bulunduracağını düşünecek kadar akılsız olabilir miyiz? Sağduyu, bizi kontrol altına alma çabası içinde olan bir gücün, bizi savunacak en son şey olduğunu söyleyecektir. Dostluk kisvesi altında fetih kararı alınabilir ve bizler uzun cesur bir direnişin ardından kandırılarak köle olabiliriz. İngiltere, gemileri limanlarımıza kabul edilmezse, sorarım size, bizi nasıl koruyabilir? Kıyıdan dört beş bin kilometre açıkta bekleyen bir donanmanın pek az faydası olur, acil bir durumdaysa hiçbir işe yaramaz. Binaenaleyh, biz kendimizi korumak zorunda kalırsak bunu neden yapmayalım? Neden başkası için savaşalım da kendimiz için savaşmayalım?

İngiliz savaş gemilerinin listesi uzundur, azametlidir, fakat bu gemilerin yalnızca onda biri herhangi bir anda hizmet edecek durumdadır, pek çoğu halihazırda kullanılamaz haldedir, yine de, gemiden geriye tek bir kalas bile kalmış olsa iftiharla sunulur o listede; üstelik hizmet görecek halde olanların beşte biri de dünya üzerinde şu veya bu noktada bulunur. Doğu ve Batı Hint Adaları, Akdeniz, Afrika ve Britanya'nın hak iddia ettiği aklınıza neresi gelirse hepsi onun donanmasından bir parça talep eder. Önyargı ve dikkatsizlik karışımı bir fikirle, ortaya İngiltere donanmasına saygı duymak lazım gibi yanlış bir mefhum çıkardık ve donanmanın tamamı karşımıza çıkarsa ne yaparız diye düşün-

dük, buradan hareketle bizim de onunki kadar büyük bir donanmamız olması lazım sonucuna vardık; pratik olarak hemen mümkün olmayan bu girişim, bir grup kılık değiştirmiş Tory[22] tarafından saptırılarak daha başta cesaretimizi kırma amaçlı kullanıldı. Hiçbir şey hakikatten bu kadar uzak olamaz; zira Amerika, Britanya donanmasının yirmide biri büyüklüğünde bir donanmaya sahip olsaydı bile, onu açık ara farkla geçebilirdi; çünkü bizim egemenliğimiz altında yabancı topraklar yok, böyle bir şeyde gözümüz de yok, dolayısıyla bütün gücümüzü kendi kıyılarımızda konuşlandıracağız, böylece uzun vadede, dört beş bin kilometre uzaktan gelip bize saldırma ihtimali olan, ihtiyaç halinde tedarik ve yeni adam bulmak için aynı mesafeyi bir daha katetmek zorunda kalacak gemilere nazaran kesinlikle avantajlı durumda olacağız. Ve her ne kadar Britanya, gemi filosu sayesinde bizim Avrupa'yla ticaretimizde söz sahibi olsa da, bizim de onun Batı Hint Adaları'yla yaptığı ticarette büyük bir söz hakkımız bulunuyor, zira bu bölge Kıta'nın yakınlarındadır ve tamamen bizim insafımıza kalmış durumdadır.

Eğer sürekli bir donanmanın şart olmadığı kanaatine varırsak, barış zamanlarında donanmayı sürdürmenin başka yolları da bulunabilir. Tüccarlara bir tür prim verilir, gemi yapmaları ve hizmete hazır tutmaları sağlanırsa (primler tüccarların iş kayıplarını karşılayacak oranlarda hesaplanabilir) yirmi, otuz, kırk, hatta elli top bulunduran gemiler ve bu tip gemilerden elli altmış tanesi (bazıları sahil koruma amaçlı kullanılacak şekilde) yeterli bir sürekli donanma oluşturabilir, bu da İngilizlerin onca şikâyet ettikleri, barış zamanında gemilerinin limanlarımızda çürümesi derdinden kurtulmamızı sağlar. Ticaret ile savunmanın enerjilerini birleştirmek sağlam bir politikadır; zira gücümüz ve zen-

22 Kaynağını İrlandacada *tóraí*'den alan, "hırsız", "haydut" ve "kanun kaçağı" gibi anlamlarda kullanılan sözcük. Paine İngiliz tahtına sadık kişiler için kullanmıştır. (ç.n.)

ginliğimiz birbirinin çıkarına oynarsa harici düşmanlardan korkmamıza gerek kalmaz.

Savunmayla ilgili her kalemden bizde bolca var. Kenevir bizde bol yetişir, dolayısıyla halat hammaddesinde kimseye muhtaç değiliz. Demirimiz başka ülkelerin demirinden daha iyi. Küçük silahlarda dünyadaki bütün güçlere denk durumdayız. Top derseniz, istediğimiz kadar döküm yapma olanağına sahibiz. Güherçile de barut da sürekli üretiyoruz. Bu alanlardaki bilgimiz her saat gelişiyor. Kararlılık bizim karakterimizde var, cesaret ise bizi asla yarı yolda bırakmadı. O halde daha ne bekliyoruz? Neden tereddüt ediyoruz? Britanya'dan bize felaket dışında bir şey gelemez. Britanya bir kez daha Amerika'nın yönetimini ele alırsa, bu Kıta yaşanmayacak bir yer haline gelir. Sürekli kıskançlıklar doğar; ardı arkası gelmeyen isyanlar olur; kim bir adım öne çıkıp bastıracak bu isyanları? Hemşehrisi yabancı bir gücün egemenliğine girmesin diye kim hayatını öne sürecek? Sahipsiz topraklar açısından bakıldığında Pennsylvania ve Connecticut arasındaki fark İngiliz yönetiminin önemsizliğine işaret ediyor ve Kıta meselelerini Kıta temelli bir otorite dışında hiçbir şeyin düzenleyemeyeceğini ispatlıyor.

İçinde bulunduğumuz zamanın neden uygun olduğuna dair başka bir gerekçe de şudur: Sayımız ne kadar az ise yerleşilmemiş topraklar o kadar çok olur; bu topraklar da kralın beş para etmez tebaasına bol kepçeden dağıtılmak yerine, şu andan itibaren hem mevcut borcun ödenmesi amacıyla hem de gelecek yönetimlere sürekli bir kaynak olarak kullanılabilir.

Günümüzde dile getirilen Kolonilerin daha emekleme çağında olduğu görüşü, bağımsızlığa karşı değil, bilakis onun lehinedir. Yeterince kalabalığız, üstelik sayımız daha fazla olsaydı daha az birlikte hareket edebilirdik. Bir ülkenin nüfusu ne kadar büyükse ordusunun o kadar küçük olması olgusu gözlemlemeye değerdir. Askeriyeyle ilgili rakamlara

bakıldığında eski çağ insanlarının modernleri kat kat geçtiği görülür: Bunun nedeni açıktır, nüfus ne kadar büyükse ticaret de ona göre gelişir, ticaretle uğraşan insanlar başka bir şeyle uğraşamayacak kadar meşgul olurlar. Ticaret hem yurtseverlik hem askerî savunma ruhunu söndürür. Ve tarih bize, en cesur başarıların bir milletin gençlik çağlarında elde edildiğini gayet güzel anlatıyor. İngiltere ticaretin gelişmesiyle bu ruhunu kaybetti. Bütün rakamlara rağmen Londra şehri, bir ödleğin sabrıyla, kendisine yapılan sürekli saldırıları sineye çekiyor. İnsan, kaybedecek ne kadar çok şeyi varsa o kadar az girişken olur. Zenginler genelde korkunun kölesidir ve sarayın iktidarı karşısında ikiyüzlüce, bir spanyel gibi titrer, boyun eğerler.

Gençlik hem milletler hem bireyler için iyi alışkanlıkların tohumlandığı zamandır. Yarım yüzyıl sonra Kıta'yı tek bir yönetim altında birleştirmek tamamen imkânsız olmasa da zordur. Ticaret ve nüfusun artmasıyla birlikte çeşitlenen çıkarlardan dolayı karmaşa olabilir. Bir koloni başka bir koloniye karşı olabilir. Biri ötekinin desteğine burun kıvırabilir: Ve gururlu aptallar aralarındaki küçük farkları yüceltirken akıllılar neden daha önce birliği sağlayamadık diye yanar. Öyleyse *en iyi* zaman *içinde bulunduğumuz* zamandır. Çocukluktaki samimiyet ve kötü kaderde ortaklaşan dostluk, diğer her şeyden uzun ömürlüdür, şaşmazdır. Mevcut birliğimiz işte bu niteliklere sahiptir: Genciz, sıkıntı içindeydik, lakin yakaladığımız uyum bütün dertlerin ötesine geçti ve gelecek nesillerimizin yeşerebileceği dillere destan bir çağ başlattı.

Yine içinde bulunduğumuz zaman, bir milletin başına ömrü boyunca bir kez gelebilecek o garip zamanlardandır: Kendisini bir yönetim biçimine dönüştürme zamanı. Pek çok millet ellerine geçen bu fırsatı kaçırmış, böylece kendileri yasa yapmak yerine fatihlerinin yaptıkları yasalar altında yaşamak zorunda kalmıştır. İlk önce kralları olmuş, sonra bir yönetim biçimi gelmiştir; halbuki yönetim bildirgesinin

maddeleri en başta oluşturulmalı, onları uygulayacak insanlar sonra gelmelidir: Gelin, başka milletlerin hatalarından ders çıkaralım ve elimizdeki bu fırsata sahip çıkalım: *Yönetim şeklimizi en baştan belirleyelim.*

Fatih William İngiltere'yi dize getirdiğinde onlara kılıcının ucuyla bir yasa gösterdi; biz de Amerika'daki yönetim merkezinin yasal ve yetkili bir şekilde doldurulması gerektiğine kani olana kadar şanslı bir kabadayı tarafından işgal edilme tehlikesi altında olacağız, o kabadayı da bize benzer şekilde muamele edecek, o zaman nerede kalacak bizim özgürlükler, mallar mülkler?

Din meselesine gelirsek, vicdanıyla bir inanca ya da başka bir şeye bağlanmış bütün insanları korumanın yönetimin vazgeçilmez bir vazifesi olduğunu düşünüyorum, aslında yönetimin bundan daha zorunlu bir işi olamaz. Ruhlarımızı başkalarına kapatmaktan vazgeçelim, bu ilkelerdeki bencilliği bir kenara bırakalım, her meşrepten cimriler kendi ilkelerini başkalarıyla paylaşmaya pek gönülsüzdürler, onları korkularının baş tacı ederler. Kuşku alçak ruhların yoldaşı, iyi toplumlarınsa felaketidir. Bana sorarsanız, ben, aramızda dinsel düşünce çeşitliliği olmasının Kadir-i Mutlak'ın iradesi olduğuna bütün vicdanımla, yüzde yüz inanıyorum: Bu bizim Hristiyan nezaketine de daha geniş bir alan tanır. Hepimiz tek bir şekilde düşünseydik, dinî eğilimlerimiz ispata ihtiyaç duyardı; bu liberal ilkeden hareketle aramızdaki farklı zümrelerden insanları bir ailenin çeşitli çocukları olarak görüyorum, aralarındaki tek fark aldıkları Hristiyan isimlerdir.

Önceki sayfalarda, Kıta Bildirgesi'nin uygunluğuyla ilgili birkaç düşüncemi dile getirdim (plan değil sadece birkaç ipucu önerdim), şimdi burada bir kez daha bu konuyu açmaya cüret ediyorum; böylesi bir bildirge, herkesin dâhil olmak zorunda olduğu, her bileşenin, ister dinsel, ister kişisel, ister mülkiyet açısından olsun her türlü hakkının desteklendiği çok ciddi bir mecburiyet bağı olarak görülmek zorundadır.

Uzun ömürlü dostluklar, sağlam bir pazarlık ve doğru bir hesapla kurulur.

Yine, önceki sayfalarda geniş kapsamlı ve eşitliğe dayalı temsilin gerekliliğinden söz etmiştim; şu an bundan daha çok dikkatimizi hak eden siyasi bir mesele yok. Az sayıda seçmen veya az sayıda temsilci eşit ölçüde tehlikelidir. Lakin temsilci sayısı az olmakla kalmayıp bir de eşitsiz olursa tehlike daha da büyük olur. Buna şöyle bir örnek vermek istiyorum: Bir oturumda Temsilciler, Pennsylvania Eyalet Meclisi'ne bir talep sunmuştu; meclis mensubu olarak sadece yirmi sekiz kişi orada hazır bulunuyordu ve oturuma katılan, sayıları sekiz olan Bucks delegelerinin tamamı hayır oyu verdi, yedi Chester delegesi de aynı şekilde oy verdi; bu durumda toplam on beş oyla bu iki bölge, eyaletin tamamının yönetiminde söz hakkına sahip oldu, ki böyle bir tehlikeyle sürekli karşılaşabiliriz. Mazur gösterilecek hiçbir yanı olmayan böyle bir durumun ortaya çıkmasıyla iki bölgenin bütün eyaletin Delegeleri üzerinde usule aykırı bir otoriteye sahip olabildiği anlaşıldı; insanlarımız bu örneğe bakarak, ellerinden güçlerinin nasıl alınabileceği konusunda ders çıkarmalılar. Delegeler için –aklıselim açısından da, işin gerekleri bakımından da, okul çocuklarının dahi onuruna dokunacak– bir dizi yönerge hazırlandı, *bir avuç insan* tarafından apar topar onaylanarak Meclis'in önüne getirildi ve orada da *bütün koloni adına* onaylandı; halbuki koloni, Meclis'in kimi kamusal önlemlerle ilgili hangi kötü niyetli yönergeleri geçirdiğini bilseydi, güvenip yetki verdiği Meclis'in bunu hak etmediğini o an anlardı.

Acil ihtiyaçlar pek çok şeyi o an için uygun gibi gösterebilir, ancak sürdürülürse bunların bazıları baskı unsuruna dönüşebilir. Çıkar ve hak iki ayrı şeydir. Amerika'nın tepesinde dolaşan kara bulutlar yüzünden o zaman belirli bir amaç için çeşitli Eyalet Meclislerinden kişilerin delege olarak atanması uygun görülmüştü, elde o kadar uygun

başka bir yöntem de yoktu; gerçekten de o günlerde akıllıca hareket ederek bu kıtayı harabeye dönmekten kurtardı bu insanlar. Ancak bu işin KONGRE'siz mümkün olmayacağı artık belli oldu; iyi bir düzen isteyen her iyi niyetli kişi, bu organa temsilci seçme yönteminin ciddi bir şekilde ele alınması gerektiğini anlamak zorunda. Şimdi insanlığı araştıranlara şunu sormak istiyorum: *Temsil* ve *seçim*, tek bir insan grubunun eline verilemeyecek kadar büyük bir güç değil midir? Gelecek kuşaklar için planlar yaparken erdemin babadan oğula kalmadığı gerçeğini hatırlamak zorundayız.

Genelde en mükemmel şiarları düşmanlarımızdan öğreniriz, onların sık sık düştüğü hatalar karşısında aklımız durur. Zamanın Maliye Bakanı Bay Cornwall New York Meclisi'nin talebini küçümsemişti, çünkü *o* "Meclis sadece yirmi altı üyeden oluşuyor," diyordu, bu cüzi rakamla geneli onurlu bir şekilde temsil edemezsiniz. İstemeden gösterdiği bu dürüstlük için kendisine teşekkür ediyoruz.[23]

SONUÇ OLARAK, bazılarına ne kadar garip gelirse gelsin veya böyle düşünmeye ne kadar isteksiz olurlarsa olsunlar önemli değil; durumumuzu, yalnızca açık ve kararlı bir bağımsızlık bildirgesinin süratle düzelteceğini gösteren pek çok sağlam ve çarpıcı gerekçe sunulabilir. Bunlardan bazıları şunlardır:

Bir. Ülkeler arasında şöyle bir gelenek vardır: İki tanesi savaşa tutuştuğunda, bu savaşa müdahil olmayan diğer güçlerden bazıları arabulucu olarak devreye girer ve barış için bazı önkoşullar öne sürerler; fakat Amerika kendisine Büyük Britanya'nın Tebaası dediği sürece hiçbir yabancı güç, istediği kadar buna istekli olsun, arabuluculuğa soyunamaz. Binaenaleyh, içinde bulunduğumuz durumda sonsuza kadar savaşmak zorunda kalabiliriz.

---

23 Bir devlet için geniş kapsamlı, eşitlik temelli temsilin önemini iyi anlamak isteyenler, Burgh'un siyaset üzerine söylevlerini okumalılar. (y.n.) [James Burgh, *Political Disquisitions* (1774)].

İki. Fransa veya İspanya'nın bize herhangi bir destek vereceğini varsaymak, özellikle de bu desteği sadece Britanya'yla aramızda olan anlaşmazlığı gidermek ve onunla aramızdaki bağları güçlendirmek için kullanacaksak akıldışıdır, zira bu iki güç, bunun sonuçlarından zarar görecektir.

Üç. Biz kendimizi Britanya'nın tebaası olarak görürken, yabancı ülkelerin gözünde isyancı olarak görülüyor olmalıyız. Bu durum, bir şekilde *onların barışı* açısından da tehlike arz etmektedir, düşünsenize bir ülkenin tebaası olan adamlar silaha sarılmış; halbuki biz hemen bu paradoksu çözebiliriz: Zira direniş ile tabiliği birleştirmek, genel mantığın çok ötesinde epey incelmiş bir kavrayışa ihtiyaç duyar.

Dört. Katlanmak zorunda kaldığımız rezillikleri ve durumu düzeltmek için başvurduğumuz barışçıl ama etkisiz yöntemleri anlatan; aynı zamanda artık zalim Britanya hükümdarlığı altında mutlu ve güvenlik içinde yaşayamayacağımızı, dolayısıyla onunla bütün bağlarımızı koparma noktasına gelmek zorunda kaldığımızı beyan eden bir manifesto kaleme alıp yabancı hükümdarlıklara sunsak, ayrıca onlarla barışçıl ilişkiler kurmak, ticaret yapmak istediğimizi dile getirsek. Böyle bir bildiri bu Kıta için, dilekçeleri yüklenip Britanya'ya giden bir gemiden daha hayırlı sonuçlar doğurur.

Mevcut durumda İngiliz tebaası olarak göründüğümüz için yurt dışında ne kabul görürüz ne de kimse sesimizi duyar: Bütün hükümdarlıkların gelenekleri bize karşı ve biz bağımsızlığımızı kazanıp diğer ülkelerin yanındaki yerimizi alana kadar bu böyle devam edecek.

Bu yöntemler ilk başta tuhaf ve zor görünebilir, fakat atlatmış olduğumuz diğer aşamalar gibi kısa sürede aşina hale gelecek, sevileceklerdir ve bağımsızlık ilan edilene kadar Kıta kendisini, yapmak zorunda olduğunu bildiği, ilk adımı atmaktan nefret ettiği, bir başlayıp hemen bitse dediği, sürekli ona musallat olan nahoş bir işi sürekli savsaklayan bir insan gibi hissedecektir.

Ek

BU risalenin birinci basımının ardından, hatta tam basıldığı gün, bu şehirde Kral'ın Nutku arzıendam eyledi. Kehanetin ruhu bu kitabın doğumunu zorunlu kıldıysa şayet, daha yerinde bir bağlam, daha doğru bir zamanlaması da olamazdı. Birinin kanlı zihniyeti ötekinin öne sürdüğü doktrini benimsemenin zorunluluğunu gösterdi. İnsanlar risaleyi intikam niyetine okudu. Nutuk ise insanları korkutmak yerine, bağımsızlığın insanca ilkelerinin yolunu açtı.

Resmiyet ve hatta sessizlik, hangi saikle ortaya çıkarlarsa çıksınlar, bayağı ve kötü bir eyleme azıcık dahi göz yumarlarsa incitici bir eğilim sergilerler. Binaenaleyh, bu düsturu takip edersek doğal olarak şu sonuca ulaşırız: Miadı dolmuş bir kötülüğün ifadesi olan Kral'ın Nutku, hem Kongre hem halk tarafından lanet edilmeyi hak etmiştir, hak etmeye de devam etmektedir. Öte yandan bu milletin uysal suskunluğu büyük ölçüde, uygun bir dille MİLLÎ TÖRE diye adlandırılabilecek *iffet* sayesinde olduğu için bazı şeyleri sessiz sedasız bir horgörüyle geçiştirmek, barış ve güvenliğimizin bekçisine hiçbir etkisi olmayacak yeni moda aşağılayıcı davranışlara başvurmaktan daha iyidir. Kral'ın Nutku şimdiye kadar kamu nezdinde topa tutulmadıysa belki bunun nedeni temel olarak o öngörülü tavırdır. Söz konusu Nutuk –tabii ona nu-

tuk denebilirse– hakikate, kamu yararına ve insanoğlunun varlığına karşı kasten küstahlık eden onur kırıcı bir karalamadan öte bir şey değildir; ayrıca despotların onuruna insan kurban etmenin resmi ve şatafatlı bir yöntemidir. Fakat insanoğlunun böyle genel anlamda katli zaten Kralların ayrıcalıklarından biri, onların varlığının belli bir sonucudur; tabiat nasıl *onları* tanımıyorsa, onlar da *tabiatı* tanımıyor ve onlar *bizim* yarattığımız varlıklar oldukları halde *bizi de* tanımıyorlar; onlar kendi yaratıcılarının tanrıları olmuşlar. Nutkun tek bir iyi yönü vardı, o da bizi kandırma hesabını gütmemesiydi, zaten istesek de bizi kandıramazdı. Her yerinden zorbalık, despotluk akıyordu. Şüpheye yer vermeyecek şekilde daha okunduğu ilk anda bile her bir satırı, ormanda çırılçıplak sağa sola koşup avlanan eğitimsiz Kızılderilinin bile Britanya Kralı'ndan daha az Vahşi olduğunu söylüyordu.

Yanıltıcı bir şekilde *"İNGİLTERE Halkının AMERİKA Sakinlerine Seslenişi"*[24] adını alan ağlamaklı Cizvit metninin babası olduğu farz edilen Sir John Dalrymple, belki boş bir inanca kapılıp *buradaki* halkın, şatafatlı bir kral tasviri karşısında korkacağını düşündü; mevcut kralın gerçek karakteri düşünülürse enteresan bir yaklaşım (üstelik kral açısından da pek akıllıca bir yaklaşım değil): "Şayet," diyor bu yazar, "bir yönetime övgüler sunma eğilimdeyseniz, ki bu konuda bir şikâyetimiz olamaz," (burada Damga Yasası'nın feshi bağlamında Marquis de Rockingham kastediliyor) "fakat bu övgüleri prensten esirgerseniz, son derece büyük bir haksızlık yapmış olursunuz, *zira herhangi bir şey yapma izni için onun bir baş sallaması yeter.*" İşte size Toryciliğin şahidi. İşte size maskeye bile gerek duymayan putperestlik: Böyle bir doktrini duyup sakin sakin hazmedebilen kişi, akılcılık iddiasını kendi elleriyle teslim etmiş, insanlığın düzeninden çıkmış bir mürtet olmuştur; bu kişi, sadece insan olmanın

24 Metnin orijinali 1775 tarihlidir. https://digital.lib.niu.edu/islandora/object/niu-amarch%3A104595 (Erişim Tarihi: 17.07.2019) (ç.n.)

haysiyetini başkasının eline vermekle kalmamış, hayvanlar düzeninin en alt seviyesine düşmüş, dünyada solucan gibi sürünerek dolaşmaktadır.

Öte yandan bugün artık İngiltere kralının ne dediğinin, ne yaptığının pek kıymetiharbiyesi kalmamıştır; her tür insani ve ahlaki zorunlulukla olan bağını rezil bir şekilde koparmış, tabiatı ve vicdanı ayaklar altına almıştır; anayasasından aldığı güçle küstahlığını ve zulmünü istikrarlı bir şekilde icra ederek bütün dünyanın nefretini üzerine çekmeyi başarmıştır. Şimdi kendi başının çaresine bakmak Amerika'nın çıkarınadır. Şimdiden genç fertleri olan kocaman bir ailesi vardır, malını mülkünü başkalarına peşkeş çekmek, Hristiyanların adına yakışmayacak bir gücü desteklemek yerine asıl vazifesi ailesine bakmaktır. — Ey sen, bir milletin ahlakına göz kulak olmayı vazife edinen, hangi mezhepten, hangi zümreden olursan ol, sen halkın özgürlüğünün baş bekçisisin; eğer sen öz yurdunu yoz Avrupa'dan korumak istiyorsan, gizliden gizliye İngiltere'den ayrılmak istiyorsundur. Fakat ben, işin ahlaki kısmını her birinizin kendi başına düşünmesini istiyor, bundan sonra söyleyeceklerimi şu başlıklar altında özetliyorum:

Bir. Britanya'dan ayrılmak Amerika'nın çıkarınadır.

İki. En kolay, en pratik plan hangisidir: MUTABAKAT mı BAĞIMSIZLIK mı? İşte size birkaç düşünce.

Birinci başlığa destek babından, bu kıtanın kanaatimce en becerikli, en tecrübeli insanlarından bazılarının görüşlerini sunabilirim, ki bu insanların duyguları henüz kamuoyunca pek bilinmiyor. Gerçekte kerameti kendinden menkul olan şu duruştan söz ediyorum: Yabancı bir ülkenin egemenliğinde olan, ticareti sınırlandırılmış, yasama gücüne ket vurulmuş, prangaya vurulmuş bir ülke asla itibarlı bir konuma gelemez. Her ne kadar Amerika'nın gerçekleştirdiği atılımın eşi benzeri hiçbir ülkenin tarihinde olmasa da, yasama gücü elinde olsa –ki olmak zorundadır– yapabilecekleri

düşünülürse bu atılımın daha emekleme aşamasında olduğu söylenebilir ve Amerika bunun ne büyük bir zenginlik olduğunun farkında değil. İngiltere bugün Amerika'nın kendi başına başarabilecekleri karşısında gıpta ediyor; Kıta ise hâlâ tereddüt ediyor, halbuki atması gereken adımı atmazsa bu onun nihai anlamda mahvı olacaktır. İngiltere'nin fayda sağlayacağı şey Amerika'nın fethi değil, onunla ticaret yapmaktır ve iki ülke en az Fransa ve İspanya kadar birbirinden bağımsız olursa söz konusu ticaret büyük ölçüde devam edecektir; zira pek çok kalemde iki ülkenin de pazar anlamında çalacağı daha iyi bir kapı yoktur. Fakat bu ülkenin Britanya veya herhangi başka bir ülkeden bağımsızlığının zorunluluğu –ki bu, bugün ileri sürmeye değer tek hedeftir ve bütün hakikatler gibi zorunlu olarak er geç fark edilecektir– her geçen gün daha net ve güçlü bir şekilde ortaya çıkacaktır.

Birincisi; çünkü er ya da geç bu noktaya gelinecektir.

İkincisi; çünkü bu iş ne kadar gecikirse başarılması o denli güç olur.

Sık sık, kamusal ortamlarda olsun dost meclislerinde olsun, hiç düşünmeden konuşanların makul görünümlü hatalarını gürültüsüz patırtısız ortaya çıkarmaktan keyif almışımdır. Kulağıma gelen pek çok şey arasında sanırım en yaygın görüş de şu: Bu kopuş şu an yerine bundan kırk elli yıl önce olsaydı Kıta, İngiltere egemenliğinden daha kolay yakasını kurtarırdı. Buna vereceğim yanıt şu olur: *Tam şu an* ulaşmış olduğumuz askerî tecrübeyi son savaş sayesinde edindik ve bu tecrübe bundan kırk elli yıl sonra tamamen tükenebilir. O gün geldiğinde bu Kıta'nın tek bir generali, tek bir subayı kalmayabilir ve biz veya ardımızdan gelecek torunlarımız, askerî konularda eski Yerliler kadar cahil olabiliriz: Sırf bu söylediğimin bile üzerinde iyice düşünülürse, içinde bulunduğumuz zamanın en iyi zaman olduğu tartışmasız bir şekilde ispatlanmış olur. Argümanı şöyle ilerletebiliriz: Son savaşın bitiminde tecrübe sahibi olduk ama sa-

yımız azaldı; bundan kırk elli yıl sonra sayımız çoğalacak ama onlar tecrübesiz insanlar olacak; dolayısıyla, tecrübenin yeterli düzeyde olup sayımızın belli bir düzeyde arttığı uygun zaman, bu iki ucun ortalarında bir yerlerde olmalıdır: İşte o zaman, içinde bulunduğumuz zamandır.

Okurum konudan böyle sapmamı affetsin, birinci başlıktan uzaklaştım, şimdi oraya geri dönüyorum. Şöyle ki:

Britanya'yla işler toparlanırsa ve o Amerika'yı yöneten egemen güç olarak kalırsa (ki son gelişmeler, burayı tamamen elden çıkardığını gösteriyor) biz borcumuzu ödeme yollarından veya bu işi bir mukaveleye bağlama şansından kendimizi mahrum bırakırız. İç bölgelerdeki topraklarımızın bazılarının değeri Kanada'nın sınırlarının adaletsizce genişlemesi sonucunda el altından düşmekte,[25] şu sıralarda yüz akre[26] beş sterline kadar düştü (Pennsylvania para birimiyle toplam değeri yirmi beş milyon kadar ediyor); buralarda toprak vergisi de akre başına bir peni ki toplamı yıllık iki milyon ediyor.

Borcumuzu bu toprakları satarak eritebiliriz, kimseye de yük olmaz, toprak vergisi de giderek azalacak ve yönetimin yıllık harcamaları için kullanılacak. Borçların vadesi ne kadar uzun olursa olsun bu toprakların satılmasıyla önemli bir kısmı kapatılabilir ve bu işin yürütülmesini de şimdilik Kongre, kıtanın vekâletiyle üstlenebilir.

Şimdi ikinci başlığa geliyorum. En kolay, en pratik plan hangisidir? MUTABAKAT mı BAĞIMSIZLIK mı? Bu konudaki görüşlerim şunlardır:

Tabiatı kendine rehber edinen kişinin argümanı kolayca alt edilemez, buna dayanarak bu soruya *genel anlamda* şu cevabı veriyorum: *BAĞIMSIZLIK hepimizin içinde barındırdığı BASİT TEK BİR YOLDUR; mutabakat ise aşırı de-*

---

25 1774 tarihli Quebec Yasası'yla Quebec'in güney sınırları Ohio Nehri'ne kadar genişletilmiş, Amerikan kolonilerinin hak iddia ettiği bazı topraklar Kanada'ya katılmıştır. (ç.n.)

26 Yaklaşık 4.046 m² karşılığındaki arazi ölçüsü. (ç.n.)

recede çetrefil ve karmaşık bir meseledir, ayrıca olaya hain, yanardöner bir saray da müdahildir. Bu da şüpheye yer vermeyecek şekilde cevaplar bu soruyu.

Amerika'nın mevcut durumu, düşünme yetisi olan her insanın gözünde hakikaten endişe vericidir. Ne bir yasası var, ne hükümeti, ne de en başta kuruluşunda nezaketen verilmiş olanın dışında bir tür gücü. Tarihte örneği olmayan ve her gizli düşmanın bozmaya çalıştığı bir duygu birliğiyle bir araya gelmiş, yine de değişime açık bir ülke. Mevcut durumumuz şudur: Yasası olmayan bir Yasama; planı olmayan bir akıl; adı olmayan bir anayasa; ve tuhaf bir şekilde şaşırtıcı olan, bağımlılık uğruna savaşan mükemmel bir Bağımsızlık. İçinde bulunduğumuz ânın tarihte eşi benzeri yok; şu ana kadar böyle bir vaka hiç yaşanmadı, olayların nasıl gelişeceğini kim söyleyebilir? Mevcut gevşek sistemde hiç kimsenin mülkiyeti garanti altında değil. Çoğunluğun zihni rasgele çalışıyor ve önlerinde sabit bir hedef göremedikleri için kendi fantezilerine, kanaatlerine göre hareket ediyorlar. Ortada bir suç yok, ihanet diye bir şey yok; dolayısıyla herkes kendinde keyfine göre davranma özgürlüğünü buluyor. Toryler, hayatlarının bu eylemleri yüzünden devletin yasalarına feda edileceğini bilselerdi bu şekilde bir cephe oluşturmazlardı. Burada, savaşta çarpışan İngiliz askerleri ile silaha sarılan Amerika sakinleri arasında bir ayrım yapmak zorundayız: Birinciler tutsak, ikincilerse haindir. Birinciler özgürlüklerini feda etmiştir, ikincilerse kellelerini.

Sahip olduğumuz akla rağmen, yaptığımız bazı şeylerde, kavgalara kapı aralayan görülür bir zayıflık söz konusu. Kıta'nın Kemeri fazlasıyla gevşek bağlanmış. Zamanında bir şeyler yapılmazsa, herhangi bir şey yapmak için çok geç kalınacak ve öyle bir duruma düşeceğiz ki ne *Mutabakat* ne *Bağımsızlık* pratik olarak uygulanabilir halde olacak. Kral ve beş para etmez yardakçıları, şu eski Kıta'yı böl ve yönet oyununa bel bağlamış durumdalar ve yanıltıcı yalanları

yaymakla meşgul bazı Gazeteler de bu oyundan pek geri kalmıyor. İki New York menşeli gazetede bundan birkaç ay önce çıkan lafı dolandıran bir dille kaleme alınmış ikiyüzlü bir makale ve daha sonra çıkan başka iki tanesi, ya akıl yürütmekten ya dürüstlükten yoksun insanların var olduğunun birer kanıtı.

Kuytularda köşelerde mutabakatı konuşmak kolay: Fakat bu insanlar Kıta'nın mutabakat sonrası bölünmesi halinde ortaya ne güç durumların çıkacağını, ne gibi tehlikelerin doğacağını ciddi anlamda düşünüyor mu? Bu görüşlerinde, çeşit çeşit durumda ve koşuldaki insanların, hatta kendilerinin ne olacağına dair bir şeyler var mı? Kendilerini çoktan *her şeyini kaybetmiş* olan mağdurun ve *her şeyini* geride bırakıp ülkesini savunmak için savaşa giden askerin yerine koyuyorlar mı? Eğer o yanlış kanaatleri, diğerlerinin durumu dikkate alınmadan sadece kendi özel durumlarına uygulanabiliyorsa, olayların gelişimi, bu insanların kendi kendilerine gelin güvey olduklarını gösterecektir.

1763'teki duruma[27] geri dönelim diyenler de var. Bu talebe karşı cevabım şu olacaktır: Bu isteğin gerçekleşmesi *bugün* artık Britanya'nın gücü dâhilinde değildir, böyle bir şey önereceği de yoktur zaten; fakat önerseydi ve ona bu güç verilseydi o zaman şu makul soruyu sorardım: Böyle yozlaşmış, böyle imansız bir taht hangi araçlarla taahhütlerini yerine getirebilir? Başka bir parlamento, hatta mevcut parlamento bile ileride bu yükümlülüğü, zaten şiddet yoluyla alındı veya sunuldu ama bu aptalcaydı diyerek feshedebilir, peki bu durumda hangi çareye başvuracağız? Beynelmilel yasalara mı, hayır; Krallıkların avukatları toplardır ve hükmü, adaletin değil savaşın kılıcı verir. 1763'e geri dönmek için yasaların o zamanki haline döndürülmesi yetmez, ben-

27 1763, Yedi Yıl Savaşı'nın sona erdiği yıldır; Britanya bu tarihten önce Amerikan kolonilerine koyduğu vergileri pek uygulamamış veya yeni vergiler getirmemişti. (ç.n.)

zer şekilde koşullarımız da o zamana dönmek zorundadır; o dönem yanmış, yerle bir olmuş şehirlerimiz yeniden inşa edildi, özel kayıplarımız telafi edildi, kamusal borçlarımız (ki nedeni savunma harcamalarıydı) tasfiye edildi; aksi takdirde, şu an o imrenilesi dönemden milyon kere daha kötü durumda olurduk. Böyle bir talep bundan bir yıl önce öne sürülseydi Kıta'nın kalbini, ruhunu kazanabilirdi, fakat şimdi çok geç, iş işten geçti artık.

Ayrıca, salt maddiyatla ilgili bir yasanın feshini yürürlüğe koymak için silaha sarılmak, ilahi yasalar açısından, ona ilaveten boyun eğdirmek için silaha sarılmak kadar mazur görülemez bir harekettir ve insani duygulara da bir o kadar karşıdır. İkisi için de amaç aracı meşrulaştırmamıştır; zira insan hayatları böyle kıymetsiz bir şey için feda edilemeyecek kadar değerlidir. Silah kullanımını vicdanen meşru kılan şey kişiliklerimize yönelik şiddettir, tehdittir; silahlı bir güç tarafından malımızın mülkümüzün yerle bir edilmesidir; ülkemizin ateşle, kılıçla işgal edilmesidir: Bu tür bir savunmanın gerektiği an, Britanya'ya olan bütün bağlılıklar son bulmalıdır ve Amerika'nın bağımsızlığı çağının, *ona karşı ilk kurşunun sıkılmasıyla* başladığı kabul edilmelidir. Tutarlı olan budur; bu durum ne bir kaprisle ortaya çıkmıştır ne de gereksiz hırsla büyümektedir, bu, faillerinin koloniler olmadığı bir dizi olayın ürünüdür.

Bu notlarımı zamanlaması doğru olan şu iyi niyetli görüşlerle noktalamak istiyorum: Bundan böyle bağımsızlığın hayata geçirilmesinin şu üç farklı yolu üzerine kafa yormalıyız; bu üçünden *biri* er ya da geç Amerika'nın kaderi olacaktır: Bu iş ya Kongre'de temsil edilen halkın yasal sesiyle ya askerî bir güçle ya da serseri bir güruhla gerçekleştirilecektir. Askerlerimizin hepsi yurttaşlarımız olacak diye bir şey yok ve kalabalık bir güruh her zaman makul adamlardan oluşmayabilir; daha önce de söylediğim gibi erdem babadan oğula geçen bir şey değildir, ilelebet kalacak diye bir şey de

yoktur. Bağımsızlığımızı bu üç yoldan birincisiyle kazanırsak, dünya üzerindeki en asil, en saf anayasayı oluşturacak en büyük fırsata, en büyük teşvike sahip oluruz. Dünyayı baştan başlatma gücü bizim olur. Nuh Peygamber'den bugüne içinde bulunduğumuza benzer bir durum olmamıştır. Elimizde tuttuğumuz doğmakta olan Yeni Dünya ve Avrupa nüfusu toplamı kadar kalabalık bir insan ırkı, birkaç ay gibi bir sürede özgürlükten kendisine düşen payı alacak. Böyle düşününce, koca bir dünyanın işine kıyasla kendi çıkarları peşinde koşan birkaç zayıf adamın incir çekirdeğini doldurmayan önemsiz işleri nasıl manasız, nasıl gülünç görünüyor.

Mevcut dönemin lehimize olan, vaatlerle dolu rüzgârını yakalayamazsak ve Bağımsızlık daha sonra diğer iki yoldan biriyle kazanılırsa doğacak sonuçların sorumluluğu da bize, daha doğrusu sorgulamadan etmeden, derinlemesine düşünmeden, önerilen ilk yola muhalefet eden o dar görüşlü, önyargılı ruhlara ait olacaktır. Bağımsızlık lehine öne sürülecek nedenler insanlara kamusal alanda anlatılmak zorunda kalınmamalı, insanlar bunları kendileri düşünebilmeliler. Bugün artık "Bağımsızlığımızı alalım mı almayalım mı?"yı tartışmamalıyız, artık "Varımızla yoğumuzla onu sağlam, güvenli, onurlu bir temel üzerine nasıl kurarız?"ı düşünmeli, bunun hâlâ başlamamış olmasından huzursuzluk duymalıyız. Hatta diğerleri bir yana Toryler bile (aramızda hâlâ o yaratıklardan varsa tabii) bu görüşün en coşkulu savunucuları olmalıdır; çünkü en başta kurulan komiteler onları halkın öfkesinden koruduğuna göre, akıllıca ve iyi bir şekilde kurulan bir yönetim biçimi, hayatlarını güven içinde sürdürmelerinin tek yolu olabilir. *Binaenaleyh*, Whig[28] olacak kadar erdem sahibi değillerse bile, Bağımsızlık isteyecek kadar akl-ıselim olmalılar.

---

28 17. yüzyıl sonundan 19. yüzyıl sonlarına dek varlığını sürdürmüş, mutlak monarşiye karşı politik fraksiyonun destekçileri ya da İngiltere, Britanya, İskoçya, İrlanda ve Birleşik Krallık'ta parlamentoya girmiş Whig Partisi'nin üyeleri. (ç.n.)

Uzun lafın kısası Bağımsızlık bizi birbirimize bağlayabilecek, bir arada tutabilecek tek BAĞ'dır. Ancak ondan sonra hedefimizi görebiliriz, ancak o zaman kulaklarımız, dalavereci ve bir o kadar zalim düşmanımızın fesatlarına karşı yasal anlamda kapalı olabilir. Ancak o zaman Britanya'yla başa çıkabilecek uygun bir zemin üzerinde yükselebiliriz; zira o tahtın gururunun, Amerikan eyaletlerini kendi tabiriyle "isyankâr tebaa" olarak değil de barış temelli ele alırsa daha az kırılacağı sonucuna varmak için yeterli sebebimiz var. Britanya'ya Kıta'yı büsbütün fethetme konusunda cesaret veren, bizim bu işi böyle geciktirmemizdir, bizim bu geri kalmışlığımız sadece savaşı uzatmaya yarıyor. Acılarımıza telafi bulabilmek için onlarla ticaretimizde geri çekildik ve bunun herhangi iyi bir etkisi olmadı, o halde şimdi başka bir seçeneği deneyelim, durumumuzu *bağımsız* olarak telafi edelim ve sonra onlara ticaret teklifinde bulunalım. İngiltere'nin ticaretle ilgilenen akılcı kesimi bizim yanımızda olmaya devam edecektir; çünkü barış halinde ticaret, savaş halindeyken ticaret yapamamaktan yeğdir. Bu teklifimiz geri çevrilirse elbet başvuracağımız başka merciler de vardır.

Bu meseleyi bu temellerde burada bırakıyorum. Ve bu risalenin önceki baskısında ifade edilen doktrini çürütmeye yönelik herhangi bir fikir öne sürülmediğine göre ya bu doktrin çürütülemezdir ya da bu doktrinin taraftarları karşı çıkılamayacak kadar kalabalıktır. BİNAENALEYH, birbirimizi şüphe ve kaygı dolu meraklı bakışlarla keseceğimize gelin hepimiz komşumuza dostluğun candan elini uzatalım, geçmişteki bütün itilafları unutuluşa terk edecek şekilde üzerinde birleşebileceğimiz bir yol haritası çizelim. Whig ve Tory adları tamamen silinip gitsin; bundan böyle buralarda, *iyi yurttaş, açık görüşlü, yürekli dost ve İNSAN HAKLARI ile ÖZGÜR VE BAĞIMSIZ AMERİKA DEVLETLERİ'nin erdemli destekçisi* gibi sözler dışında söz duyulmasın.

Quaker[29] adı verilen Din Cemaatinin Temsilcilerine veya yakınlarda QUAKER adı verilen Cemaatin KRAL ve YÖNETİMi ve AMERİKA'nın bu ve diğer bölgelerinde vuku bulan İHTİLALlere *dair görüşleri de kapsayacak şekilde, GENEL HALKa hitaben genişletilmiş ŞEHADET ve İLKELERİ başlıklı metnin yayımlanmasına vesile olan diğer pek çok kişiye,*

BU mektubun Yazarı, alaya alarak veya ne olursa olsun onda bir kusur bularak dine leke sürmeye hiçbir şekilde yeltenmeyen birkaç kişiden biridir. Dinin gözünde bütün insanlar başka bir insana değil Tanrı'ya hesap verir. Binaenaleyh, bu mektup sizin dinsel ama aynı zamanda siyasi olan, İlke-

29 17. yüzyılda İngiltere'de Püritenlerin aşırı sol kanadından bir grup olarak ortaya çıkan, özellikle İngiltere'nin kuzeyi, sonra Amerikan kolonilerinde hızla yayılan, itikatnamelere, din adamlarına ya da başka bir kilise kurumuna gerek olmaksızın Tanrı'yı doğrudan içsel bir deneyimle kavramayı vurgulayan bir Hristiyan cemaatidir. Quaker'ların en az 450 üyesi 1662 tarihli Quaker Yasası'nın ardından İngiliz hapishanelerinde ölmüştür; İngiltere'deki baskılar sonucu Amerika'ya göç etmişler, gittikleri her yerde ağır baskılara uğramışlardır. Devlet kurumlarından dışlandıkları için ticarete ve sanayiye yönelmişler, aile şirketleri ve bankalar kurmuşlar, toplumsal reformlarda önemli roller üstlenmişlerdir. Kardeşlik Kilisesi ve Mennonitlerle birlikte "barış kiliseleri" grubunda yer alırlar. Quaker'lar, savaşın Tanrı'nın istemine aykırı olduğunu vurgulamışlar, köleliğin ve idam cezasının kaldırılmasını da savunmuşlardır. Thomas Paine'in babası Quaker'dı; o ise kendisini açıkça örgütlü dine karşı çıkan bir deist olarak tanımladığı halde, *Age of Reason* [Akıl Çağı] adlı eserinin yayımlanmasının (1794-96) ardından tanrıtanımaz biri olarak ün kazandı. (ç.n.)

lerinizin talep ettiği Sessizliğin burnunuzu sokmamayı öğütlediği memleket meseleleriyle amatörce ilgilenen cemaatinize pek uygun bir şekilde seslenmiyor olabilir.

Sizler elinizde öyle bir yetki olmadığı halde kendinizi tüm Quaker'ların temsilcisi olarak öne sürdünüz, dolayısıyla bu mektubun yazarı sizlerle eşit düzeyde olmak adına, şehadetinizin yöneltildiği yazıları ve ilkeleri onaylayan kimselerin temsilcisi olarak konuşma ihtiyacı duyuyor: Ve bu hususi konumu seçmekteki amacı, sizin kendinizde bulamadığınız karakter karinesini onda görebilmeniz. Zira ne o ne siz, *Siyasi Temsil* konusunda herhangi bir iddiada bulunacak bir sıfata sahipsiniz.

İnsanlar doğru yoldan sapınca tökezler, düşerler, bunda şaşıracak bir şey yok. Şehadetinizi ele alış biçiminize bakınca siyasetin sizin (dinî saiklerle bir araya gelen bir grup oluşturan sizlerin) doğal Yolunuz olmadığı bariz bir şekilde görülüyor; zira her ne kadar size güzel uyarlanmış bir metin gibi gözükse de, iyiyle kötünün mantıksızca bir araya getirildiği bir çorba ve ondan çıkan sonuç doğal da değil, adil de.

İlk iki sayfa için sizi takdir ediyoruz (zaten metnin tamamı dört sayfa) ve sizden de aynı medeni yaklaşımı bekliyoruz, çünkü barış sevgisi ve arzusu Quakercılığın tekeli altında değildir, her zümreden insanın *doğal* ve dinî arzusudur barış. İşte bu temelden hareketle biz, kendimize özgü Bağımsız bir Anayasa oluşturmaya çalışan insanlar olarak umut, hedef ve amacımızda diğer herkesin ilerisindeyiz. *Bizim planımız sonsuza kadar barıştır.* Britanya ile kavga etmekten bıktık ve nihai olarak ondan ayrılmak dışında bu kavgaya son verecek gerçek bir çözüm düşünemiyoruz. Eylemlerimiz tutarlı, çünkü sonsuz ve kesintisiz bir barış getirmek adına bugünün kötülüklerini ve ağır yükünü sırtlanmaya hazırız. Topraklarımızı çoktan kana bulamış olan bir bağı koparmak için çabalamaktayız, istikrarlı bir şekilde çabalamaya da devam edeceğiz; bu öyle bir bağ ki sürdürülürse iki ülkenin başına gelecekte de birçok ölümcül felaket getirecek.

Biz ne intikam ne fetih için savaşıyoruz; ne gururumuzun ne tutkularımızın peşindeyiz; biz gemilerimizle, ordularımızla dünyaya hakaret etmiyoruz, dünyayı yakıp yıkıp yağmalamıyoruz. Kendi asmalarımızın gölgesinde saldırıya uğruyoruz; kendi evlerimizde, topraklarımızda şiddet uygulanıyor bize. Düşmanlarımız bize göre yol kesen Eşkıyadır, Hırsızdır ve kendimizi yasalar çerçevesinde savunamadığımıza göre şimdi onlara cezalarını askerî yollarla, kılıçla vermek zorundayız, ki siz de bir zamanlar düşmanlarınızı ipe yollamıştınız. — Belki kıtanın dört köşesinde, hayatları paramparça olmuş, hakarete uğramış, sefalet içindeki insanlarla duygudaşlık içindeyiz, henüz sizin oralara pek uğramamış olan bir şefkat duyuyoruz yüreğimizde. Ey siz Quakerlar, Şehadetinizin ülküsü ve temeli konusunda yanılmayasınız. İçinde bulunduğunuz bu ruhsuzluğa din adını vermeyesiniz, *Hristiyan'ın* yerine *Yobaz*'ı koymayasınız.

Ey siz, kendi ilkelerini kendileri takdir eden taraflı vaizler topluluğu. Eğer silaha sarılmak günah ise, savaşı ilk başlatan daha çok günahkârdır, çünkü bile isteye saldırmakla kaçınılmaz olarak kendini savunmak iki farklı şeydir. Binaenaleyh, eğer sahiden vicdanın sesiyle konuşuyorsanız ve amacınız dininizden sabit fikirli bir siyaset çıkarmak değilse, bu doktrininizi düşmanlarımıza anlatarak bütün dünyayı ikna edin, *zira SİLAHa ilk sarılan onlar*. Hitabınızı St. James'te, Boston'daki komutanlara, korsan misali kıyılarımıza saldıran o Amirallere, Kaptanlara, hizmet etmeye ant içtiğiniz O adamın emri altında hareket eden bütün o vicdansız katillere yapın ki samimiyetinizi ispatlayın. *Barclay'in* dürüst ruhuna[30] sahipseniz, *kendi* kralınıza vaaz edin ki tövbe etsin; o

---

30 "Siz refahın da düşkünlüğün de tadını aldınız: Siz, anayurdunuzdan kovulmanın nasıl bir şey olduğunu bilirsiniz, hem yönetilmeyi hem yönetmeyi, tahta oturtulmayı bilirsiniz ve *ezilmiş* insanlar olarak, *ezenin* hem Tanrı'nın hem insanın gözünde nasıl *nefret* edilesi olduğunu bilecek nedenleriniz var: Şayet bütün bu uyarılara, sözlere rağmen hâlâ bütün kalbinizle Tanrı'ya dönmez, zor durumunuzda sizi hatırlayanları unutursanız, kendinizi şeh-

Alçak Kral'a günahlarını söyleyin, ebedî mahvının eşiğinde uyarın onu. O taraflı hakaretlerinizi sadece yaralılara, aşağılanmışlara harcamayın, inançlı vaizler gibi sesinizi yükseltin ve *kimseyi dışarıda bırakmayın.* Çıkıp biz de zulme uğradık demeyin, bizi de bu serzenişin sözcüsü yapmaya çalışmayın, o işler başınıza sizin yüzünüzden açıldı; zira bütün insanlık şahidimiz olsun ki biz sizden *Quaker* olduğunuz için değil, Quaker OLMADIĞINIZ halde Quaker numarası yaptığınız için şikâyetçiyiz.

Heyhat! Şehadetinizin bazı yerlerinde günahların hepsini *silaha sarılma eylemine* indirgemişe benziyorsunuz, üstelik bunu *halkın* bu eylemiyle sınırlamışsınız. Bize göre siz vicdanın hangi tarafında olmanız gerektiğini şaşırmışsınız; çünkü eylemlerinizin genel gidişatı tutarlılıktan yoksun: Biz, o vicdanımız elvermiyor numarası yaptığınız şeylerin çoğuna inanmakta büyük zorluk çekiyoruz; çünkü şu dünyanın ihtiraslarına karşı haykıranlarla, aynı anda o ihtiraslarının peşinden Zaman kadar güçlü adımlarla ve Ölüm kadar kabarmış bir iştahla koşanların aynı kişiler olduğunu görüyoruz.

Şehadetinizin üçüncü sayfasında *Süleyman'ın Özdeyişleri*'nden bir alıntı yapmışsınız: "RAB kişinin yaşayışından hoşnutsa / Düşmanlarını bile onunla barıştırır" [Süleyman'ın Özdeyişleri 16:7]. Sizin açınızdan düşünülürse son derece akılsızca seçilmiş bir alıntı, çünkü (desteklemeye onca heves ettiğiniz) kralın yaşayışının Tanrı'nın hoşuna *gitmediğinin* bir kanıtını sunmuşsunuz, aksi takdirde hükümdarlığı barış içinde olurdu.

Şimdi şehadetinizin son bölümüne geliyorum, öyle bir bölüm ki başta söylenenlerin sadece girizgâh olduğunu düşündürüyor. Şöyle ki:

---

vet ve kibirde kaybederseniz, emin olun ki üzerinize yağacak lanet çok büyük olacaktır. Size tuzak kurmaya, sizi baştan çıkarmaya çalışanlara ve de şeytanın çağrısına karşı en mükemmel, en güçlü çare, kendinizi İsa'nın, vicdanınızda parlayacak ışığına bırakmanızdır; ki o ışık ne size yaranmaya çalışır ne de günahlarınız içinde sizi rahat bırakır." *Barclay'in Kral II. Charles'a Seslenişi.* (y.n.)

"İsa Mesih'in ışığını yaymamız söylendiğinden bu yana, vicdanlarımızda taşıdığımız, kralları ve yönetimleri kurmanın ve yıkmanın Tanrı'ya özel bir imtiyaz olduğu kanaati ve ilkesi hep bizimle oldu; bunun nedenlerini en iyi o bilir: Bu işte bizim herhangi bir tertibimiz, dahlimiz olamaz; ayrıca vazifemizi aşıp, krala dua etmekten başka bir şey yapmamız, ona karşı entrikalar yapma, onu tahttan indirmeye çalışma gibi işgüzarlıklar bizim işimiz değil, bizim tek amacımız milletin güvenliği ve bütün insanların iyiliği için çalışmak olabilir: *Tanrı'nın bizim için takdir ettiği yönetim altında,* Tanrı'nın izinde, dürüst, barışçıl, sakin bir hayat kurmaktan başka bir işimiz olamaz." — Şayet bunlar *gerçekten* sizin ilkelerinizse neden onlara bağlı kalmıyorsunuz? Neden Tanrı'nın İşi dediğinizi onun ellerine bırakmıyorsunuz? Tam da bu ilkeler size, kamunun hayrı için gelecek olayı sabırla ve alçakgönüllülükle beklemenizi ve Tanrı'nın önünüze koyduğu *o olayı* kabullenmenizi söylüyor. *Binaenaleyh*, bu *siyasi şehadetinizin* içeriğine tamamen inanıyorsanız onu neden yayımladınız? Tam da bunu yayımlamış olmanız, ya söylediğiniz şeye inanmadığınızı ya da inandığınız şeyi hayata geçirecek erdeme sahip olmadığınızı ispatlıyor.

Quakercılığın ilkelerinde insanın, *onun için takdir edilen* yönetime sessizce, sorgusuz sualsiz boyun eğmesine yönelik doğrudan bir eğilim vardır. Eğer kralları ve yönetimleri kurmak ve yıkmak Tanrı'ya özel bir imtiyaz ise, elbette bu imtiyaza bizim tarafımızdan el konulamaz; dolayısıyla tam da bu ilke sizi, gelmiş geçmiş bütün kralların başına ne geldiyse ve gelecekte de ne gelecekse, Tanrı'nın elinden çıktığını kabule götürecek. OLIVER CROMWELL size teşekkür eder; demek ki CHARLES'ın ölümü insan elinden olmadı;[31] ve

---

31 Oliver Cromwell (1599-1658): İngiliz devlet adamı ve generali. İngiltere'nin yönetim biçiminin kraliyetten cumhuriyete geçirilmesinde rol oynamıştır. 1640'ta Parlamento'ya seçildi. Kral I. Charles tarafından vergi artırma isteğiyle toplanan bu parlamento bu isteği kabul etmediği için krala karşı düş-

şayet onun mevcut Kibirli Taklitçisi'nin de sonu aynı şekilde zamansız gelirse, bu Şehadet'in yazarları ve yayıncıları, orada dile getirilen doktrin gereği bu olayı alkışlamak zorunda kalacak. Krallar mucizeler sonucu tahtlarından indirilmez, yönetim değişiklikleri de sıradan, insani yollar dışında olmaz; işte bizim şu an başvurduğumuz yollar da bunlardır. Mesih'imizin kehanette bulunduğu üzere İsrailoğullarının dağılması da silah yoluyla olmuştur. Binaenaleyh, siz de bir tarafta olmayı reddettiğinize göre, işgüzarlık edip öteki tarafın işine de burnunuzu sokmamalısınız ve Kadir-i Mutlak'ın bu *Yeni* Dünya'yı yoz, terk edilmiş Britanya tahtından, doğudan batıya uzanan eski dünyanın tamamından olabildiğince uzağa, dünyanın bu köşesine kurmasına rağmen onun bağımsızlığını istemediğine ilişkin bir kanıt sunacak ilahi bir otorite ortaya koyamıyorsanız ve "bu tip iğrenç *beyanların* ve önerilerin arkasında birleşip, Büyük Britanya krallığına ve onun kralına ve de yasalar gereği onun altında yetki sahibi olan kişilere haklı ve gerekli ve *mutlu* bağlılığımızı koparma arzusu ve tasarısı içinde olanlara karşıyız" diyerek insanları galeyana getirmeye, tahrik etmeye kendi ilkeleriniz temelinde bir gerekçe gösteremediğiniz sürece sessiz sedasız olacakları beklemelisiniz. Koca bir tokat lazım size! Ey siz bu alıntıladığım parçadan bir paragraf önce, kralların ve yönetimlerin Tanrı'nın emri altında olması gerektiğini söyleyip sessiz ve edilgin bir şekilde boyun eğerken bir paragraf sonra Tanrı'nın ilkelerini öne sürüp tam tersini söyleyenler! Burada atıfta bulunduğum çıkarımınızın, beyan ettiğiniz doktrinizden çıkarılması nasıl mümkün olabilir? Tutarsızlık öyle çok parlıyor ki en kör göz bile görebilir onu; saçmalık o kadar büyük ki insanın gülecek hali kalmıyor; böyle görüşler ancak anlayışı, ümitsiz bir siyasi partinin dar görüşlü, dar-

tü ve Ocak 1642'de Parlamento ile kralın çekişmeleri bir iç savaşa dönüştü. Cromwell, 1649'da I. Charles'ın idam kararının altına imza atanlardan biridir. (ç.n.)

madağın ruhu tarafından karartılanların zihninden çıkabilir; siz Quaker'ların bütününü temsil edemezsiniz, bu cemaatin küçük bir hizbinden başka şey değilsiniz.

Şehadetinizin incelemesi burada sona eriyor (ki bunu insanlar –sizin başkalarına yaptığınız gibi– nefret etsin diye değil, sadece okuyup adil bir şekilde yargıya varsınlar diye kaleme aldım); sözlerimi bitirirken son olarak şunu ifade etmek istiyorum: "Kralları ve yönetimleri kurmak ve yıkmak" kesinlikle şu anlama gelir: Halihazırda kral olmayan birini kral yapmak ve halihazırda kral olan birini tahtından indirmek. Bir düşünün bakalım bunun mevcut durumumuzla ne gibi bir ilgisi var? Bizim kastettiğimiz ne bir krallık *kurmak* ne de onu *yıkmak*, ne birini kral *yapmak* ne de *tahttan indirmek*; bizim bunlarla hiçbir ilgimiz *yok*. Binaenaleyh, şehadetiniz, hangi bakış açısından bakılırsa bakılsın tek bir şeye hizmet ediyor: Kanaatinizin şerefini beş paralık etmeye. Ayrıca aşağıda sıralayacağım birkaç başka nedenden ötürü de, onu yayımlamayıp bir köşede kendi haline bıraksaydınız iyi ederdiniz.

Birincisi, şehadetiniz sizinki dışındaki bütün dinlerin de değerini azaltıyor, onları yüzkarası yapıyor, üstelik dininizi siyasi münakaşaların bir tarafı yapmanız topluma karşı son derece büyük bir tehlike arz ediyor.

İkincisi, sayıları böyle siyasi şehadetler yayımlamayı meşrulaştıramayacak kadar az olan bir grup insanın varlığını ispatlıyor, dünya âleme teşhir ediyor.

Üçüncüsü, şehadetiniz bu kıtada yakalanan ahengi, dostluğu ortadan kaldırma eğiliminde, ki son dönemde yaptığınız liberal, hayırsever katkılarla bu ahenge siz kendiniz katkıda bulunmuştunuz; unutmayın ki bu ahengin korunması hepimiz için son derece büyük bir önem taşıyor.

Ve işte şimdi içimde öfke ya da garez olmadan size veda ediyorum. Bütün kalbimle, birer insan, birer Hristiyan olarak sizlerin, bu kıtada yerleşecek olan bütün sivil ve dinî haklardan tam anlamıyla ve kesintisiz yararlanabilmenizi

dilerim; siz de buna mukabil başkalarının bu haklarının koruyucusu olun; lakin şu ana kadar akılsızca sergilediğiniz eyleminizle dini siyasete alet ettiğinizi gösterdiniz ve *bu AMERİKA'nın tüm sakinleri tarafından reddedilecek ve ayıplanacak* bir davranıştır.

Hasan Âli Yücel Klasikler Dizisi

1. J. Austen, GURUR VE ÖNYARGI, Çev. H. Koç
2. Novalis, GECEYE ÖVGÜLER, Çev. A. Cemal
3. O. Wilde, MUTLU PRENS -Bütün Masallar, Bütün Öyküler-, Çev. R. Hakmen - F. Özgüven
4. H. C. Andersen, SEÇME MASALLAR, Çev. M. Alpar
5. KEREM İLE ASLI, Haz. Çev. İ. Öztürk
6. H. James, YÜREK BURGUSU, Çev. N. Aytür
7. R. M. Rilke, DUINO AĞITLARI, Çev. Z. Aksu Yılmazer
8. H. de Balzac, MODESTE MIGNON, Çev. O. Rifat - S. Rifat
9. F. G. Lorca, KANLI DÜĞÜN, Çev. R. Hakmen
10. Şeyh Galib, HÜSN Ü AŞK, Çev. A. Gölpınarlı
11. J. W. von Goethe, YARAT EY SANATÇI, Çev. A. Cemal
12. Platon, GORGİAS, Çev. M. Rifat - S. Rifat
13. E. A. Poe, DEDEKTİF (AUGUSTE DUPIN) ÖYKÜLERİ, Çev. M. Fuat - Y. Salman - D. Hakyemez
14. G. Flaubert, ERMİŞ ANTONIUS VE ŞEYTAN, Çev. S. Eyüboğlu
15. G. Flaubert, YERLEŞİK DÜŞÜNCELER SÖZLÜĞÜ, Çev. S. Rifat - E. Gökteke
16. C. Baudelaire, PARİS SIKINTISI, Çev. T. Yücel
17. Iuvenalis, YERGİLER, Çev. Ç. Dürüşken - Alova
18. YUNUS EMRE, HAYATI VE BÜTÜN ŞİİRLERİ, Haz. A. Gölpınarlı
19. E. Dickinson, SEÇME ŞİİRLER, Çev. S. Özpalabıyıklar
20. A. Dumas, fils, KAMELYALI KADIN, Çev. T. Yücel
21. Ömer Hayyam, DÖRTLÜKLER, Çev. S. Eyüboğlu
22. A. Schopenhauer, YAŞAM BİLGELİĞİ ÜZERİNE AFORİZMALAR, Çev. M. Tüzel
23. M. de Montaigne, DENEMELER, Çev. S. Eyüboğlu
24. Platon, DEVLET, Çev. S. Eyüboğlu - M. A. Cimcoz
25. F. Rabelais, GARGANTUA, Çev. S. Eyüboğlu - V. Günyol - A. Erhat
26. İ. A. Gonçarov, OBLOMOV, Çev. S. Eyüboğlu - E. Güney
27. T. More, UTOPIA, Çev. S. Eyüboğlu - V. Günyol - M. Urgan
28. Herodotos, TARİH, Çev. M. Ökmen

29. S. Kierkegaard, KAYGI KAVRAMI, Çev. T. Armaner
30. Platon, ŞÖLEN - DOSTLUK, Çev. S. Eyüboğlu - A. Erhat
31. A. S. Puşkin, YÜZBAŞININ KIZI -Bütün Romanlar, Bütün Öyküler-, Çev. A. Behramoğlu
32. A. S. Puşkin, SEVİYORDUM SİZİ, Çev. A. Behramoğlu
33. G. Flaubert, MADAME BOVARY, Çev. N. Ataç - S. E. Siyavuşgil
34. İ. S. Turgenyev, BABALAR VE OĞULLAR, Çev. E. Altay
35. A. P. Çehov, KÖPEĞİYLE DOLAŞAN KADIN, Çev. E. Altay
36. A. P. Çehov, BÜYÜK OYUNLAR, Çev. A. Behramoğlu
37. Molière, CİMRİ, Çev. S. Eyüboğlu
38. W. Shakespeare, MACBETH, Çev. S. Eyüboğlu
39. W. Shakespeare, ANTONIUS VE KLEOPATRA, Çev. S. Eyüboğlu
40. N. V. Gogol, AKŞAM TOPLANTILARI, Çev. E. Altay
41. Narayana, HİTOPADEŞA, Çev. K. Kaya
42. Feridüddin Attâr, MANTIK AL-TAYR, Çev. A. Gölpınarlı
43. Yamamoto, HAGAKURE: SAKLI YAPRAKLAR, Çev. H. C. Erkin
44. Aristophanes, EŞEKARILARI, KADINLAR SAVAŞI VE DİĞER OYUNLAR, Çev. S. Eyüboğlu - A. Erhat
45. F. M. Dostoyevski, SUÇ VE CEZA, Çev. M. Beyhan
46. M. de Unamuno, SİS, Çev. Y. Ersoy Canpolat
47. H. Ibsen, BRAND - PEER GYNT, Çev. S. B. Göknil - Z. İpşiroğlu
48. N. V. Gogol, BİR DELİNİN ANI DEFTERİ, Çev. M. Beyhan
49. J. J. Rousseau, TOPLUM SÖZLEŞMESİ, Çev. V. Günyol
50. A. Smith, MİLLETLERİN ZENGİNLİĞİ, Çev. H. Derin
51. J. de La Fontaine, MASALLAR, Çev. S. Eyüboğlu
52. J. Swift, GULLIVER'İN GEZİLERİ, Çev. İ. Şahinbaş
53. H. de Balzac, URSULE MIROUËT, Çev. S. Rifat - S. Rifat
54. Mevlânâ, RUBAİLER, Çev. H. Â. Yücel
55. Seneca, MEDEA, Çev. Ç. Dürüşken
56. W. Shakespeare, JULIUS CAESAR, Çev. S. Eyüboğlu
57. J. J. Rousseau, BİLİMLER VE SANAT ÜSTÜNE SÖYLEV, Çev. S. Eyüboğlu
58. M. Wollstonecraft, KADIN HAKLARININ GEREKÇELENDİRİLMESİ, Çev. D. Hakyemez
59. H. James, KISA ROMANLAR, UZUN ÖYKÜLER, Çev. N. Aytür - Ü. Aytür
60. Mirze Elekber Sabir, HOPHOPNAME (Seçmeler), Çev. İ. Öztürk
61. F. M. Dostoyevski, KARAMAZOV KARDEŞLER, Çev. N. Y. Taluy
62. Şudraka, TOPRAK ARABACIK (Mriççhakatika), Çev. K. Kaya
63. J. J. Rousseau, DİLLERİN KÖKENİ ÜSTÜNE DENEME, Çev. Ö. Albayrak
64. D. Diderot, AKTÖRLÜK ÜZERİNE AYKIRI DÜŞÜNCELER, Çev. S. E. Siyavuşgil
65. J. P. Eckermann, YAŞAMININ SON YILLARINDA GOETHE İLE KONUŞMALAR, Çev. M. Kahraman
66. Seneca, PHAEDRA, Çev. Ç. Dürüşken

67. M. de Unamuno, ABEL SANCHEZ -Tutkulu Bir Aşk Hikâyesi- TULA TEYZE, Çev. Y. Ersoy Canpolat
68. W. Shakespeare, PERICLES, Çev. H. Koç
69. L. N. Tolstoy, SANAT NEDİR, Çev. M. Beyhan
70. W. Shakespeare, III. RICHARD, Çev. Ö. Nutku
71. Mevlânâ, DÎVÂN-I KEBİR, Çev. A. Gölpınarlı
72. T. De Quincey, BİR İNGİLİZ AFYON TİRYAKİSİNİN İTİRAFLARI, Çev. B. Boran
73. W. Shakespeare, ATİNALI TIMON, Çev. S. Eyüboğlu
74. J. Austen, AKIL VE TUTKU, Çev. H. Koç
75. A. Rimbaud, ILLUMINATIONS, Çev. C. Alkor
76. M. de Cervantes Saavedra, YÜCE SULTAN, Çev. Y. Ersoy Canpolat
77. D. Ricardo, SİYASAL İKTİSADIN VE VERGİLENDİRMENİN İLKELERİ, Çev. B. Zeren
78. W. Shakespeare, HAMLET, Çev. S. Eyüboğlu
79. F. M. Dostoyevski, EZİLENLER, Çev. N. Y. Taluy
80. A. Dumas, BİNBİR HAYALET, Çev. A. Özgüner
81. H. de Balzac, EVDE KALMIŞ KIZ, Çev. Y. Avunç
82. E.T.A. Hoffman, SEÇME MASALLAR, Çev. İ. Kantemir
83. N. Machiavelli, HÜKÜMDAR, Çev. N. Adabağ
84. M. Twain, SEÇME ÖYKÜLER, Çev. Y. Salman
85. L. N. Tolstoy, HACI MURAT, Çev. M. Beyhan
86. G. Galilei, İKİ BÜYÜK DÜNYA SİSTEMİ ÜZERİNE DİYALOG, Çev. R. Aşçıoğlu
87. F. M. Dostoyevski, ÖLÜLER EVİNDEN ANILAR, Çev. N. Y. Taluy
88. F. Bacon, SEÇME AFORİZMALAR, Çev. C. C. Çevik
89. W. Blake, MASUMİYET VE TECRÜBE ŞARKILARI, Çev. S. Özpalabıyıklar
90. F. M. Dostoyevski, YERALTINDAN NOTLAR, Çev. N. Y. Taluy
91. Prokopios, BİZANS'IN GİZLİ TARİHİ, Çev. O. Duru
92. W. Shakespeare, OTHELLO, Çev. Ö. Nutku
93. G. de Villehardouin - H. de Valenciennes, IV. HAÇLI SEFERİ KRONİKLERİ, Çev. A. Berktay
94. UPANİSHADLAR, Çev. K. Kaya
95. M. E. Han Galib, GALİB DÎVÂNI, Çev. C. Soydan
96. J. Swift, ALÇAKGÖNÜLLÜ BİR ÖNERİ, Çev. D. Hakyemez
97. Sappho, FRAGMANLAR, Çev. Alova
98. W. Shakespeare, KURU GÜRÜLTÜ, Çev. S. Sanlı
99. V. B. Ibañez, MAHŞERİN DÖRT ATLISI, Çev. N. G. Işık
100. H. James, GÜVERCİNİN KANATLARI, Çev. R. Hakmen
101. G. de Maupassant, GEZGİN SATICI, Çev. B. Onaran
102. Seneca, TROIALI KADINLAR, Çev. Ç. Dürüşken
103. H. de Balzac, BİR HAVVA KIZI, Çev. B. Kuzucuoğlu
104. W. Shakespeare, KRAL LEAR, Çev. Ö. Nutku
105. M. Shikibu, MURASAKİ SHİKİBU'NUN GÜNLÜĞÜ, Çev. E. Esen

106. J. J. Rousseau, EMILE, Çev. Y. Avunç
107. A. Dumas, ÜÇ SİLAHŞOR, Çev. V. Yalçıntoklu
108. İ. S. Turgenyev, RUDİN - İLK AŞK - İLKBAHAR SELLERİ, Çev. E. Altay
109. L. N. Tolstoy, SİVASTOPOL, Çev. M. Beyhan
110. J. W. von Goethe, YAŞAMIMDAN ŞİİR VE HAKİKAT, Çev. M. Kahraman
111. L. N. Tolstoy, DİRİLİŞ, Çev. A. Hacıhasanoğlu
112. H. de Balzac, SUYU BULANDIRAN KIZ, Çev. Y. Avunç
113. A. Daudet, PAZARTESİ HİKÂYELERİ, Çev. S. E. Siyavuşgil
114. W. Shakespeare, SONELER, Çev. T. S. Halman
115. K. Mansfield, KATIKSIZ MUTLULUK, Çev. Oya Dalgıç
116. Ephesoslu Hipponaks, BÜTÜN FRAGMANLAR, Çev. Alova
117. F. Nietzsche, ECCE HOMO, Çev. M. Tüzel
118. N. V. Gogol, MÜFETTİŞ, Çev. K. Karasulu
119. Nizamü'l-Mülk, SİYASETNAME, Çev. M. T. Ayar
120. H. de Balzac, TILSIMLI DERİ, Çev. V. Yalçıntoklu
121. F. M. Dostoyevski, STEPANÇİKOVO KÖYÜ, Çev. N. Y. Taluy
122. G. Sand, THÉRÈSE VE LAURENT, Çev. V. Yalçıntoklu
123. W. Shakespeare, ROMEO VE JULIET, Çev. Ö. Nutku
124. F. Nietzsche, TRAGEDYANIN DOĞUŞU, Çev. M. Tüzel
125. Ovidius, AŞK SANATI, Çev. Ç. Dürüşken
126. P. J. Proudhon, MÜLKİYET NEDİR?, Çev. D. Çetinkasap
127. H. de Balzac, PIERRETTE, Çev. Y. Avunç
128. L. N. Tolstoy, KAFKAS TUTSAĞI, Çev. M. Beyhan
129. N. Copernicus, GÖKSEL KÜRELERİN DEVİNİMLERİ ÜZERİNE, Çev. C. C. Çevik
130. N. V. Gogol, TARAS BULBA VE MİRGOROD ÖYKÜLERİ, Çev. E. Altay
131. W. Shakespeare, ON İKİNCİ GECE, Çev. S. Sanlı
132. A. Daudet, SAPHO, Çev. T. Yücel
133. F. M. Dostoyevski, ÖTEKİ, Çev. T. Akgün
134. F. Nietzsche, PUTLARIN ALACAKARANLIĞI, Çev. M. Tüzel
135. É. Zola, GERMINAL, Çev. B. Onaran
136. J. O. y Gasset, KİTLELERİN AYAKLANMASI, Çev. N. G. Işık
137. Euripides, BAKKHALAR, Çev. S. Eyüboğlu
138. W. Shakespeare, YETER Kİ SONU İYİ BİTSİN, Çev. Ö. Nutku
139. N. V. Gogol, ÖLÜ CANLAR, Çev. M. Beyhan
140. Plutarkhos, LYKURGOS'UN HAYATI, Çev. S. Eyüboğlu - V. Günyol
141. W. Shakespeare, YANLIŞLIKLAR KOMEDYASI, Çev. Ö. Nutku
142. H. von Kleist, DÜELLO -Bütün Öyküler- Çev. İ. Kantemir
143. L. de Vega, OLMEDO ŞÖVALYESİ, Çev. Y. Ersoy Canpolat
144. F. M. Dostoyevski, EV SAHİBESİ, Çev. T. Akgün
145. W. Shakespeare, KRAL JOHN'UN YAŞAMI VE ÖLÜMÜ, Çev. H. Çalışkan

146. H. de Balzac, LOUIS LAMBERT, Çev. O. Rifat - S. Rifat
147. Mahmûd-ı Şebüsterî, GÜLŞEN-İ RÂZ, Çev. A. Gölpınarlı
148. Molière, KADINLAR MEKTEBİ, Çev. B. Tuncel
149. Catullus, BÜTÜN ŞİİRLERİ, Çev. Ç. Dürüşken - Alova
150. Somadeva, MASAL IRMAKLARININ OKYANUSU, Çev. K. Kaya
151. Hafız-ı Şirazî, HAFIZ DİVÂNI, Çev. A. Gölpınarlı
152. Euripides, YAKARICILAR, Çev. S. Sandalcı
153. W. Shakespeare-J. Fletcher, CARDENIO, Çev. Ö. Nutku
154. Molière, GEORGE DANDIN, Çev. S. Kuray
155. J. W. von Goethe, GENÇ WERTHER'İN ACILARI, Çev. M. Kahraman
156. F. Nietzsche, BÖYLE SÖYLEDİ ZERDÜŞT, Çev. M. Tüzel
157. W. Shakespeare, KISASA KISAS, Çev. Ö. Nutku
158. J. O. y Gasset, SİSTEM OLARAK TARİH, Çev. N. G. Işık
159. C. de la Barca, HAYAT BİR RÜYADIR, Çev. B. Sabuncu
160. F. Nietzsche, DİONYSOS DİTHYRAMBOSLARI, Çev. A. Cemal
161. L. N. Tolstoy, ANNA KARENİNA, Çev. A. Hacıhasanoğlu
162. G. de Maupassant, GÜZEL DOST, Çev. A. Özgüner
163. Euripides, RESOS, Çev. S. Sandalcı
164. Sophokles, KRAL OİDİPUS, Çev. B. Tuncel
165. F. M. Dostoyevski, BUDALA, Çev. E. Altay
166. W. Shakespeare, KRAL VIII. HENRY, Çev. H. Çalışkan
167. D. Diderot, KÖRLER ÜZERİNE MEKTUP - SAĞIRLAR ÜZERİNE MEKTUP, Çev. A. Cengil - D. Cengil
168. T. Paine, AKIL ÇAĞI, Çev. A. İ. Dalgıç
169. W. Shakespeare, VENEDİK TACİRİ, Çev. Ö. Nutku
170. G. Eliot, SILAS MARNER, Çev. F. Kâhya
171. H. de Balzac, MUTLAK PEŞİNDE, Çev. S. Rifat - O. Rifat - S. Rifat
172. W. Shakespeare, BİR YAZ GECESİ RÜYASI, Çev. Ö. Nutku
173. A. de Musset, MARIANNE'İN KALBİ, Çev. B. Tuncel - S. Eyüboğlu
174. F. M. Dostoyevski, ECİNNİLER, Çev. M. Beyhan
175. A. S. Puşkin, BORİS GODUNOV, Çev. Ö. Özer
176. W. Shakespeare, HIRÇIN KIZ, Çev. Ö. Nutku
177. İ. S. Turgenyev, DUMAN, Çev. E. Altay
178. Sophokles, ELEKTRA, Çev. A. Erhat
179. J. Austen, NORTHANGER MANASTIRI, Çev. H. Koç
180. D. Defoe, ROBINSON CRUSOE, Çev. F. Kâhya
181. W. Shakespeare - J. Fletcher, İKİ SOYLU AKRABA, Çev. Ö. Nutku
182. Platon, SOKRATES'İN SAVUNMASI, Çev. A. Çokona
183. L. N. Tolstoy, İNSAN NEYLE YAŞAR? , Çev. K. Karasulu
184. N. V. Gogol, EVLENME - KUMARBAZLAR, Çev. K. Karasulu
185-1. F. Nietzsche, İNSANCA, PEK İNSANCA, Çev. M. Tüzel
185-2. F. Nietzsche, KARIŞIK KANILAR VE ÖZDEYİŞLER, Çev. M. Tüzel
185-3. F. Nietzsche, GEZGİN VE GÖLGESİ, Çev. M. Tüzel
186. A. P. Çehov, AYI -Dokuz Kısa Oyun-, Çev. T. Akgün

187. J. M. Keynes, PARA ÜZERİNE BİR İNCELEME, Çev. C. Gerçek
188. H. Fielding, JOSEPH ANDREWS, Çev. F. B. Aydar
189. C. Brontë, PROFESÖR, Çev. G. Varım
190. Kalidasa, MALAVİKA VE AGNİMİTRA, Çev. H. D. Can
191. W. Shakespeare, NASIL HOŞUNUZA GİDERSE, Çev. Ö. Nutku
192. Aiskhylos, ZİNCİRE VURULMUŞ PROMETHEUS, Çev. S. Eyüboğlu - A. Erhat
193. E. Rostand, CYRANO DE BERGERAC, Çev. S. E. Siyavuşgil
194. É. Zola, YAŞAMA SEVİNCİ, Çev. B. Onaran
195. F. M. Dostoyevski, KUMARBAZ, Çev. K. Karasulu
196. S. Kierkegaard, FELSEFE PARÇALARI YA DA BİR PARÇA FELSEFE, Çev. D. Şahiner
197. Cicero, YÜKÜMLÜLÜKLER ÜZERİNE, Çev. C. C. Çevik
198. D. Diderot, RAMEAU'NUN YEĞENİ, Çev. A. Cemgil
199. W. Shakespeare, KRAL V. HENRY, Çev. H. Çalışkan
200. L. N. Tolstoy, KREUTZER SONAT, Çev. A. Hacıhasanoğlu
201. S. Kierkegaard, BAŞTAN ÇIKARICININ GÜNLÜĞÜ, Çev. N. Beier
202. Aisopos, MASALLAR, Çev. İ. Çokona
203. W. Shakespeare, CYMBELINE, Çev. Ö. Nutku
204. Aristoteles, ATİNALILARIN DEVLETİ, Çev. A. Çokona
205. V. Hugo, BİR İDAM MAHKÛMUNUN SON GÜNÜ, Çev. V. Yalçıntoklu
206. D. Diderot, FELSEFE KONUŞMALARI, Çev. A. Cemgil
207. W. Shakespeare, VERONALI İKİ SOYLU DELİKANLI, Çev. Ö. Nutku
208. Molière, İNSANDAN KAÇAN, Çev. B. Tuncel
209. L. N. Tolstoy, ÜÇ ÖLÜM, Çev. G. Ç. Kızılırmak
210. Stendhal, KIRMIZI VE SİYAH, Çev. B. Onaran
211. Feridüddin Attâr, İLÂHİNAME, Çev. A. Gölpınarlı
212. D. Diderot, KADERCİ JACQUES VE EFENDİSİ, Çev. A. Cemgil
213. V. Hugo, NOTRE DAME'IN KAMBURU, Çev. V. Yalçıntoklu
214. W. Shakespeare, CORIOLANUS'UN TRAGEDYASI, Çev. Ö. Nutku
215. Euripides, MEDEA, Çev. A. Çokona
216. W. Shakespeare, TROILUS VE CRESSIDA, Çev. S. Eyüboğlu - M. Urgan
217. H. Bergson, GÜLME, Çev. D. Çetinkasap
218. W. Shakespeare, KIŞ MASALI, Çev. Ö. Nutku
219. Homeros, İLYADA, Çev. A. Erhat - A. Kadir
220. Homeros, ODYSSEİA, Çev. A. Erhat - A. Kadir
221. W. Shakespeare, KRAL IV. HENRY - I, Çev. H. Çalışkan
222. W. Shakespeare, KRAL IV. HENRY - II, Çev. H. Çalışkan
223. L. N. Tolstoy, İVAN İLYİÇ'İN ÖLÜMÜ, Çev. M. Beyhan
224. W. Shakespeare, AŞKIN EMEĞİ BOŞUNA, Çev. Ö. Nutku
225. W. Shakespeare, AŞK VE ANLATI ŞİİRLERİ, Çev. T. S. Halman
226. C. Goldoni, SEVGİLİLER, Çev. N. Adabağ - L. Tecer
227. F. M. Dostoyevski, BEYAZ GECELER, Çev. B. Zeren
228. Sophokles, ANTİGONE, Çev. A. Çokona

229. W. Shakespeare, TITUS ANDRONICUS, Çev. Ö. Nutku
230. L. N. Tolstoy, ÇOCUKLUK, Çev. A. Hacıhasanoğlu
231. M. Y. Lermontov, HANÇER -Seçme Şiir ve Manzumeler-, Çev. A. Behramoğlu
232. Sophokles, TRAKHİSLİ KADINLAR, Çev. A. Çokona
233. W. Shakespeare, II. RICHARD, Çev. Ö. Nutku
234. Sun Zi (Sun Tzu), SAVAŞ SANATI, Çev. P. Otkan - G. Fidan
235. W. Shakespeare, KRAL VI. HENRY - I, Çev. Ö. Nutku
236. W. Shakespeare, KRAL VI. HENRY - II, Çev. Ö. Nutku
237. W. Shakespeare, KRAL VI. HENRY - III, Çev. Ö. Nutku
238. J. W. von Goethe, ALMAN GÖÇMENLERİN SOHBETLERİ, Çev. T. Tayanç
239. W. Shakespeare, WINDSOR'UN ŞEN KADINLARI, Çev. H. Çalışkan
240. GILGAMIŞ DESTANI, Çev. S. Maden
241. C. Baudelaire, ÖZEL GÜNCELER - APAÇIK YÜREĞİM, Çev. S. Maden
242. W. Shakespeare, FIRTINA, Çev. Ö. Nutku
243. İbn Kalânisî, ŞAM TARİHİNE ZEYL, Çev. O. Özatağ
244. Yusuf Has Hacib, KUTADGU BİLİG, Çev. A. Çakan
245. L. N. Tolstoy, İLKGENÇLİK, Çev. A. Hacıhasanoğlu
246. Sophokles, PHİLOKTETES, Çev. A. Çokona
247. K. Kolomb, SEYİR DEFTERLERİ, Çev. S. Maden
248. C. Goldoni, LOKANTACI KADIN, Çev. N. Adabağ
249. Plutarkhos, THESEUS - ROMULUS, Çev. İ. Çokona
250. V. Hugo, SEFİLLER, Çev. V. Yalçıntoklu
251. Plutarkhos, İSKENDER - SEZAR, Çev. İ. Çokona
252. Montesquieu, İRAN MEKTUPLARI, Çev. B. Günen
253. C. Baudelaire, KÖTÜLÜK ÇİÇEKLERİ, Çev. S. Maden
254. İ. S. Turgenyev, HAM TOPRAK, Çev. E. Altay
255. L. N. Tolstoy, GENÇLİK, Çev. A. Hacıhasanoğlu
256. Ksenophon, ANABASİS -On Binler'in Dönüşü-, Çev. A. Çokona
257. A. de Musset, LORENZACCIO, Çev. B. Günen
258. É. Zola, NANA, Çev. B. Onaran
259. Sophokles, AİAS, Çev. A. Çokona
260. Bâkî, DÎVÂN, Çev. F. Öztürk
261. F. Nietzsche, DAVID STRAUSS, İTİRAFÇI VE YAZAR, Çev. M. Tüzel
262. F. Nietzsche, TARİHİN YAŞAM İÇİN YARARI VE SAKINCASI, Çev. M. Tüzel
263. F. Nietzsche, EĞİTİCİ OLARAK SCHOPENHAUER, Çev. M. Tüzel
264. F. Nietzsche, RICHARD WAGNER BAYREUTH'TA, Çev. M. Tüzel
265. A. de Musset, ŞAMDANCI, Çev. B. Tuncel - S. Eyüboğlu
266. Michelangelo, CENNETİN ANAHTARLARI, Çev. T. S. Halman
267. D. Diderot, RAHİBE, Çev. A. Cemgil
268. Edib Ahmed Yüknekî, ATEBETÜ'L-HAKAYIK, Çev. A. Çakan
269. İ. S. Turgenyev, BAŞKANIN ZİYAFETİ - PARASIZLIK - BEKÂR, Çev. N. Y. Taluy

270. Aristoteles, POETİKA -Şiir Sanatı Üzerine-, Çev. A. Çokona - Ö. Aygün
271. Hippokrates, AFORİZMALAR, Çev. E. Çoraklı
272. G. Leopardi, ŞARKILAR, Çev. N. Adabağ
273. Herodas, MİMOSLAR, Çev. Alova
274. Molière, HASTALIK HASTASI, Çev. B. Günen
275. Laozi, TAO TE CHİNG -DAO DE JİNG-, Çev. S. Özbey
276. BÂBİL YARATILIŞ DESTANI -Enuma Eliş-, Çev. S. F. Adalı - A. T. Görgü
277. M. Shelley, FRANKENSTEIN YA DA MODERN PROMETHEUS, Çev. Y. Yavuz
278. Erasmus, DELİLİĞE ÖVGÜ, Çev. Y. Sivri
279. A. Dumas, SAINTE-HERMINE ŞÖVALYESİ, Çev. H. Bayrı
280. Sophokles, OİDİPUS KOLONOS'TA, Çev. A. Çokona
281. A. Dumas, SİYAH LALE, Çev. V. Yalçıntoklu
282. A. Sewell, SİYAH İNCİ, Çev. A. Berktay
283. C. Marlowe, PARİS'TE KATLİAM, Çev. Ö. Nutku
284. F. Nietzsche, İYİNİN VE KÖTÜNÜN ÖTESİNDE, Çev. M. Tüzel
285. C. Marlowe, KARTACA KRALİÇESİ DİDO, Çev. Ö. Nutku
286. Hesiodos, THEOGONİA - İŞLER VE GÜNLER, Çev. A. Erhat - S. Eyüboğlu
287. Horatius, ARS POETICA -Şiir Sanatı-, Çev. C. C. Çevik
288. W. Shakespeare, ÇİFTE İHANET, Çev. Ö. Nutku
289. Molière, KİBARLIK BUDALASI, Çev. B. Günen
290. Semonides ve Altı İambos Şairi, ŞIIRLER VE BÜTÜN FRAGMANLAR, Çev. Alova
291. D. Defoe, VEBA YILI GÜNLÜĞÜ, Çev. İ. Kantemir
292. O. Wilde, ÖNEMSİZ BİR KADIN, Çev. P. D. Deveci
293. L. N. Tolstoy, EFENDİ İLE UŞAĞI, Çev. A. Hacıhasanoğlu
294. H. de Balzac, VADİDEKİ ZAMBAK, Çev. V. Yalçıntoklu
295. C. Marlowe, MALTALI YAHUDİ, Çev. Ö. Nutku
296. H. Melville, KATİP BARTLEBY, Çev. H. Koç
297. Cicero, YASALAR ÜZERİNE, Çev. C. C. Çevik
298. E.T.A. Hoffman, MATMAZEL DE SCUDÉRY, Çev. G. Zeytinoğlu
299. SÜMER KRAL DESTANLARI, Çev. S. F. Adalı - A. T. Görgü
300. L. N. Tolstoy, SAVAŞ VE BARIŞ, Çev. T. Akgün
301. Plutarkhos, DEMOSTHENES - CICERO, Çev. İ. Çokona
302. Farabî, İDEAL DEVLET, Çev. A. Arslan
303. C. Marlowe, II. EDWARD, Çev. Ö. Nutku
304. Montesquieu, KANUNLARIN RUHU ÜZERİNE, Çev. B. Günen
305. Cicero, YAŞLI CATO VEYA YAŞLILIK ÜZERİNE, Çev. C. C. Çevik
306. Stendhal, PARMA MANASTIRI, Çev. B. Onaran
307. A. Daudet, DEĞİRMENİMDEN MEKTUPLAR, Çev. S. E. Siyavuşgil
308. Euripides, İPHİGENİA AULİS'TE, Çev. A. Çokona
309. Euripides, İPHİGENİA TAURİS'TE, Çev. A. Çokona
310. Pascal, DÜŞÜNCELER, Çev. D. Çetinkasap
311. M. de Staël, ALMANYA ÜZERİNE, Çev. H. A. Karahasan

312. Seneca, BİLGENİN SARSILMAZLIĞI ÜZERİNE- İNZİVA ÜZERİNE, Çev. C. C. Çevik
313. D. Hume, İNSANIN ANLAMA YETİSİ ÜZERİNE BİR SORUŞTURMA, Çev. F. B. Aydar
314. F. Bacon, DENEMELER -Güvenilir Öğütler ya da Meselelerin Özü-, Çev. C. C. Çevik - M. Çakan
315. BABİL HEMEROLOJİ SERİSİ -Uğurlu ve Uğursuz Günler Takvimi-, Çev. S. F. Adalı - A. T. Görgü
316. H. Walpole, OTRANTO ŞATOSU, Çev. Z. Avcı
317. İ. S. Turgenyev, AVCININ NOTLARI, Çev. E. Altay
318. H. de Balzac, SARRASINE, Çev. A. Berktay
319. Farabî, MUTLULUĞUN KAZANILMASI, Çev. A. Arslan
320. M. Luther, DOKSAN BEŞ TEZ, Çev. C. C. Çevik
321. F. Rabelais, PANTAGRUEL, Çev. N. Yıldız
322. Kritovulos, KRİTOVULOS TARİHİ, Çev. A. Çokona
323. C. Marlowe, BÜYÜK TİMURLENK I-II, Çev. Ö. Nutku
324. Ahmedî, İSKENDERNÂME, Çev. F. Öztürk
325. M. Aurelius, KENDİME DÜŞÜNCELER, Çev. Y. E. Ceren
326. Cicero, DOSTLUK ÜZERİNE, Çev. C. C. Çevik
327. DEDE KORKUT HİKÂYELERİ, Çev. A. Çakan
328. Aristophanes, PLOUTOS, Çev. E. Gören-E. Yavuz
329. É. Zola, HAYVANLAŞAN İNSAN, Çev. A. Özgüner
330. RİGVEDA, Çev. K. Kaya
331. S. T. Coleridge, YAŞLI DENİZCİNİN EZGİSİ, Çev. H. Koçak
332. A. Dumas, MONTE CRISTO KONTU, Çev. V. Yalçıntoklu
333. L.N. Tolstoy, KAZAKLAR, Çev. M. Beyhan
334. O. Wilde, DORIAN GRAY'İN PORTRESİ, Çev. D. Z. Batumlu
335. İ.S. Turgenyev, KLARA MİLİÇ, Çev. C. D. Akyüz
336. R. Apollonios, ARGONAUTİKA, Çev. A. Çokona
337. S. Le Fanu, CARMILLA, Çev. Y. Yavuz
338. Seneca, MUTLU YAŞAM ÜZERİNE-YAŞAMIN KISALIĞI ÜZERİNE, Çev. C. C. Çevik
339. F. Engels, AİLENİN, DEVLETİN VE ÖZEL MÜLKİYETİN KÖKENİ, Çev. M. Tüzel
340. T. L. Peacock, KARABASAN MANASTIRI, Çev. Y. Yavuz
341. H. von Kleist, AMPHİTRYON, Çev. M. Kahraman
342. H. Balzac, EUGÉNIE GRANDET, Çev. V. Yalçıntoklu
343. W. Whitman, ÇİMEN YAPRAKLARI, Çev. F. Öz
344. Montesquieu, ROMALILARIN YÜCELİK VE ÇÖKÜŞÜNÜN NEDENLERİ ÜZERİNE DÜŞÜNCELER, Çev. B. Günen
345. Beaumarchais, SEVILLA BERBERİ VEYA NAFİLE TEDBİR, Çev. B. Günen
346. W. James, PRAGMATİZM, Çev. F. B. Aydar
347. Euripides, ANDROMAKHE, Çev. A. Çokona

348. Farabî, İLİMLERİN SAYIMI, Çev. A. Arslan
349. G. Büchner, DANTON'UN ÖLÜMÜ, Çev. M. Tüzel
350. GILGAMIŞ HİKÂYELERİ, Çev. S. F. Adalı-A. T. Görgü
351. Aristophanes, KADIN MEBUSLAR, Çev. E. Gören-E. Yavuz
352. S. Empricus, PYRRHONCULUĞUN ESASLARI, Çev. C. C. Çevik
353. H. de Balzac, GORIOT BABA, Çev. V. Yalçıntoklu
354. G. E. Lessing, DÜZYAZI FABLLAR, Çev. Z. Aksu Yılmazer
355. Epiktetos, ENKHEIRIDION, Çev. C. C. Çevik
356. DHAMMAPADA, Çev. K. Kaya
357. Voltaire, SADIK VEYA KADER -BİR DOĞU MASALI-, Çev. B. Günen
358. Platon, PHAİDROS, Çev. A. Çokona
359. Beaumarchais, FİGARO'NUN DÜĞÜNÜ VEYA ÇILGIN GÜN, Çev. B. Günen
360. J. Cazotte, ÂŞIK ŞEYTAN, Çev. A. Terzi
361. V. Hugo, DENİZ İŞÇİLERİ, Çev. V. Yalçıntoklu
362. SUTTANİPĀTA, Çev. K. Kaya

Thomas Paine (1737-1809): Aydınlanma döneminin en önemli yazar, aydın ve devrimci düşünürlerindendir. Risaleleri ve özellikle Sağduyu *adlı eseriyle Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi'nin hazırlanmasında önemli bir rol oynadı. 1792'de yazdığı* İnsan Hakları *adlı eseriyle, Fransız Devrimi'nin temellerini de güçlendiren en önemli isimlerden biri oldu. Meclisin Fransız olmayan üç üyesinden biriyken Robespierre döneminde tutuklandı. İlk kez Amerikan Devrimi öncesinde yayımlanan* Sağduyu*, 13 koloninin Büyük Britanya'nın hâkimiyetinden kurtulması gerektiği tezini öne sürer, bu tezi İngiliz Anayasası, yönetim şekilleri, monarşi, Amerika'nın o dönemdeki siyasi konumu ve kudretine dair, son derece pratik önerilerle desteklenmiş fikirleri eşliğinde sunar. Bu metin, özlü ve güçlü fikirleri sayesinde, ithaf edildiği Amerikan sakinleri tarafından bir anıt-metin mertebesine çıkarılmıştır. Halkını devrim rüyasında ve hakikatinde yalnız bırakmamış olan bu metin, Amerika'nın en çok basılan (2000'lerde bile) ve okunan eseri olarak tarihe geçmiştir.*

Çiçek Öztek (1970): Ankara doğumlu. ODTÜ Elektrik-Elektronik Mühendisliği Bölümü'nden mezun oldu, Sosyoloji Bölümünde yüksek lisans yaptı ve yayıncılık dünyasına girdi. Çevirmenlik, editörlük, yayıncılık, koordinatörlük yapıyor. İngilizce ve İspanyolcadan iki yüzü aşkın kitabı yayına hazırladı. S. Lem, G.K. Chesterton, M. Bahtin, J.L. Borges, A. Roy, G. Jusdanis, E.H. Rius, C. Snyder, T. Parks gibi yazarları Türkçeye kazandırdı. Bir çocuk annesidir.

9 TL